

Partioharrastuksen merkitys lasten ympäristökasvatuksessa

Rikhard Sjöblom

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Maantieteen ja geologian laitos

20.3.2022

Laajuus: 20 op Tarkastaja: Jukka Käyhkö

Hyväksytty

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Luonnontieteen ja tekniikan tiedekunta

SJÖBLOM, RIKHARD: Partioharrastuksen merkitys lasten ympäristökasvatuksessa

Pro gradu -tutkielma, 94 sivua, 5 liitesivua (yht. 99)

20 op, maantiede

Maaliskuu 2022

Tutkimuksessa selvitetään, tuottaako partioharrastus lisäarvoa lasten ympäristökasvatukseen. Ympäristökasvatus on Suomessa enimmäkseen koululaitoksen varassa. Kouluissa ei pystytä kuitenkaan antamaan kovin käytännöllistä ympäristökasvatusta, vaan se on hyvin teoriapainotteista. Ympäristökasvatuksen periaatteisiin kuuluu tekeminen ja kokeminen luonnossa, koska nämä edistävät positiivisen luontosuhteen kehittymistä lapselle. Positiivinen luontosuhde on lähtökohta ympäristötietoisuudelle ja kestävä kehityksen periaatteiden omaksumiselle. Myös ympäristökasvatuksen eri teorit korostavat käytännön merkitystä ympäristökasvatuksessa.

Partiotoiminta on kasvatuksellista toimintaa, jossa ympäristökasvatuksella ja luonnossa toimimisella on keskeinen rooli. Partiossa tavoitteena on tekemällä oppiminen, ja se, että oppiminen jatkuisi koko eliniän. Partio-ohjelma, joka on koko toiminnan perusta, on tehty näitä tavoitteita ajatellen. Partiossa toimitaan ikäkausiryhmissä, jotka toteuttavat partio-ohjelmaa ikäkausiryhmän lasten iän ja kehitystason mukaisesti. Suuri jäsenmäärä, ja luonnossa tekemällä oppimiseen pyrkivä toimintamalli tekevät partiosta merkittävän ympäristökasvatuksellisen toimijan, mikä tukee kouluissa saatavaa ympäristökasvatusta.

Tutkimuksessa tarkastellaan Suomen peruskoulujen opetussuunnitelman perusteita sekä Suomen Partiolaisten voimassa olevaa partio-ohjelmaa. Kummankin osalta rajausta on tehty niin, että tutkimus koskee vain ympäristökasvatukseen liittyviä sisältöjä. Kerättyä aineistoa verrataan olemassa oleviin ympäristökasvatuksen teorioihin. Ympäristökasvatuksen käytännön toteutumista partiotoiminnassa selvitettiin koko Suomen kattavalla kyselyllä, joka oli suunnattu aktiivipartiolaisille.

Tutkimuksessa selviää, että partion ympäristökasvatus noudattelee tunnettujen ympäristökasvatuksen teorioiden sisältöjä. Se perustuu tekemällä oppimiseen ja luonnossa toimimiseen, mitkä tuottavat lisäarvoa lasten koulussa saamaan ympäristökasvatukseen. Eri partiopiirien ja partiolippukuntien välillä ei ole havaittavissa merkittäviä eroja siinä, miten partio-ohjelmassa asetettuja ympäristökasvatuksellisia tavoitteita toteutetaan jokaviikkoisessa käytännön toiminnassa.

AVAINSANAT: ympäristökasvatus, partio, opetussuunnitelma, partio-ohjelma, partiomenetelmä

UNIVERSITY OF TURKU

Faculty of Science and Engineering

Department of Geography and Geology

SJÖBLOM, RIKHARD: The Significance of Scouting in Children's Environmental Education

Master's thesis, 94 pp, 5 appendix pp. (tot. 99)

20 ECTS, geography

Supervisor: Jukka Käyhkö

March 2022

The study examines the added value of scouting for children's environmental education. In Finland, environmental education is mostly done by the school system. However, it is not possible to provide very practical environmental education in schools, so the education is very theoretical. The principles of environmental education include learning by doing and gaining experiences in nature, as these promote the development of a positive relationship with nature for the child. A positive relationship with nature is the starting point for environmental awareness for the adoption of the principles of sustainable development. Different theories of environmental education also emphasize the practical importance of environmental education.

Scouting aims at educational activities where environmental education and outdoor activities play a key role. The goal in scouting is learning by doing and that learning continues throughout life. The Scouting Program, which is the foundation of all scouting, has been designed with these goals in mind. Scouting is done in age groups that follow a scout program appropriate to the age and developmental level of the children. The large number of members and the operating model aimed at learning in nature make scouting an important environmental education actor, which adds value to the environmental education available in schools.

The study presents the basics of the Finnish primary school curriculum and the current Scouting Program of the Finnish Scouts. The use of both source materials is restricted only to content relating to environmental education. The source material is compared to existing theories on environmental education. A survey directed at active Finnish scouts was conducted to investigate the practical implementation of environmental education in scouting.

The study reveals that environmental education in scouting activities follows the contents of known theories of environmental education. It is based on learning by doing and outdoor activities and thus scouting brings added value to children's environmental education. There are no major differences between the different regions and scout flags in how the environmental education goals set in the scout program are implemented in practice on a weekly basis.

KEY WORDS: environmental education, scouting, curriculum, scouting program, scouting method

Sisällys

1.	Johdanto	7
2.	Teoreettinen viitekehys.....	11
2.1	Keskeisten termien määrittely	11
2.2	Ympäristökasvatuksen historia lyhyesti	15
2.3	Ympäristökasvatuksen teorioita	20
2.3.1	Hungerfordin & Volkin ympäristövastuullisuuden malli	20
2.3.2	Käpylän sipulimalli	22
2.3.3	Palmerin puumalli.....	23
2.3.4	Jerosen & Kaikkosen talomalli	24
2.3.5	Cantellin kontekstuaalinen ympäristökasvatus.....	24
2.3.6	Ilmastokasvatuksen polkupyörämalli	26
2.4	Kestävä kehitys	30
2.5	Partioihanteet.....	32
2.6	Kestävästi partiossa -tunnus.....	33
2.7	#MEIDÄNMERI-hanke.....	34
2.8	Panda-merkki.....	35
3.	Aineisto ja menetelmät	37
3.1	Tutkimuksen aineisto.....	37
3.2	Menetelmät	38
3.2.1	Kysely	40
3.2.2	Haastattelu	41
4.	Tulokset	43
4.1	Kyselyn vastauksien alueellinen jakautuminen	43
4.2	Taustakysymykset.....	45
4.3	Varsinaiset kysymykset.....	48
4.4	Ympäristökasvatus perusopetuksen opetussuunnitelmassa	56
4.4.1	Maantieto	56
4.4.2	Biologia	58
4.4.3	Ympäristöoppi	60
4.5	Ympäristökasvatus partiossa	62
4.5.1	Partion ympäristökasvatuksesta yleisesti.....	62
4.5.2	Ruoka	64

4.5.3 Hankinnat	65
4.5.4 Kierrätys.....	66
4.5.5 Kolot ja kämpät.....	66
4.5.6 Liikkuminen.....	67
4.5.7 Partiomatkailu	67
4.5.8 Esteiden madaltaminen.....	68
4.6 Ympäristökasvatuksen teorioiden näkyminen perusopetuksen ja partion ympäristökasvatuksessa...	68
4.6.1 Ympäristökasvatuksen teoriat perusopetuksen opetussuunnitelmassa.....	68
4.6.2 Ympäristökasvatuksen teoriat partio-ohjelmassa.....	74
4.7 Haastatteluissa esille tulleet asiat partion ympäristökasvatuksesta.....	80
5. Pohdinta	83
5.1 Partion tuottama lisäarvo ympäristökasvatuksessa.....	83
5.2 Jatkotutkimusmahdollisuuksia	88
6. Johtopäätökset.....	89
Lähteet.....	92
Liitteet.....	98

1. Johdanto

Nykymaailmassa ympäristökasvatuksen merkitys jokapäiväisessä elämässä on kasvanut muun muassa ilmastonmuutoksen, luonnonvarojen hupenemisen ja liiallisen väestönkasvun uhatessa ihmiskuntaa ja koko ekosysteemiä (Climate Action 2009).

Suomessa ympäristökasvatus onkin otettu huomioon perusopetuksen opetussuunnitelmassa, ja sille on asetettu selkeät tavoitteet (Cantell 2004). Kaikkien oppiaineiden sisältöihin se ei kuitenkaan sovi, mutta esimerkiksi maantiedossa se näkyy hyvinkin selvästi. Tässä tutkimuksessa selvitän, mitä ympäristökasvatuksellisia tavoitteita perusopetuksen opetussuunnitelmassa on asetettu, ja mitä merkitystä partioharrastuksella on lasten ympäristökasvatuksessa. Tutkimuksen painopiste on partion ympäristökasvatuksessa, jota peilataan perusopetuksen opetussuunnitelmassa asetettuihin ympäristökasvatuksen tavoitteisiin.

Opetussuunnitelman mukaan perusopetuksen tehtävänä on tukea oppilaiden kasvua eettisesti hyviksi ja sivistyneiksi ihmisiksi (Ahvenharju ym. 2013). Tällainen ihminen pyrkii toimimaan oikein itseään, muita ihmisiä sekä ympäristöään kohtaan sekä niitä kaikkia arvostaen. Tämä kuuluu ympäristökasvatuksen tavoitteisiin. Perusopetuksessa pyritään myös ohjaamaan oppilaita ottamaan huomioon oman toimintansa seuraukset ympäristölle. Esimerkiksi kulutustottumusten vaikutuksiin tulisi kiinnittää huomiota (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 20–23).

Ympäristökasvatuksen onnistumisen kannalta olisi todella tärkeää ylläpitää oppilaiden positiivista luontosuhdetta, sillä se konkretisoi ympäristön suojelemisen merkityksen lapsen omaa elämää koskevaksi (Chawla 2007). Ylemmillä perusopetuksen luokilla tulisi korostaa kaikkien arjen valintojen ja toimien vaikutusta ympäristöön, ja sitä kautta ohjata materiaalivalinnat ja toimintatavat kestäviksi. Tällaisille valinnoille, niin aineellisille kuin aineettomillekin, tulisi antaa aika ja näkyvyyttä päivittäisessä koulutyössä. Ympäristökasvatuksen hengen mukaisesti oppilaat saisivat myös itse olla mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa omaa kestävää arkeaan, niin koulussa kuin myös kotona ja harrastuksissa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 s. 27).

Suomen Partiolaiset (SP) on jäsenmäärällä mitattuna Suomen suurin nuorisjärjestö, sillä sen jäsenmäärä on lähes 60 000 (Partio lukuina 2020). Partiolla on suuren jäsenmäärän takia hyvät mahdollisuudet vaikuttaa isoon joukkoon ihmisiä. Partio on kasvatuksellista toimintaa, johon kuuluu keskeisesti luonnossa toimiminen. Näin ollen olisi hyvä, jos ympäristökasvatuksen tavoitteet toteutuisivat partiotoiminnassa.

Suomen Partiolaisten jäsenkokous vaati vuonna 2018 Suomea ryhtymään tehokkaampiin ja nopeampiin toimenpiteisiin ilmastonmuutoksen torjumiseksi sekä kuudennen sukupuuttoaalton pysäyttämiseksi. Suomen Partiolaiset sitoutuvat itsekin olemaan hyvin aktiivisesti mukana näissä toimissa. Tavoitteena on kasvattaa jokainen suomalainen partiolainen toimimaan aktiivisesti maapallon ja luonnon monimuotoisuuden puolesta. Jäsenkokouksen mukaan nykyiset toimet ovat riittämättömiä näiden katastrofien hillitsemiseksi, joten tarmokkaammilla toimilla on kiire. Suomen partiolaisten edellinen puheenjohtaja Maria Ruohola on pukenut huolen elinympäristöstämme sanoiksi seuraavasti: *“Ilmastonmuutoksen pysäyttäminen ja luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen ovat aikamme suurimpia haasteita. Kyse ei ole mistään vähemmästä kuin siitä, millaisen planeetan jätämme tuleville sukupolville. Ihmiskunta on täysin riippuvainen luonnosta ja sen ekosysteemeistä”* (Ajankohtaista partiossa 2018).

Suomen Partiolaiset haluavat myös korostaa päästövähennysten ja hiilinielujen määrän kasvattamisen tärkeyttä. Esimerkiksi fossiilisten polttoaineiden käyttöä tulisi vähentää, jotta ilmaston lämpenemistä saataisiin rajattua. Partiotoiminnassakin tämä pyritään korostetusti ottamaan huomioon. Ilmastokriisin lisäksi olisi torjuttava luonnon monimuotoisuuden vähenemistä. Suomessa tavattavista eliölajeista joka kymmenes on uhanalainen ja vaarassa kuolla sukupuuttoon. Maria Ruohola jatkaa puheessaan seuraavasti: *“Yksi partioihanteista on rakastaa luontoa ja suojella ympäristöä. Vaadimme lisää luonnonsuojelualueita ja lisää rahoitusta esimerkiksi METSO-ohjelmaan, jotta arvokkaan luontomme monimuotoisuus säilyisi. Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden hupeneminen ovat katastrofeja, jotka koskettavat ennen kaikkea nuoria sekä tulevia sukupolvia. Nuorisjärjestönä meidän tulee suojella luontoa ja kannustaa muitakin tekemään niin, jotta lapsilla ja nuorilla olisi tulevaisuudessakin mahdollisuus retkeilyyn ja luonnon monimuotoisuudesta nauttimiseen”* (Ajankohtaista partiossa 2018).

Ympäristökasvatus on yhä tärkeämmässä roolissa suurien ja globaalien ympäristökatastrofien hillitsemisessä. Siksi se on teema, jota halutaan tuoda entistä merkittävämmiin osaksi partiotoimintaa. Ihmisen luontosuhde alkaa kehittyä lapsuudessa ja se auttaa tunnistamaan luonnon merkityksen sekä kestävämmän elämäntavan vaikutukset ympäristölle. Partiolaiset viettävät vuosittain 150 000 vuorokautta luonnossa retkeillen ja leireillen. Tällainen luonnossa liikkuminen erityisesti vahvistaa ihmisen luontosuhdetta. Partiolaiset toivovatkin valtion panostavan jatkossa entistä enemmän virkistysalueiden ja kansallispuistojen määrään, saavutettavuuteen ja kunnossapitoon. Jotta tämä voisi toteutua, tulisi Metsähallituksen luontopalveluille antaa enemmän resursseja. Puheenvuoronsa lopuksi Maria Ruohola kuvaa vielä partion ympäristökasvatuksen merkitystä seuraavasti: *“Tutkimusten mukaan luonnossa liikkuvat lapset ja nuoret ovat ikätovereitaan enemmän huolissaan ilmastonmuutoksesta. Toivomme tämän huolen johtavan myös toimenpiteisiin: kannustamme jokaista partiopiiriä, lippukuntaa ja retkeilijää tekemään ympäristöystävällisiä valintoja. Julkisten kulkuvälineiden käyttäminen, kulutuksen hillitseminen ja kasvisruoan suosiminen ovat sellaisia ympäristötekoja, joihin jokainen voi ryhtyä. Täysi-ikäisten kannattaa myös vaikuttaa äänestämällä ja vaatia päätöksentekijöiltä ilmasto- ja luonnonsuojelutekoja.”* Partio on harrastus, jossa ekologisuus ja kestävämpi toiminta on otettu keskeisiksi teemoiksi. Näihin pyritään ympäristökasvatukseen panostamalla (Ajankohtaista partiossa 2018).

Metsän merkitystä 12–22 -vuotiaille partiolaisille ja heidän metsäsuhteensa sisältöä selvitettiin tutkimuksessa, joka on julkaistu Vuosilusto 12 -kirjassa. Samalla tutkittiin partion vaikutusta metsäsuhteen eri osa-alueisiin. Ihmiselle ei luontaisesti muodostu luontosuhdetta, vaan se edellyttää luontokokemuksia ja luonnon tunneperäistä arvostamista sekä tietoisuutta ja oppimista luonnosta (Kennedy & Koch 2004). Suomalaiseen luontosuhteeseen mielletään usein kuuluvaksi ihmisen läheinen suhde metsään. Tällainen metsäsuhde tarkoittaa yksilön metsälle antamaa arvoa eri merkityksissä sekä kunkin omasta elämästä ja elinympäristöstä kumpuavia asenteita metsää kohtaan. Metsäsuhde alkaa rakentua jo lapsuudessa, jolloin sen muodostumiseen vaikuttavat muun muassa perheeltä saadut metsään liittyvät mallit, kokemukset ja harrastukset. Metsäsuhteen rakentumista tukee etenkin lapsilla ja nuorilla kaikenlainen metsässä tekeminen, kokeminen ja yli

päätään siellä oleminen. Lapsuudessa saadut positiiviset luontokokemukset vaikuttavat ekologiseen vastuullisuuteen ja kestävään ympäristökäyttäytymiseen aikuisuudessa (Chawla 2007).

Tutkimukseni käsittelee ympäristökasvatusta partiotoiminnassa ja sitä, miten se vertautuu perusopetuksen opetussuunnitelmaan. Olen itse ollut partiossa yli 20 vuotta, joten halusin tehdä gradun siihen liittyen. Ympäristökasvatuksen merkitys opetuksessa on korostunut, sillä ympäristökasvatus on tämänhetkisessä maailmantilanteessa hyvin ajankohtainen ja myös pedagogisesti kiinnostava aihe. Näiden kahden yhdistelmästä sain kiinnostavan ja ajankohtaisen tutkimusaiheen.

Tutkimusten mukaan merkittävin keino kouluissa saadun ympäristökasvatuksen tukemiseen on monipuolinen ympäristökasvatuksellinen yhteistyö ja harrastaminen koulun ulkopuolella (Koskinen 2010). Tällainen ympäristövastuullinen tekeminen tarjoaa mahdollisuuden oppia valmiuksia monipuoliseen ympäristökansalaisuuteen. Ne ovat juuri niitä taitoja ja osaamista, joita ei perinteisessä kouluopetuksessa ole onnistuttu oppilaille kunnolla opettamaan. Vastuullinen ympäristökasvatuksellinen osallistuminen kuvataan usein oppimisprosessina, jossa oppimista tarkastellaan osaamisen, voimaantumisen ja luontosuhteen kehittymisen kautta. Ympäristökasvatuksen kontekstin tulisi olla näkyvää ja sen tulisi korostaa reflektion tärkeyttä osana oppimisprosessia.

Lasten ja nuorten voimaantumisessa oleellista on kokemus kuulluksi tulemisesta ja huomioon ottamisesta. Suomen lainsäädännön, opetussuunnitelmien ja useiden kansainvälisten sopimusten ansiosta lapsilla ja nuorilla pitäisi olla oikeus osallistua itseään koskeviin päätöksiin. Siitäkin huolimatta heidän mahdollisuutensa osallistua oman lähiympäristönsä kehittämiseen ei ole päätynyt osaksi koulujen ja ympäristösuunnitteluorganisaatioiden normaalia toimintaa. Siihen on useita syitä; muun muassa arvostuksen ja resurssien puute. Tällaiset esteet olisi kuitenkin syytä voittaa. Lapset ja nuoret tarvitsevat erilaisia ja monipuolisia väyliä sekä rakenteita, jotta heidän kehityksensä ympäristökansalaisina voisi toteutua (Koskinen 2010).

Koulu tarjoaa tietyt perustiedot metsistä, mutta metsäsuhteen syntymiseen vaadittava opitun syventäminen ja käytännön soveltaminen sekä kokemukset tapahtuvat vapaa-ajalla, juuri partion kaltaisten luontoharrastusten yhteydessä. Partiossa pyritään tekemään tätä kaikkea, jotta lapset ja

nuoret pääsisivät itse vaikuttamaan harrastukseensa, saisivat osaamista vaikuttaa ympäristöönsä ja parantaisivat luontosuhdettaan. Siksi partioharrastuksen voisi olettaa olevan keskeinen ympäristökasvatusta edistävä tekijä lasten ja nuorten elämässä. Tämän takia haluan tutkia, mitä lisäarvoa se voi antaa kouluopetuksessa saatavaan ympäristökasvatukseen.

Tutkimuskysymykseni:

1. Mitkä ovat perusopetuksen opetussuunnitelman ja partio-ohjelman erot ja yhtäläisyydet ympäristökasvatuksen suhteen?
2. Millaista on partion ympäristökasvatuksen sisältö ja käytännön toteutus?
3. Millaista lisäarvoa partion ympäristökasvatus antaa peruskoulussa annettavaan lasten ympäristökasvatukseen?

2. Teoreettinen viitekehys

Tutkimukseni taustalla vaikuttavat tunnettujen ympäristökasvatuksen teoreetikkojen tekemät teorat toimivan ympäristökasvatuksen toteutuksesta. Etenkin Hannele Cantellin teokset antavat tärkeää teoriapohjaa tutkimukselleni, sillä hän on koonnut yhteen muiden teorioita. Lisäksi Cantell on laatinut itse yhden merkittävimmistä alan teorioista. Tutkimukseni lähtökohta nojaa pitkälti näihin 1990- ja 2000-luvun alun teorioihin ympäristökasvatuksesta. Niiden sisältöjä verrataan Suomen peruskoulujen opetussuunnitelman perusteisiin sekä Suomen Partiolaisten virallisen partio-ohjelman sisältöihin. Tarkoituksena on selvittää, miten paljon niissä on nähtävissä vaikutteita ympäristökasvatuksen keskeisistä teorioista.

2.1 Keskeisten termien määrittely

Ympäristökasvatus tarkoittaa kasvatukseen pyrkivää toimintaa, jonka tarkoitus on tukea ihmisen elinikäistä oppimisprosessia siten, että hän ensin yksilönä ja laajentuen vähitellen koskemaan yhteisöjä, omaksuisi kestävän kehityksen mukaiset arvot, tiedot, taidot ja toimintatavat (Heinonen & Luomi 2008). Tarkoituksena on antaa yleiskuva myös siitä, miksi kannattaa noudattaa kestävän kehityksen periaatteita ja tehdä elämässään ympäristötietoisia valintoja (Wolff 2004).

Ympäristökasvatukselle on keskeistä myös lasten luontosuhteen ylläpitäminen läheisenä. Pyrkimyksenä on siis estää ihmisten vieraantuminen luonnosta.

Opetussuunnitelma on suunnitelma siitä, miten opetus Suomessa järjestetään. Kaiken opetuksen täytyy perustua opetussuunnitelmaan riippumatta kouluasteesta (Perusopetuslaki § 14, 1998). Näin mahdollistetaan mahdollisimman tasalaatuinen ja tasa-arvoinen opetus kaikissa kouluissa. Opetusta ja muuta koulutyötä ohjaavat tarkemmin koulujen ja kuntien omat opetussuunnitelmat, jotka on tehty perusopetussuunnitelman pohjalta. Koulu- ja kuntakohtaisissa opetussuunnitelmissa huomioidaan enemmän myös paikallisia tarpeita ja näkökulmia. Paikallisia opetussuunnitelmia voidaan myös tarpeen mukaan muokata ja tarkentaa. Tarkoituksena on, että opetussuunnitelma olisi joustava ja mukautuva tukityökalu opetukselle ja koulujen toiminnalle. Nykyään käytössä olevat perusopetuksen opetussuunnitelmat otettiin käyttöön kaikissa Suomen kouluissa vuosiluokilla 1.–6. 1.8.2016 alkaen. Ylemmät vuosiluokat siirtyivät käyttämään nykyistä opetussuunnitelmaa porrastetusti siten, että 7. vuosiluokka siirtyi siihen 1.8.2017, 8. vuosiluokka 1.8.2018 ja 9. vuosiluokka 1.8.2019 (Opetussuunnitelman ydinasiat 2014).

Suurin osa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista koostuu kunkin oppiaineen tavoitteiden ja sisältöjen kuvauksista. Nämä taas perustuvat vallitsevien arvoperustan, oppimiskäsityksen ja toimintakulttuurin linjauksien kuvauksiin. Opetussuunnitelman tarkoituksena on mahdollistaa uudistuva toimintakulttuuri ja koulupedagogiikka. Tällä tavoin pyritään takaamaan kaikille oppilaille laadukas oppimisprosessi ja paremmat oppimistulokset (Opetussuunnitelman ydinasiat 2014).

Partio on käsitteenä hankala määritellä, sillä se on harrastuksena hyvin monipuolinen, ja partiossa voidaan tehdä lähes mitä tahansa. Virallinen määritelmä kuuluu näin: ”Partio on maailmanlaajuinen nuorisoliike, jonka tavoitteena on kasvattaa lapsista ja nuorista vastuuntuntoisia kansalaisia” (Suomen Partiolaiset 2007). Maailmanjärjestöjä on kaksi, Partioliiikkeen Maailmanjärjestö (WOSM, World Organization of the Scout Movement) ja Partiotyttöjen Maailmanliitto (WAGGGS, World Association of Girl Guides and Girl Scouts). Partiolaisia on yli 200 maassa yhteensä yli 40 miljoonaa. Suomen keskusjärjestö Suomen Partiolaiset on yhteisjärjestö, eli Suomessa pojille ja tytöille on sama järjestö, joka kuuluu molempiin maailmanjärjestöihin (Partion organisaatio 2007). Suomessa

partiolaiset jaotellaan kuuteen ikäkauteen (Taulukko 1), joista kullekin on omanlaista ohjelmaa, joka on suunniteltu sopivaksi juuri kyseisen kehitysvaiheen omaavalle ihmiselle (Suomen Partiolaiset 2010).

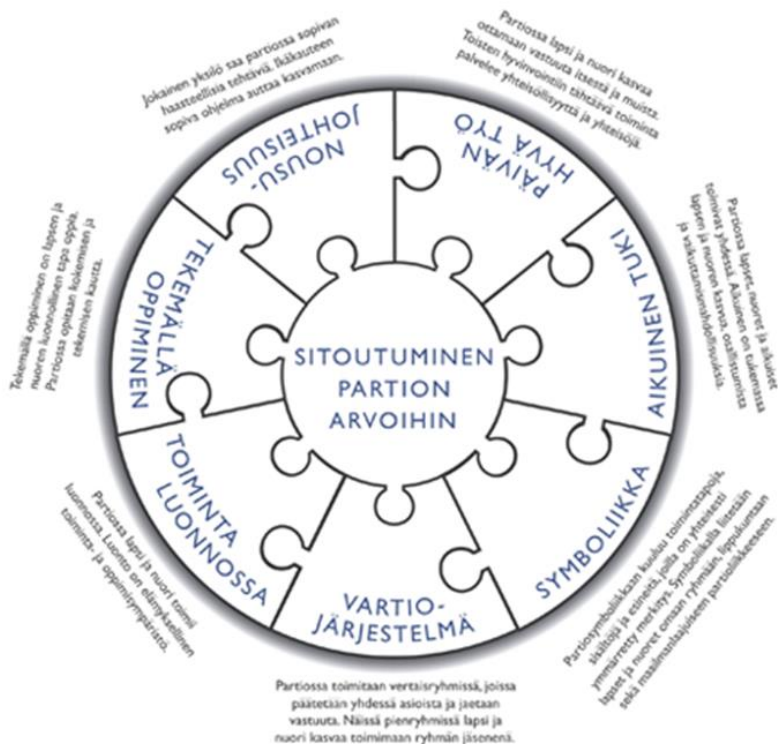
Taulukko 1. Suomessa käytössä olevat partion ikäkaudet

Suomen Partiolaisten ikäkaudet

Ikäkausi	partiolaisten ikä
sudenpennut	7-9 v
seikkailijat	10-12 v
tarpojat	12-15 v
samoajat	15-17 v
vaeltajat	18-22 v
aikuinen tuki (ei virallinen ikäkausi)	yli 22-vuotiaat

Partio-ohjelma on partiokasvatuksen ydin eli kaikki se, mitä, miten ja miksi partiossa jotain tehdään. Siinä näkyvät partion arvomaailmaan pohjautuvat vaikutteet, jotka konkretisoituvat kaikessa toiminnassa eli muun muassa partiolupauksessa, ihanteissa, tunnuksissa sekä partiomenetelmässä. Tämä kaikki yhdessä muodostaa partio-ohjelman, ja tekee toiminnasta partiotoimintaa (Partio-ohjelma 2010).

Partiomenetelmä tarkoittaa partiotoiminnassa käytettävien kasvatukseen keinojen muodostamaa kokonaisuutta (Kuva 1). Sen tarkoituksena on toimia ohjeena, miten partiotoiminnassa päästään haluttuun päämäärään. Se toimii myös partiojohtajan työkaluna toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Partiomenetelmä koostuu kahdeksasta lohkosta, jotka yhdessä kuvastavat pelkistetysti sitä, mikä tekee partiosta partion. Sen keskeisimpiin osiin kuuluu partiossa käytetyt kasvatukseen keinot, esimerkiksi toiminta ryhmässä ja luonnossa (Partiomenetelmä 2010).

Kuva 1. Partiomenetelmätyökalu (Partiomenetelmä 2010)

2.2 Ympäristökasvatuksen historia lyhyesti

Opetussuunnitelmien perusteissa Suomessa on läpi historian asetettu tavoitteita ihmisten ja luonnon välisen suhteen vaalimiseksi ja kehittämiseksi (Cantell 2004). Jo vuosikymmeniä on ymmärretty läheisen luontosuhteen auttavan ihmistä ymmärtämään, miksi luonnonsuojelu sekä luonnonvarojen säästeliäs ja kestävä käyttö on niin tärkeää. Kansanvalistusseura on yhdessä Aikuskasvatuksen Tutkimusseuran kanssa julkaissut teoksen Ympäristökasvatus vuonna 1993. Siinä esitellään ympäristökasvatuksen historiaa Suomessa sekä Unescon ympäristökasvatusohjelman sisältöjä (Kansanvalistusseura 1993).

Opetussuunnitelman perusteet ovat antaneet pohjan opetukselle Suomen peruskouluissa vuodesta 1977 lähtien. Opetussuunnitelmaa on välillä muokattu ja päivitetty, ja viimeksi päivitys on tehty vuonna 2014. Ympäristökasvatuksesta käytettiin 1970-luvulle saakka nimitystä luonnonsuojeluopetus. Nimi vaihtui ympäristösuojeluopetuksiksi vuonna 1970, ja samalla

luonnonsuojelusta tuli yleisesti käytetty alakäsite osaksi ympäristönsuojeluopetusta. Opetussuunnitelmassa määritettyjen perusteiden pohjalta jokaisella opettajalla on kuitenkin oikeus itse päättää, miten hän oppilaidensa kanssa toteuttaa opetussuunnitelmassa asetettuja tavoitteita. Tästä johtuen ympäristökasvatusta toteutetaan eri tavoin eri kouluissa ja luokissa.

Maailmanlaajuisesti ympäristökasvatuksen katsotaan virallisesti alkaneen vuonna 1972 Tukholman ympäristökonferenssista. Tuolloin todettiin ympäristökasvatuksen olevan yksi merkittävimmistä tekijöistä ympäristöongelmien ratkaisemiseksi. Sen avulla haluttiin luoda kansalaisia, jotka ovat sekä toimintakykyisiä että kriittisiä ympäristöasioita kohtaan (Venäläinen 1993, s. 18).

Ympäristökasvatus -käsite syntyi englannin kielessä käytetyn *Environmental Education* -termin pohjalta. Kasvatus tarkoittaa opetusta laajemmassa merkityksessä, joten on perusteltua käyttää sitä tässä yhteydessä ympäristöopetuksen sijaan (Venäläinen 1993, s. 16).

Unesco määritteli vuonna 1985 ympäristökasvatusohjelman, joka on toiminut esikuvana suomalaiselle ympäristökasvatukselle. Tuossa ohjelmassa asetettiin ympäristökasvatukselle kolme päämäärää. Ensimmäisenä päämääränä on kasvattaa kansalaiset selkeään tietoisuuteen ja vastuuseen sosiaalisten, poliittisten, taloudellisten ja ennen kaikkea ekologisten tekijöiden keskinäisistä vuorovaikutuksista jokapäiväisessä elämässä, niin kaupungeissa kuin maaseudullakin. Siitä tuli esikuva suomalaiselle ympäristökasvatukselle. Toinen päämäärä on turvata jokaiselle ihmiselle mahdollisuus saada tietoa, kehittää omia asenteita ja arvojaan sekä omaksua moraalinen vastuu ympäristön suojelemiseksi. Kolmas päämäärä on luoda sekä yksilöille että yhteiskunnille vähemmän ympäristöä kuormittavia käyttäytymismalleja. Näiden kolmen tavoitteen perusteella ympäristökasvatuksen keskeisimpien teemojen voidaan todeta olevan tietoisuus, tieto, asenteet, taidot ja osallistuminen (Venäläinen 1993, s. 19–20).

Ympäristökasvatus saatiin suomalaisen peruskoulun opetussuunnitelmaan vuonna 1985, jolloin samaisena vuotena Unesco määritteli ympäristökasvatusohjelmansa. Tuolloin opetussuunnitelma mainitsi koulujen ympäristökasvatuksen keskeisimmäksi tavoitteeksi saada oppilaat ymmärtämään omaa ympäristöään, joka koostuu erilaisista luonnontieteellisistä ja kulttuurillisista ominaisuuksista (Wolff 2004, s. 23). Vuoden 1985 opetussuunnitelmassa on ympäristökasvatuksesta kirjoitettu seuraavaa: "Elinympäristön ja luonnonsuojelun kannalta tarpeellisten valmiuksien kehittäminen

liittyy koulun antamaan ympäristökasvatukseen, joka merkitsee eri oppiaineiden ja erilaisten kasvatuksessa saatujen tavoitteiden yhteensovittamista.” (Suomen opetushallitus 1985).

Saksalainen filosofi ja yhteiskuntateoreetikko Hannah Arendt totesi kirjassaan *Vita Activa - Ihmisenä olemisen ehdot* (The Human Condition) ympäristöön liittyvän koulutuksen ja kasvatuksen olevan ihmiselämässä hyvin tärkeitä. Hänen keskeinen argumenttinsa oli, että ihminen, joka on alkanut oppia rakastamaan ympäröivää maailmaa, haluaa ottaa siitä myös vastuun (Arendt 1958, s. 196). Arendtia voidaankin pitää yhtenä ensimmäisistä ympäristökasvatuksellisista vaikuttajista, vaikka hänen elinaikanaan koko termiä ei vielä edes tunnettu (Antikainen 1998).

Vuonna 1992 järjestettiin Rio de Janeirossa järjestyksessään kolmas maailmanlaajuinen ympäristökonferenssi. Kokous muistetaan erityisesti silloisen YK:n ympäristöohjelmista vastaavan pääsihteerin Maurice Strongin puheesta, jossa hän puhui ”ekologisesta vallankumouksesta.” Tällä Strong tarkoitti kehitystä, jonka uskoi pian leviävän laajalti, ja joka muuttaisi luonnonvaroja tuhlailevat sekä ympäristölle tuhoisat tuotanto- ja kulutustavat ympäristön kantokyvyn kannalta kestävämmiksi (Venäläinen 1993, s. 26).

Ympäristöystävällinen toiminta vaatii ihmisiltä ennen kaikkea oikeanlaista asennetta (Rynning 1993 s. 71). Asenteisiin pystyy vaikuttamaan eniten niiden muotoutumisvaiheessa, lapsuuden aikana. Tämän takia asennekasvatukseen tulee panostaa erityisesti tässä kehitysvaiheessa ja olisi tärkeää, että asennekasvatus toteutuisi sekä kotona että koulussa. Kouluissa ja kotona saatu asennekasvatus ei kuitenkaan saisi olla keskenään kovin paljoa ristiriidassa.

Rio de Janeiron ympäristökonferenssissa vuonna 1992 julkistettiin Agenda 21 -hanke (Wolff 2004 s. 21). Se on toimintaohjelma organisaatioille ja hallituksille kaikkialla maailmassa, mitä voi toteuttaa paikallisella, kansallisella ja globaalilla tasolla. Yksi Agenda 21 -aloitteen tärkeimmistä tavoitteista oli, että jokaisen paikallishallinnon tulisi laatia oma paikallinen Agenda 21 -asiakirjansa. Tämän tavoitteena alun perin oli saavuttaa globaali kestävä kehitys vuoteen 2000 mennessä. Agenda korostaa sitä, miten tärkeänä YK piti kasvatusta osana ympäristö- ja kehityskysymysten käsittelyä. Agenda 21 -hankkeen mukaan ympäristökasvatuksella tulisi pyrkiä siihen, että kansalaiset olisivat aktiivisia toimijoita yhteiskunnassa ja päätöksenteossa. Sen mukaan ympäristökasvatukseen tulisi

kuulua myös ympäristötietoisuutta, eettistä ymmärrystä ja kestävästä kehitystä edistävien arvojen, asenteiden ja toimintojen opetus.

Agenda 21 -hanke näkyi suomalaisessa opetussuunnitelmassa jo hyvin pian ilmestymisensä jälkeen. Peruskoulun opetussuunnitelmassa vuodelta 1994 sanotaan seuraavaa: ”Nykyinen maailmantilanne edellyttää kuitenkin myös syvällistä pohdintaa muun muassa kestävästä kehityksen näkökulmasta, toisaalta ihmisen ja luonnon, toisaalta ihmisen ja koko kulttuuriympäristön suhteen.” (Suomen opetushallitus 1994 s. 9). Myös viimeisimmässä, nykyään käytössä olevassa opetussuunnitelmassa, löytyy sisällöltään vastaava virke. Sanamuoto on vain hieman erilainen.

Mahdollisuus vaikuttaa omaan ja maapallon tulevaisuuteen tulisi nähdä oikeutena. Tulevien sukupolvien näkökulmasta tämä on nähtävä suorastaan velvollisuutena, jotta heille jäisi vielä elinkelpoinen ja biodiversiteetiltään monipuolinen maapallo. Tähän asiaan pystyy jokainen kasvatuksen parissa työskentelevä tai muuten toimiva ihminen vaikuttamaan, joten tällaisilla henkilöillä on iso vastuu ympäristökasvatuksen toteutumisessa (Haapala 2002 s. 129).

Markku Käpylä on tutkinut koulukulttuurin ja tiedonkäsityksen muuttumista Suomessa. Hänen mukaansa perinteinen tiedon käsitys on luonut pohjan suomalaiselle koulukulttuurille (Käpylä 1995 s. 24–33). Tämän vuoksi olisikin tärkeää panostaa poikkitieteelliseen ympäristökasvatukseen, ja sen luomaan muutokseen oppimis- ja tiedonkäsityksessä. Yhä edelleen paikoitellen vallalla oleva perinteinen tiedonkäsitys tunnetaan myös termillä objektiivinen realismi. Se tarkoittaa tietoa, joka on yhtä todellisuuden kanssa, ja tällainen tieto siirtyy opettajalta oppilaille täysin kriitikittömästi. Onneksi tilanne on muuttumassa ja poikkitieteellisyys on yhä yleisemmin mukana opetuksessa. Oppilaita myös kannustetaan aiempaa enemmän kriittiseen ajatteluun. Ympäristökasvatukseen kuulu ajatus tiedosta kontekstuaalisena eli tilannesidonnaisena, ei absoluuttisena totuutena.

Terminä ympäristökasvatus on tullut murrosvaiheeseen (Wolff 2004 s. 27–28). Ei ole täysin selvää, onko parempi puhua ympäristökasvatuksesta vai kestävästä kehityksen kasvatuksesta. Kestävästä kehityksen kasvatukseen kuuluu ympäristöarvojen lisäksi myös yleinen etiikka, tasa-arvoisuus sekä uudet ajattelu- ja toimintatavat. Kestävällä kehityksellä pyritään pelkkien ympäristöarvojen lisäksi laajempaan monitieteelliseen ymmärrykseen ja yhteistyöhön, mikä muokkasi opetuksen ja muun kasvatuksen kestävästä kehityksen periaatteiden mukaiseksi. Nämä asiat ovat alusta saakka olleet osa

ympäristökasvatusta, mutta viime vuosina niiden merkitys on selvästi korostunut, mikä on johtanut pohdintaan siitä, mitä termiä olisi paras käyttää.

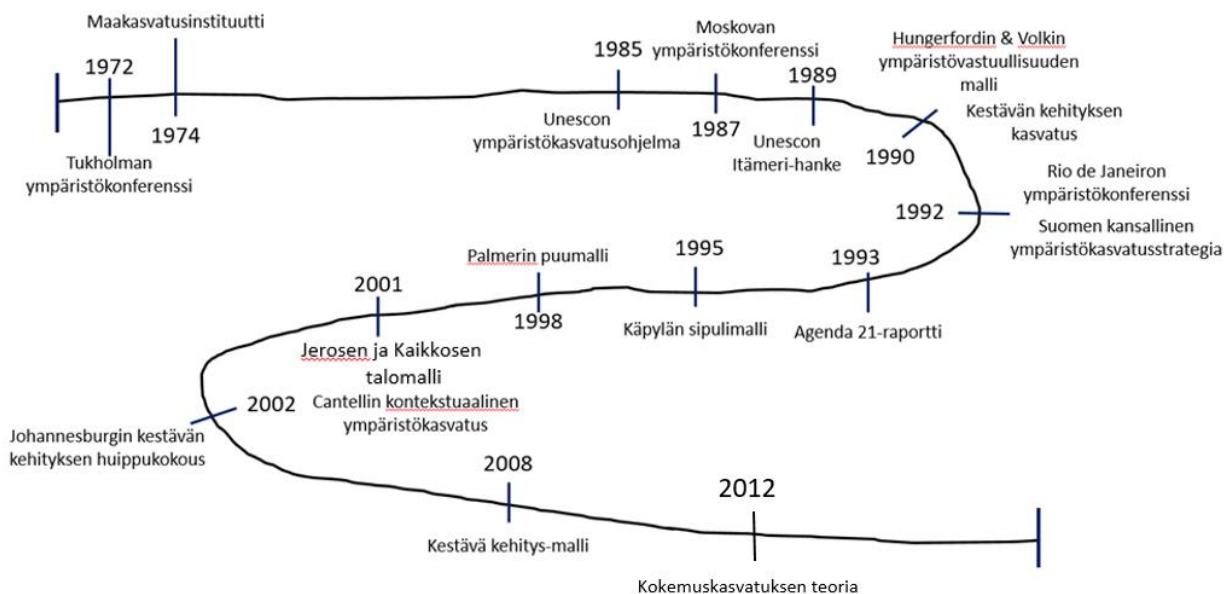
Opettajan rooli ympäristökasvattajana on muuttunut (Wahlström 1994). Aiemmasta niin sanotusta ”kansankynttilästä” ja tiedonjakajasta on tulossa ennemminkin oppimiskokemuksen järjestäjä. Samalla oppilaiden rooli on muuttunut, ja heistä on tullut aktiivisia oppijoita, joilla on mahdollisuus kehittyä kriittisiksi ja uutta tietoa tuottaviksi ihmisiksi. Nykyopettajan täytyy koko ajan olla perillä ajankohtaisista oman oppiaineensa tapahtumista ja ilmiöistä.

Sosiaalikultuurisen ajattelutavan mukaisesti oppiminen on sidoksissa todelliseen maailmaan, elämään, kulttuuriin ja historiaan. Kontekstuaaliseen oppimiskäsitykseen kuuluu oleellisesti ajatus koulusta paikkana, jossa opitaan asioita, joita oppilaat voivat hyödyntää jokapäiväisessä elämässään ja tarpeen vaatiessa soveltaa oppimaansa (Arbol 2002 s. 63).

Ihmistoiminnan pitkäkestoiset seuraamukset ymmärretään aiempaa paremmin. Myös huoli siitä, millaisen maapallon jätämme tuleville sukupolville, on kasvanut. Ympäristökasvatus tarjoaa työkalut ja auttaa kasvattajia, niin harrastuksen ohjaajia kuin opettajia, tarjoamaan lapsille ja nuorille positiivisia luontokokemuksia sekä herättämään heissä kiinnostusta pyrkiä vaikuttamaan aktiivisesti yhteiskunnassamme (Käpylä 1995 s. 12–13). Opettajien rooli on erityisen merkittävä, sillä heidän tulee tiedostaa tulevaisuusnäkökulma omassa opetuksessaan. Sen lisäksi tämän tiedon pitäisi konkretisoitua heidän omassa elämässään, eli opettajien tulisi toimia esimerkkinä oppilailleen kestävästä elämäntavasta (Haring 2000 s. 82).

Ympäristökasvatuksen muodostumisessa on havaittavissa selkeitä vaiheita ja merkkipaaluja, jotka ovat vaikuttaneet opetussuunnitelmiin ja -menetelmiin niin maailmanlaajuisesti kuin myös valtakunnallisella tasolla (Kuva 2). Ympäristökasvatus mielletään elinikäiseksi oppimisprosessiksi, jonka tulisi toteutua jokaisella koulutusasteella. Tavoitteena on saada ihmiset tietoisiksi omasta ympäristöstään, ajankohtaisista ympäristökysymyksistä sekä omasta roolistaan luonnonvarojen käyttäjänä. Myös kunkin henkilökohtaista roolia ja merkitystä luonnon monimuotoisuuden säilyttäjänä tulee korostaa (Wolff 2004 s. 18–29).

Ympäristökasvatuksen keskeisimmät tapahtumat

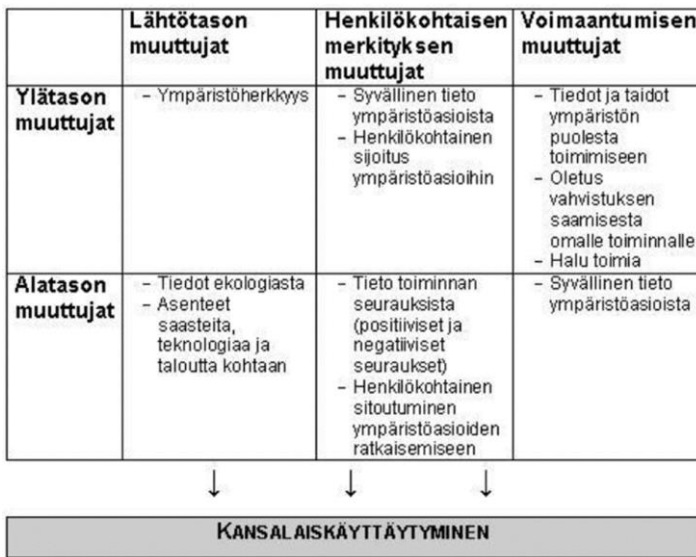
Kuva 2. Ympäristökasvatuksen keskeisimmät tapahtumat aikajanalla

2.3 Ympäristökasvatuksen teorioita

Ympäristökasvatuksesta on luotu monia erilaisia teorioita. Niiden avulla pyritään kuvaamaan ympäristövastuullisuuden, ympäristötietoisuuden, läheisen luontosuhteen sekä kestävän elämäntavan omaksumista (Cantell 2004). Tässä aluvussa esitellään viisi erilaista ympäristökasvatuksen mallia. Jokaisessa esitellyssä mallissa ympäristökasvatukseen kuuluvien tietojen ja taitojen oppiminen pohjautuu positiivisiin luontokokemuksiin ja emotionaaliseen suhtautumiseen omaa ympäristöään kohtaan. Kaikille malleille yhteistä on myös se, että erilaisissa ympäristöissä saadut kokemukset auttavat ihmisiä huomioimaan ympäristöään paremmin. Näin ollen on tärkeää, että oppimiskokemuksia tarjottaessa hyödynnettäisiin mahdollisimman paljon erilaisia ympäristöjä. Kasvattaja pystyy saamaan näistä malleista ideoita siihen, miten lasten kanssa on hyvä aloittaa ympäristön tarkastelu, ja millaisia näkökulmia siinä olisi tärkeää ottaa huomioon.

2.3.1 Hungerfordin & Volkin ympäristövastuullisuuden malli

Hungerford ja Volk ovat omassa mallissaan painottaneet ympäristövastuullisen kansalaiskäyttäjymisen kehittymistä (Kuva 3). Hungerford ja Volk esittelivät mallinsa vuonna 1990.

Kuva 3. Hungerfordin ja Volkin ympäristövastuullisuuden malli (Cantell 2004).

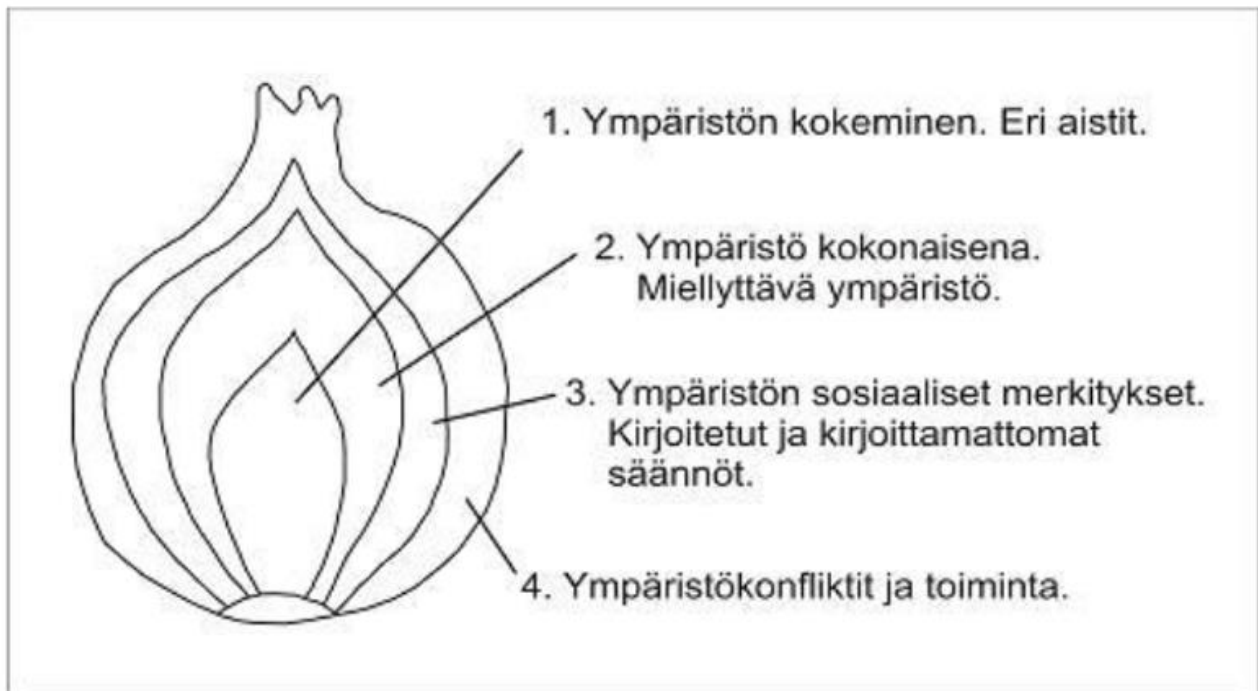
Mallin perusrakenne on se, että tutkittavat asiat on jaettu ylä- ja alatason muuttujiin. Tasot toimivat siten, että ylätason muuttujat luovat pohjan sille, miten alatason muuttujien ympäristövastuulliseen toimintaan liittyviä tietoja ja taitoja pystytään omaksumaan. Ylä- ja alatasoon jakamisen lisäksi muuttujat ovat kummallakin tasolla jaettu vielä kolmeen osaan. Niillä kuvaillaan lähtötasoa, henkilökohtaista merkitystä ja voimaantumista (Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos 2018).

Kaikista merkittävin lähtötason muuttujista on ympäristöherkkyys. Se luo pohjan sille, kuinka merkityksellisinä ihminen pitää ympäristöasioihin liittyviä tietoja ja taitoja. Lähtötasolle kuuluvat myös tiedot ekologiasta sekä asenteet saasteita, teknologiaa ja taloutta kohtaan. Henkilökohtaisen merkityksen muuttujiin ylätasolla kuuluvat syvälinen tieto ympäristöasioista sekä henkilökohtainen sijoitus niihin. Alatasolla tiedostetaan toiminnan seuraukset ja sitoudutaan henkilökohtaisesti ratkaisemaan ympäristöasioita. Toisin sanoen alatasolla halutaan ja sitoudutaan toimimaan ympäristön hyväksi. Voimaantumiseen kuuluu tiedot ja taidot ympäristön puolesta toimimiseen. Voimaantumista lisää oletus siitä, että omalle toiminnalleen saa vahvistuksen ja oman yhteisön tuen. Halu toimia saa aikaan voimaantumisen tunteen, joka sitten entisestään vahvistuu toimiessa.

Samalla kasvaa oma tieto ympäristöasioista. Tämä on kirjattu alatason muuttujiin. Kaikki edellä mainitut asiat syventävät ihmisten tietoja ympäristöasioista, ja samalla ympäristöystävällinen kansalaiskäyttäytyminen lisääntyy (Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos 2018).

2.3.2 Käpylän sipulimalli

Markku Käpylän sipulimalli on vuodelta 1995. Siinä tärkein osa on inhimillinen kokemus (Kuva 4).

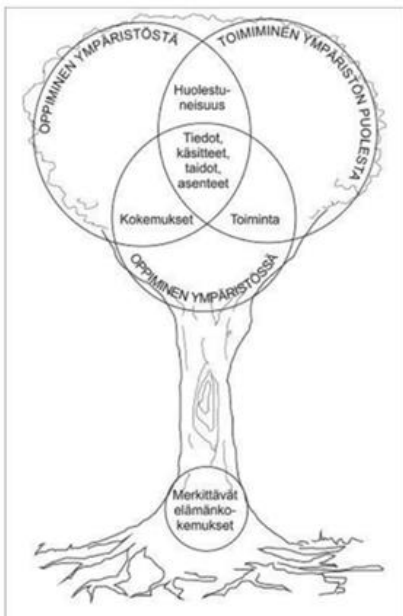
Kuva 4. Käpyä sipulimalli (Käpylä 1995)

Mallin sipuli muodostuu neljästä eri kerroksesta, jotka ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Sipulin sisäosissa korostetaan aisteja ja tunteita ensisijaisina välineinä ympäristön kokemiseen. Saatuaan miellyttäviä luontokokemuksia, henkilö kokee luonnon mukavaksi ja tärkeäksi asiaksi, mitä kannattaa vaalia. Tästä muodostuu sipulin toinen kerros. Ihmisen käsitys ympäröivästä maailmasta alkaa kehittyä lapsena saatujen kokemusten kautta. Vähitellen nuoruuden aikana tuo ymmärrys voi laajentua, kun teoreettinen ajattelu ja kulttuurinen reflektio lisääntyvät ja kehittyvät. Näistä asioista koostuu toiseksi uloin sipulin kerroksista. Sipulin uloin kerros on ympäristökonfliktit ja toiminta

niissä. Tätä kerrosta pystyy tarkastelemaan rakentavasti vain, kun sipulin sisempiä kerroksia on koettu ja tarkasteltu myönteisesti (Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos 2018).

Käpylän sipulimalli on käyttökelpoinen myös aikuisten ympäristökasvatuksessa. Myös aikuisiällä ihminen voi tavoitella myönteisiä luontokokemuksia ja saada itselleen luontaisen halun suojella ympäristöä. Tarkasteltaessa sipulin kerroksia keskeltä ulospäin kohdataan seuraavia kysymyksiä, joita olisi hyvä pohtia ympäristökasvatuksessa: Millaisia tunteita ja kokemuksia kasvatettavilla on käsiteltävää asiaa kohtaan? Kuinka luodaan positiivisia luontokokemuksia? Onko oppimisympäristö miellyttävä tai turvallinen? Mikä merkitys opiskeltavalla asialla on omaan yhteisöön tai yhteiskuntaan? Minkälaisia ongelmia asiaan liittyy, ja miten niitä ratkotaan? (Käpylä 1995 s. 34).

2.3.3 Palmerin puumalli

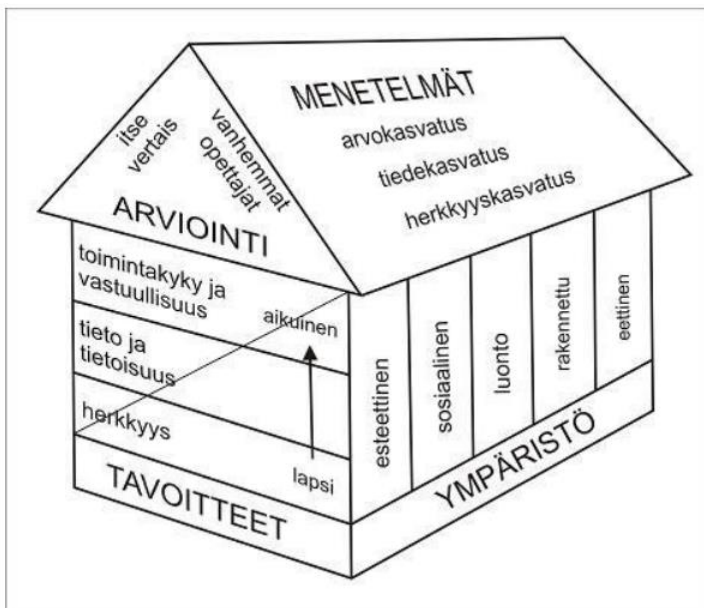
Kuva 5. Palmerin puumalli (Cantell 2004)

Palmerin ympäristökasvatuksen puumalli esiteltiin vuonna 1998. Siinä ideana on, että kaikki ihmisten ympäristökäyttäytyminen pohjautuu heidän omiin merkittäviin elämäkokemuksiin (Kuva 5). Ympäristöön liittyvät tiedot, taidot ja asenteet muokkautuvat erilaisissa ympäristöissä toteutetun ympäristökasvatuksen myötä. Myös käytännön keinojen, joita ympäristöystävällinen toiminta vaatii, harjoittelu kehittää ihmisten ympäristökasvatuksellista osaamista. Merkittävät elämäkokemukset tai myös vastaavasti niiden puute ovat Palmerin mukaan kaiken ympäristökasvatuksen taustalla. Tämän takia sitä suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon kohderyhmän lähtötaso (Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos 2018).

Ympäristökasvatuksen mallina Palmerin puumalli on hyvin selkeä. Siinä esitetyistä isoimmista ympyröistä ympäristökasvattajan on vaivatonta löytää erilaisia tapoja toteuttaa ympäristökasvatusta omassa oppiaineessaan tai koulutuksessaan. Pienemmistä, sisemmistä ympyröistä puolestaan saa vinkkejä siihen, miten käsiteltyjä aiheita voidaan tarkastella oppitunnin aikana tai sen jälkeen (Cantell 2004).

2.3.4 Jerosen & Kaikkosen talomalli

Jerosen ja Kaikkosen talomalli on kehitelty vuonna 2001. Mallin ideana on painottaa ympäristökasvatuksen eri mahdollisuuksia ja lähtökohtia kasvatettavan iän mukaan (Kuva 6). Lapsuudessa tulisi painottaa erityisesti ympäristöherkkyyttä ja vaalia sen kehittymistä. Nuoruusiässä voi sitten keskittyä enemmän tietoihin ja taitoihin, mitkä lisäävät ympäristötietoisuutta. Myös aikuisiällä saadut myönteiset ympäristökokemukset näkyvät kestäväinä ja vastuullisena toimintana niin yhteiskunnassa kuin myös ihmisten jokapäiväisessä elämässä.

Kuva 6. Jerosen & Kaikkosen talomalli (Cantell 2004)

län mahdollisuuksia ja painotuskohteita on kuvattuna talomallin päätyseinälle. Talomallin pitkä seinä kuvastaa puolestaan niitä monia eri näkökulmia, joiden avulla ympäristöä voi tarkastella ja kokea. Talomallin katto kuvaa kasvatuksen menetelmiä, joiden avulla talon seinissä olevia asioita voidaan käsitellä. Päätykolmio osoittaa, ettei arviointi ole ainoastaan kasvattajan vastuulla, vaan sekä oppilaiden itse kuin myös heidän vanhempiansa tulisi osallistua siihen aktiivisesti (Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos 2018).

2.3.5 Cantellin kontekstuaalinen ympäristökasvatus

Hannele Cantell on merkittävimpiä vaikuttajia suomalaisessa ympäristökasvatuksessa. Hän on kehittänyt kontekstuaalisen ympäristökasvatuksen mallin, joka on tunnetuimpia alallaan Suomessa. Mallissaan Cantell esittelee lukuisia ideoita, joista ympäristökasvattaja voi poimia mieleisiään teemoja, joiden avulla haluaa oppilaidensa tarkastelevan ympäristöään ja yhteiskuntaa (Kuva 7). Oleellista on, että opeteltaviin asioihin löytyy jokin konteksti omasta elämästä. Tällöin oppiminen muuttuu paljon merkityksellisemmäksi. Jotta kasvatettavissa saataisiin aikaan haluttua voimaantumista sekä asenteiden ja arvojen muuttumista, tarvitaan sekä humanistista kriittistä ajattelua että konstruktivistisia toimintoja.

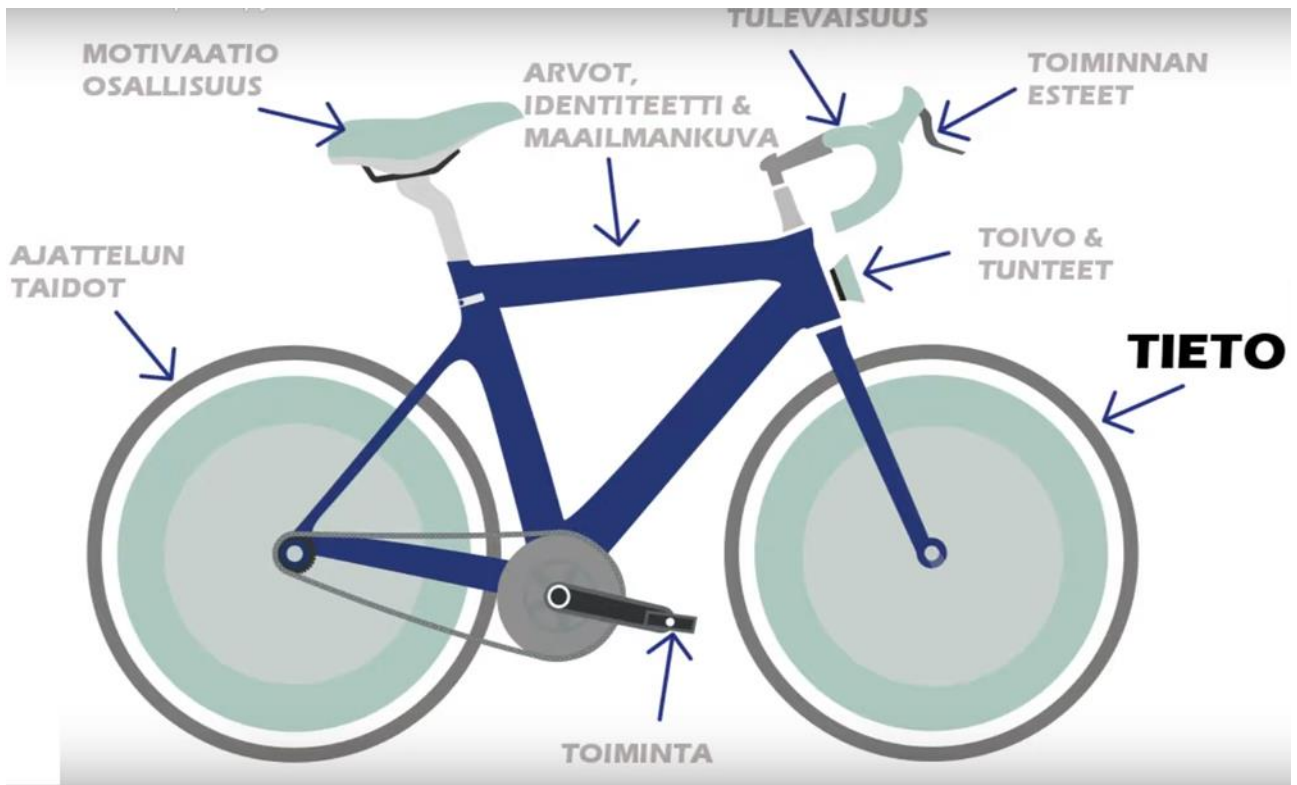
Kuva 7. Cantellin kontekstuaalisen ympäristökasvatuksen malli (Cantell 2004)

Cantellin mukaan keskeisin ympäristökasvatuksen tavoite on luoda ympäristöasioissa aktiivinen ja osallistuva kansalainen. Nykyisessä alati muuttuvassa ja yhä monikulttuurisemmassa maailmassa Cantellin esittämät ajatukset ja hänen kontekstuaalisen ympäristökasvatuksensa tavoitteet ovat tulleet entistä tärkeämmiksi. Tämä ympäristökasvatuksen malli on hyvä esimerkki siitä, miten kasvattajan tulisi tuoda esille eri oppimisprosessien merkityksiä ja löytää opeteltavan asian tarkoitus

todellisesta elämästä ja ympäröivästä maailmasta (Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos 2018).

2.3.6 Ilmastokasvatuksen polkupyörämalli

Ilmastonmuutos on tällä hetkellä yksi suurimmista ihmisen kohtaamista ympäristöhaasteista. Aihe on tärkeä, joten se näkyy yhä enenevässä määrin myös ympäristökasvatuksessa. Kaikki ilmaston, ilmastonmuutokseen ja sen hillitsemiseen liittyvä kasvatusta ja opetus on viimeistään nyt otettava mukaan erilaiseen kasvatustoimintaan (Tolppanen ym. 2017). Vuosikymmenten aikana ympäristökasvatusta varten on kehitetty paljon erilaisia malleja. Ne eivät kuitenkaan välttämättä sellaisinaan palvele ilmastokasvatuksen edistämistä. Monet ympäristökasvatuksen tunnetuimmista malleista on kirjoitettu aikanaan ajatellen paikallisia ja kunkin ihmisen omin aistein havaitsemia ympäristöongelmia. Ilmastonmuutos on kuitenkin hyvin monimutkainen ja globaali ongelma, joten vanhat mallit eivät täysin palvele siihen liittyvää kasvatusta. Ongelman ratkaisemiseksi neljä ilmastokasvatuksen tutkijaa, Sakari Tolppanen, Essi Aarnio-Linnanvuori, Hannele Cantell ja Anna Lehtonen, kehittivät uuden kokonaisvaltaisen ilmastokasvatuksen mallin. Lopputuloksena syntyi polkupyörän muotoinen malli (Kuva 8). Muoto perustuu siihen, että polkupyörän tavoin, ilmastokasvatus on yhtenäinen kokonaisuus, joka toimiakseen vaatii kaikkia osiaan ja niiden välistä yhteistyötä. Kuten pyörä, myöskään ilmastokasvatus ei ole staattista, vaan se on jatkuvassa liikkeessä ja tarvitsee käyttäjän toimiakseen. Mallissa korostetaan ilmastokasvatuksen kokonaisvaltaisuutta, mutta on tarpeellista ja mahdollista tarkastella polkupyörän yksittäisiä osia myös toisistaan erillään. Tällöin ymmärtää paremmin sen, miksi kukin osa on kokonaisuuden kannalta välttämätön (Tolppanen ym. 2017).

Kuva 8. Ilmastokasvatuksen polkupyörämalli (Tolppanen ym. 2017)

Pyörät: Tieto ja ajattelun taidot

Polkupyörässä renkaat mahdollistavat liikkeen ja eteenpäin menemisen. Ilmastokasvatuksen polkupyörämallissa ne kuvaavat ilmastonmuutokseen liittyviä tietoja ja ajattelun taitoja. Rungas tiedon määrä ei ole itsetarkoitus. Tietoa tulee käyttää kriittisesti, eri lähteitä vertaillen ja analysoiden sekä uutta ymmärrystä rakentaen. Kumpaakin pyörää tarvitaan yhtä aikaa, jotta homma toimii (Tolppanen ym. 2017).

Runko: Arvot, identiteetti ja maailmankuva

Ilmasto-oppimisen perusta muodostuu oppijan identiteetistä, arvoista ja maailmankuvasta. Ne yhdessä muodostavat rungon, johon kiinnittyvät myös uudet tiedot ja taidot. Niistä käy myös ilmi ilmastonmuutokseen liittyvät monet arvostiridiat. Ilmastonmuutokseen liittyvässä arvokeskustelussa tulee ottaa huomioon monipuolisesti eri näkökulmia erityisesti ihmisarvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmista. Ilmastokasvatukseen kuuluu keskeisesti myös kuluttamiseen

liittyvien tottumusten kyseenalaistaminen. Samalla tulisi tarjota oppijalle erilaisia rooleja, joissa tämä voisi toimia ilmastonmuutoksen ratkaisemiseksi (Tolppanen ym. 2017).

Ketjut ja polkimet: Toiminta ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi

Ilmastonmuutokseen liittyvien tietojen ja taitojen ajatellaan konkretisoituvan käytännön toiminnassa. Tässä mallissa konkreettisia toimia ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi kuvaavat pyörän ketjut ja polkimet. Tässä yhteydessä toiminta tarkoittaa todellisen elämän kysymysten parissa toimimista. Nuorikin lapsi pystyy osallistumaan omalla toiminnallaan ilmastonmuutoksen hillitsemiseen, kunhan häntä ohjataan ja kannustetaan siihen (Tolppanen ym. 2017).

Satula: motivaatio ja osallisuus

Polkupyörä ei liiku mihinkään ilman polkijaa. Tässä mallissa polkijan istuin, eli satula, kuvaa motivaatiota ja osallisuuden kokemusta ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. Monet nuoret, etenkin pojat, eivät koe ilmastonmuutosta heitä itseään koskevaksi ongelmaksi (Degerman 2016). Jotta ilmastokasvatus olisi motivoivaa, ilmastonmuutosta ei saisi kuvailla etäisenä ja liian vaikeasti ymmärrettävänä ongelmana. Sen sijaan pitäisi korostaa sitä, että ihmiset ovat itse rakentaneet yhteiskunnan, joten he pystyvät myös muuttamaan sitä. Ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi olisi tärkeää toimia yhdessä, joten mallissa voisi olla useampikin polkupyörä. Mallin selkeyden vuoksi siinä on kuitenkin tyydytty vain yhteen (Tolppanen ym. 2017).

Jarrut: Toiminnan esteet

Jotta voi edistää ympäristövastuullista toimintaa, tulee tiedostaa, mitkä asiat jarruttavat toimintaa ja estävät ihmisiä osallistumasta. Suurin osa esteistä on inhimillisiä, esimerkiksi laiskuudesta tai mukavuuden halusta johtuvia. On kuitenkin myös rakenteellisia esteitä. Esimerkiksi julkista liikennettä ei voi käyttää, jos sitä ei ole käytettävissä. Esteiden tunnistaminen helpottaa niiden ohittamista (Tolppanen ym. 2017).

Lamppu: Toivo ja muut tunteet

Ilmastonmuutos herättää monissa ihmisissä voimakkaita tuntemuksia. Tässä mallissa niitä kuvaa pyörän lamppu, joka ohjaa etenemistä. Monet opiskelijat kokevat, että ilmastonmuutoksen käsittelyyn koulussa liittyy paljon kielteisiä tunteita, kuten huolta, pelkoa, surua, syyllisyyttä,

toivottomuutta ja vihaa. Kaikki nämä tunteet vaikuttavat oppimiseen. Ilmastokasvatuksen oppimisessa tulisikin kielteisyyden sijaan herättää toivoa ja myötätuntoa (Tolppanen ym. 2017).

Ohjaustanko: Suuntaaminen tulevaisuuteen

Ilmastokasvatukseen kuuluu keskeisesti tulevaisuuden pohtiminen ja sen visioiminen. Pyörää ohjataan haluttuun suuntaan ohjaustangolla, joten se kuvaa tässä mallissa tulevaisuuteen suuntaamista. Ilmastokasvatuksen pitää tarjota keinoja tulevaisuuden kriittiseen tarkasteluun, mutta myönteisessä valossa. Tulevaisuuskasvatukseen kuuluu harjoitella päätöksiä tekemistä myös silloin, kun niiden oikeellisuudesta ei ole täyttä varmuutta (Tolppanen ym. 2017).

Ilmastokasvatusta voidaan toteuttaa kouluissa kokonaisvaltaisesti nykyisen opetussuunnitelman puitteissa. Sen onnistumiselle on kuitenkin välttämätöntä koulun johdolta saatava tuki. Ilmastokasvatus edellyttää monialaista, eri oppiaineet ja näiden aineiden opettajat yhdistävää yhteistyötä. Samalla tarjoutuu mahdollisuus yhteiselle, jaetulle asiantuntijuudelle, ja erilaisten vuorovaikutustaitojen kehittymiselle. Mahdolliset ristiriidat tarjoavat hyvän mahdollisuuden oppimiseen. Tämän lisäksi ilmastokasvatukseen liittyvät kysymykset kannustavat avoimeen ja keskustelemaan opetus- ja oppimisprosessiin, jonka aikana voi nousta esiin kysymyksiä ja haasteita, joihin ei ennakolta pystynyt valmistautumaan. Tämä tarkoittaa siirtymää monimuotoisiin oppimistilanteisiin sekä irtautumista valmiiksi suunnitelluista oppimispoluista ja opiskelun kontrolloinnista (Degerman 2016).

Edellisissä alaluvuissa esitellyt ympäristökasvatuksen teoriat esiteltiin ikäjärjestyksessä, sen mukaan minä vuonna mikäkin niistä oli julkaistu. Varhaisimmat niistä esiteltiin 90-luvulla, jolloin ympäristökasvatuksen merkitystä alettiin ymmärtää paremmin ja sen suosio kasvoi voimakkaasti. Tuolloin alettiin todella ymmärtää, miten huonossa kunnossa ympäristö maapallolla voi. Asiantuntijat alkoivat kehittää teorioita, joiden avulla ihmisille, erityisesti nuoremmille sukupolville, pystyttäisiin opettamaan, miten tärkeä asia monimuotoinen ympäristö on ja miten välttämätön se on ihmiskunnalle ja miten paljon iloa ihmisen oma lähiympäristö voi tuottaa. 2000-luvulla julkaistut ympäristökasvatuksen teoriat pyrkivät samaan. Niissä tuotiin yhä enemmän esille eri keinoja, joilla ympäristökasvatuksen sisällöt saisi yhä kiinteämmin osaksi ihmisten päivittäistä elämää. Teorioissa korostettiin entistä enemmän myös aktiivisen kansalaisuuden merkitystä, eli sitä,

miten ihmiset pystyvät omilla valinnoillaan ja toiminnallaan olemaan esimerkkinä ympäristökasvatuksen saralla. Useimmissa teorioissa lisäksi korostettiin sitä, miten eri-ikäisiin ihmisiin tehoavat parhaiten hieman erilaiset ympäristökasvatuksen keinot. Perusajatuksiltaan teorit ovat pysyneet aika muuttumattomina. Niissä suositellut toimintatavat ovat vuosikymmenien aikana hiukan päivittyneet.

2.4 Kestävä kehitys

Ympäristökasvatuksen keskeisimpiin sisältöihin kuuluu kestävästä kehityksestä kertominen sekä sen mukaisen kestävä elämäntavan tärkeyden korostaminen. Käsitteenä kestävä kehitys jaetaan kolmeen tai neljään osaan lähteestä riippuen. Nämä ovat ekologinen-, taloudellinen- ja sosiaalinen kestävyys. Niiden lisäksi voidaan välillä jaotteluun lisätä kulttuurinen kestävyys. Pääperiaatteena on, että jokaisen ihmisen tulisi saada tyydytettyä tämän hetken tarpeensa siten, että tulevilla sukupolvilla on yhtäläiset mahdollisuudet tyydyttää omat tarpeensa tulevaisuudessa. Tämä vaatii luonnonvarojen kestävä ja oikeudenmukaista hyödyntämistä, luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä sekä yleistä, sosiaalista ja taloudellista vakautta (Wolff 2004 s. 18–29).

Monitieteellisyys sekä monipuolinen tieteen ja tekniikan soveltaminen ovat tulleet yhä merkittävämmiksi tavoiksi huolehtia paitsi kestävästä talouskasvusta niin myös ympäristön hyvinvoinnista. Tämän monitieteellisyys tulisi näkyä myös koulumaailmassa. Käytännössä se näkyy yleistyvänä monitieteellisenä opetuksena, jossa eri oppiaineet kytkeytyvät toisiinsa ja opetus saa pelkkää yhden aineen teoriaa syvemmän merkityksen ja sisällön (Woolfolk 2007 s. 7).

Poikela ja Poikela kirjoittivat artikkelissaan kriittisyydestä ja ongelmaperustaisesta oppimisesta. Molemmat ovat kestävä kehityksen periaatteiden omaksumisen kannalta tärkeitä elementtejä. Opettajien tulisi pyrkiä luomaan oppimistilanteita luonnollisessa kontekstissa eli tilanteissa, joissa toiminta ja erilainen vuorovaikutus liittyvät opetuksen eri vaiheisiin. Artikkelin mukaan oppiminen on prosessi, jossa tieto liitetään kiinteästi osaksi kokemusta. Näin tieto ja ymmärrys muokkautuvat jatkuvasti kokemusten lisääntyessä. Ihmisen tietoisuus tulisikin nähdä enemmän jatkuvana prosessina kuin yksittäisenä tuotteena (Poikela & Poikela 2007 s. 62–63).

Kestävän kehityksen kasvatus on tullut ympäristökasvatuksen rinnalle 1990-luvulla. Siinä missä luonto-opetus on merkittävä osa ympäristökasvatusta, niin kestävän kehityksen kasvatuksessa pohditaan enemmän ympäristön laatuun, tasa-arvoon, ihmisoikeuksiin ja vastaaviin liittyviä teemoja sekä niiden keskinäisiä suhteita. Vaikka ympäristökasvatus onkin monitieteinen kokonaisuus, on pelätty sosiaalisten ja taloudellisten seikkojen jäävän ekologisen kestävyyden varjoon opetuksessa. Tämän vuoksi kestävän kehityksen kasvatus on haluttu linkittää osaksi ympäristökasvatusta (Wolff 2004 s. 18–29).

Kestävä kehitys muodostuu lähteestä riippuen joko kolmesta tai neljästä eri osa-alueesta. Viime vuosina jaottelu neljään on ollut käytetympi vuoden 2006 jälkeen, jolloin julkaistussa kestävän kehityksen mallissa kulttuurinen kestävyys haluttiin erottaa sosiaalisen kestävyyden tavoitteista omaksi kokonaisuudekseen. Tätä neljäosaista jaottelua on käytetty myös alla olevassa kuvassa 9.

Kestävän kehityksen osa-alueet ja keskeiset arvot

Kuva 9. Kestävän kehityksen osa-alueet ja arvot

Nämä neljä osa-aluetta ovat ekologinen, sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen kestävyys. Kuten kuvasta 9 voidaan havaita, kaikkia kestävän kehityksen osa-alueita yhdistää samanlaiset arvot, joista

merkittävimpiä ovat muun muassa luonnon ja ympäristön kunnioitus sekä kohtuullisuus kulutuksessa. Neljän osa-alueen lisäksi kestävän kehityksen mallissa on keskellä viides kenttä, jossa esitellään keskeisimmät kestävään kehitykseen liittyvät arvot (Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos 2018).

Yleisesti kestävä kehitys voidaan jaotella koskemaan alueita eri tasoilla. Nämä alueelliset tasot ovat globaali-, alueellinen- ja paikallinen taso. Oli taso mikä tahansa näistä, niin päämääränä on turvata mahdollisuudet hyvään elämään niin nykyisille kuin tulevillekin sukupolville (Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos 2018).

Kestävää kehitystä voi käsitellä ekologisen kestävyuden lisäksi myös muista näkökulmista. Eila Jeronen on esimerkiksi kirjassaan pohtinut sen vaikutuksia yhteiskunnan kehitykseen oikeudenmukaisemmaksi. Hänen mukaansa kestävällä elämäntavalla on keskeinen merkitys myös ihmisten henkiselle uudistumiselle ja yleiselle humanistiselle kehitykselle. Kukin kestävän kehityksen mallin neljästä näkökulmasta on yhtä tärkeä. Keskenään tasa-arvoiset tavoitteet pakottavat ottamaan ne kaikki yhtä lailla huomioon ja näin ollen luovat osaltaan kestävämpää tulevaisuutta. Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys tukevat hyvin toisiaan ja antavat ristiin hyvät lähtökohdat toistensa tavoitteiden toteuttamiseen. Kun ihmisellä on läheinen suhde omaan ympäristöönsä, hän on myös motivoitunut tekemään elämässään kestäviä ratkaisuja itsensä, ympäristönsä ja yhteiskuntansa kannalta (Jeronen 1995 s. 87).

2.5 Partioihanteet

Partioihanteita on yhteensä seitsemän. Niihin on sanottu tiivistyvän entisaikojen ritarilain hyveet sekä partion ajattomat arvot. Ritarilaki on ollut herrasmieskäytöksen perusta keskiajalta, ilmeisesti niinkin kaukaa kuin 500-luvulta lähtien. Ritarioromantiikan ja keskiajan ritarien hyveet ovat vedonneet erityisesti poikiin. Ritarilakiin sisältyvät kunnia, itsekuri, kohteliaisuus, rohkeus, epäitsekkäs velvollisuudentunto ja palvelualltius sekä uskon johdatus. Nuo kaikki näkyvät edelleen partiotoiminnassa ja partiolaisten ihanteissa, vaikka erityisesti uskonnon merkitys on huomattavasti vähentynyt. Partio on alun perin kehitetty poikien harrastukseksi, jonka tarkoituksena oli kasvattaa heistä hyväkäyttöisiä ihmisiä (Baden-Powell 1908).

Keskiajan ritarilain pohjalta partioliikkeen perustaja Robert Baden-Powell laati partiolain. Kaikki maailman partiolaiset pyrkivät toiminnassaan noudattamaan partiolakia. Suomessa partiolaki on puettu partioihanteiden muotoon, sillä partiolaki koettiin monessa suhteessa liian kahlitsevaksi ja määräileväksi. Nuo ihanteet kirjattiin Suomen Partiolaisten peruskirjaan vuonna 1972 ja niitä muokattiin peruskirjan uudistuksen yhteydessä vuonna 2008. Tuolloin partioihanteiden määrä muuttui kahdeksasta nykyiseen seitsemään. Uudistetun peruskirjan mukaan partioihanteet lisääntyvät ikäkausittain partiolaisen kasvaessa. Nuorimmalla ikäkaudella, sudenpennuilla, ihanteita on vain kaksi, *kunnioittaa toista ihmistä ja rakastaa luontoa ja suojella ympäristöä*. Ihanteita tulee sitten aina lisää ikäkauden vaihtuessa ja vanhimmalla ikäkaudella, vaeltajilla, niitä on kaikki seitsemän. Tämän ihanteiden määrän kasvu pohjautuu lapsen aivojen ja psyykeen luonnolliseen kehitykseen. Vaikka Suomen Partiolaiset eivät virallisesti enää noudatakaan vanhaa partiolakia, on se edelleen käytössä monissa lippukunnissa (Partioihanteet 2018)

Partion jokaisen ikäkauden ihanteisiin kuuluu *rakastaa luontoa ja suojella ympäristöä*. Tämän ihanteen tarkoitus on, että jokainen partiolainen rakentaa omaa suhdettaan luontoon sekä pyrkii vaalimaan ja kehittämään sitä. Hänen tulisi myös kokea luonto tärkeäksi itselleen ja ymmärtää, mikä on luonnon oma arvo osana ekosysteemiä. Ihanteen mukaan partiolaisen tulisi ymmärtää oman vaikutuksensa ympäristölle, ja pyrkiä parhaansa mukaan toimimaan kestävän kehityksen periaatteiden mukaan tavoitteenaan säilyttää elinvoimainen ja monimuotoinen ympäristö myös tuleville sukupolville. Vastaava ajattelutapa on keskeinen osa myös ympäristökasvatusta. Mielenkiintoista tässä on erityisesti se, että Partioliike on omaksunut ne ihanteikseen paljon ennen kuin ympäristökasvatuksesta on varsinaisesti edes alettu puhumaan (Partioihanteet 2018).

2.6 Kestävästi partiossa -tunnus

Ympäristökasvatukseen panostamiseen lippukunnissa rohkaistaan myöntämällä kestävästi partiossa -tunnuksia. Se on aivan uusi työkalu, jonka tarkoituksena on auttaa lippukuntia noudattamaan toiminnassaan entistä paremmin kestävän kehityksen periaatteita. Tunnusta haettaessa on osoitettava, että lippukunnan toiminnassa toteutetaan ympäristökasvatuksen periaatteita myös käytännön toiminnassa eikä vain teoriatasolla. Kestävästi partiossa -tunnuksen

saamisen jälkeen lippukunnan toiminnassa tehtävät valinnat voidaan sitten jatkossakin tehdä kestävämmiin yhdessä koko lippukunnan kanssa. Näin siitä tulee osa vakiintunutta perinnettä, vaikka ohjelmallisesti sen suorittaminen sopiikin paremmin vanhempien partiolaisten, kuten samoajien tai vaeltajien toteuttamaksi projektiksi mennessä (Kestävästi partiossa -tunnus 2021).

Partion kasvatustoiminta tukee lähtökohtaisestikin toimintaa kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Toteuttamalla partio-ohjelmaa lapset ja nuoret oppivat paljon ympäristöstään ja kestävä kehityksen teemoista. Kestävästi partiossa -tunnuksen suorittamiseksi on julkaistu vuonna 2020 ohjeistus osana Partio 110 vuotta Suomessa -juhlavuotta. Tunnuksen kuuluvat eri osa-alueet pohjaavat YK:n kestävä kehityksen tavoitteisiin ja huomioivat taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyden. Erityinen painoarvo on kuitenkin ekologisella kestävydellä. Tällä halutaan vastata paremmin nuorten kasvavaan huoleen ilmastonmuutoksesta. Samalla tuetaan partion tavoitetta olla hiilineutraali harrastus vuoteen 2030 mennessä (Kestävästi partiossa -tunnus 2021).

2.7 #MEIDÄNMERI-hanke

#MEIDÄNMERI-kampanjan tarkoituksena on haastaa kaiken ikäiset partiolaiset tutkimaan Itämeriä, ja tekemään omassa elämässään tekoja, joilla meren tilaa saataisiin parannettua. Kampanjaan pystyi osallistumaan mikä tahansa lippukunta tai partioryhmä Suomessa, vaikka toiminta-alue ei olisikaan rannikolla. Tämä on hyvä muistutus siitä, että lähes koko Suomi kuuluu Itämeren valuma-alueeseen, ja myös sisämaassa voidaan vaikuttaa meren tilaan. #MEIDÄNMERI-kampanjan takana olivat Moomin Characters sekä John Nurmisen Säätiö. Molemmat tahot olivat mukana rahoittamassa kampanjaa ja Moomin Characters antoi muumihahmonsa sen käyttöön. John Nurmisen Säätiön tavoitteena on pelastaa Itämeri ja sen perintö tuleville sukupolville. Kampanjaa varten tehtiin valmista aineistoa ja aktiviteetti-ideoita, jotka olivat helposti saatavilla kampanjan omilla nettisivuilla. Sen tarkoitus oli olla kampanja, johon jokaisen on helppo osallistua, mutta jolla oli kuitenkin isoja ympäristökasvatuksellisia vaikutuksia. Ympäristökasvatuksellisenä toimijana Suomen Partiolaiset ovat halunneet olla siinä aktiivisesti mukana. #MEIDÄNMERI-kampanjaan osallistuneet saivat muistoksi osallistumisestaan alla näkyvän merkin (Kuva 10). #MEIDÄNMERI-kampanja päättyi

31.7.2021 ja sen avulla saatiin kerättyä 1 168 966 euroa Itämeren suojelemiseksi (#MEIDÄNMERI 2020).

Kuva 10. #MEIDÄNMERI -kampanjan logo (Suomen Partiolaiset 2020)

2.8 Panda-merkki

Panda-merkki on Maailman luonnonsäätiön WWF:n ja Suomen Partiolaisten yhdessä tuottama merkki. Se on tarkoitettu kahdelle nuorimmalle partioikäkaudelle eli sudenpennuille ja seikkailijoille. Partiolaiset toimivat yhdessä WWF:n kanssa luonnon monimuotoisuuden vähenemistä vastaan. Suomen partiolaiset pitävät teemaa todella tärkeänä ja siitä oli pitkä infoteksti järjestön sivuilla. Suora lainaus menee näin:

"Maapallo tarvitsee hyvinvoivia ja monipuolisia luonnonympäristöjä, joissa elää runsas kasvi- ja eläinlajien kirjo. Se on kaiken elämän edellytys. Ihmisen aiheuttama luonnon monimuotoisuuden massiivinen köyhtyminen on ajanut monet lajit todelliseen ahdinkoon.

Tilanne on kriittinen. Maapallon luonnon monimuotoisuus köyhtyy hälyttävällä vauhdilla. Selkärankaisten villieläinten määrä on vähentynyt keskimäärin 60 prosentilla vain reilun 40 vuoden aikana. Selkärankaisia eläimiä on nyt vähemmän kuin koskaan ihmiskunnan historiassa. Käynnissä on ennennäkemätön ihmisen aiheuttama sukupuuttoaalto, joka uhkaa myös taloutta,

ruoantuotantoa ja ihmisten terveyttä. (Lähde: Living Planet 2018 -raportti. Indeksii seuraa 4 005 lajin 16 704 populaatiota eri puolilla maapalloa.)

Luonnon monimuotoisuudella tarkoitetaan maapallon lajien ja eliöyhteisöjen kirjoa. Jokaisella kasvi- ja eläinlajilla on oma tehtävänsä luonnossa ja paikkansa ravintoketjussa. Tärkeiden lajien kuten petoeläinten väheneminen tai katoaminen voi sekoittaa kokonaisen ekosysteemin. Seuraukset voivat olla arvaamattomat myös ihmisille. Suojelemalla luonnon monimuotoisuutta suojelemme myös kaikkia ihmisen elämän, terveyden ja hyvinvoinnin mahdollistavia asioita esimerkiksi puhdasta vettä, hengityskelpoista ilmaa, ruokaa ja lääkkeitä mahdollistavia lajeja.” (Panda-merkki 2020)

Tuo teksti tuo hyvin ilmi ympäristökasvatuksen merkityksen partiotoiminnassa. On lanseerattu merkki, jonka tarkoitus on parantaa lasten luontosuhdetta ja ymmärrystä ekosysteemistä, keksimällä heille hauskoja ja opettavaisia aktiviteetteja partiokokouksiin. Niiden tekemisestä saa kaiken lisäksi vielä söpön pandamerkin. Merkin pohjustukseksi on tehty johtajia varten yllä esitetty infoteksti, joka kertoo tiivistetysti ja informatiivisesti maailman luonnon tilasta. Hyvän ympäristökasvatuksen mukaisesti siinä siis yhdistyvät sekä teoriapohjainen tieto ympäristöstä kuin myös käytännön tekeminen ja sitä kautta oppiminen (Panda-merkki 2020).

Kaikki Panda-merkin aktiviteetit on tarkoitettu ulkona suoritettaviksi, jotta lapset pääsevät luontoon. Suorituksen tekoon lapsia motivoidaan mainoslauseella: Panda käskee: ”Ulos koloilta tutkimaan luonnon monimuotoisuutta!” Sudenpentujen Panda-merkki koostuu kuudesta askeleesta, joita seuraamalla lapset tutustuvat luonnon monimuotoisuuteen. Seikkailijoiden merkissä puolestaan on kolme osiota: ota selvää, toimi ja kerro. Merkin suorittamiseen on netissä hyvin yksityiskohtaiset ohjeet (Panda-merkki 2020). Vuonna 2021 Suomen Partiolaiset aloittivat uuden ohjelmajainotuksen partiotoiminnassa. Vaikka panda-merkki kuuluikin aiempaan ohjelmajainotukseen, voi sen edelleen suorittaa (Suomen Partiolaiset 2021).

3. Aineisto ja menetelmät

3.1 Tutkimuksen aineisto

Tutkimukseni tärkeimpiä ympäristökasvatuksen sisältöä koskevia lähteitä ovat perusopetuksen viimeisin opetussuunnitelma vuodelta 2016 ja Suomen Partiolaisten partio-ohjelma, joka on julkaistu vuonna 2010. Perusopetuksen opetussuunnitelma on opetushallinnon tekemä asetus, joka antaa yhtenäisen pohjan kaikille alueellisille opetussuunnitelmille Suomessa. Tässä tutkimuksessa perusopetuksen opetussuunnitelmasta analysoidaan ainoastaan ympäristökasvatukseen liittyviä kasvatustavoitteita kolmen oppiaineen näkökulmasta. Kyseiset oppiaineet ovat biologia, maantieto ja ympäristöoppi.

Toinen keskeinen lähde on partio-ohjelma, joka antaa perusteet kaikelle partiotoiminnalle Suomessa. Toisin kuin peruskoulun opetussuunnitelma, partio-ohjelmalle ei löydy selkeästi asetettuja tavoitteita yhdestä ja samasta teoksesta, vaan ne täytyy etsiä ja koota yhteen useammasta lähteestä. Ne toki löytyvät kaikki Suomen Partiolaisten nettisivuilta. Partio-ohjelman osalta tässä tutkimuksessa keskitytään niin ikään ympäristökasvatuksellisiin näkökulmiin. Rajaukset on tehty näin, koska tutkimusongelmani käsittelee nimenomaan ympäristökasvatusta partiossa ja peruskoulussa.

Tutkimuksen yhtenä alkuvaiheen haasteena oli se, että opetussuunnitelma eikä partio-ohjelma tuottaneet mainittavia tuloksia pelkästään ympäristökasvatus -sanalla haettaessa. Kattavan teoriapohjan saadakseni, jouduin käymään varsin laajasti läpi kumpaakin aineistoa ja etsimään sieltä tutkimuksen kannalta oleellisia asioita. Oleellisten asioiden löytäminen laajasta lähdeaineistosta edellytti syvällistä ympäristökasvatuksen käsitteen tuntemista.

3.2 Menetelmät

Luonteeltaan tämä tutkimukseni on laadullista tutkimusta. Perusopetuksen opetussuunnitelman analysoinnissa käytin teorialähtöistä sisällönanalyysia, jotta saan selville, mitä siellä sanotaan ympäristökasvatuksesta ja mitä tavoitteita sille asetetaan. Myös partio-ohjelman perusteiden analysoinnissa käytin teorialähtöistä sisällön analyysia samasta syystä.

Partio-ohjelman analysoimiseen käytin teoriaohjaavaa sisällön analyysia löytääkseni, mitä siellä sanotaan ympäristökasvatuksen tavoitteista partiotoiminnassa. Lähtökohtaisesti teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineistolähtöisen analyysin tavoin tutkimusaineiston ehdoilla (Tuomi & Sarajärvi 2018). Ero näiden kahden menetelmän välillä on siinä, miten empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin abstrahointivaiheessa. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa teoreettiset käsitteet on otettu aineistosta. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä ne puolestaan tuodaan mukaan analyysiin aineiston ulkopuolelta, ikään kuin ”valmiiksi tiedettyinä” asioina. Tässä tutkimuksessa tilanne on juuri näin, sillä tutustuin tutkimusprosessin alussa siihen, mitä kaikkea ympäristökasvatuksella tarkoitetaan ja mitä kaikkea siihen kuuluu. Tämän etukäteen hankitun tiedon avulla pystyin sitten analysoimaan partio-ohjelmaa aineistona ympäristökasvatuksen näkökulmasta.

Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä laadullisessa tutkimuksessa. Sen avulla pyritään luomaan sanallisesti selkeä kuvaus ilmiöstä, jota tutkitaan (Tuomi & Sarajärvi 2009 s. 108; Eskola & Suoranta 1998, s. 138). Menetelmänä se on sopiva tähän tutkimukseen, sillä sisällönanalyysi on tekstianalyysia (Tuomi & Sarajärvi 2009 s. 104) ja aineistoni, perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet sekä partio-ohjelma, ovat kirjallisia aineistoja.

Sisällönanalyysi on menetelmä, jonka avulla tausta-aineistoa voidaan analysoida objektiivisesti ja systemaattisesti. Tarkemmin kuvailtuna käytin tutkimusmenetelmänä teorialähtöistä sisällönanalyysia. Sitä tehdessä pyritään kolmivaiheiseen prosessiin. Ensin aineisto redusoidaan eli tiivistetään kaikki oleellinen informaatio lyhempään muotoon. Tämän jälkeen aineisto klusteroidaan

eli ryhmitellään jonkin selkeän jaottelun mukaisesti. Viimeisenä tehdään abstrahointi. Se tarkoittaa tutkimuksen kannalta oleellisen tiedon erottamista ja jäsentämistä (Tuomi & Sarajärvi 2009 s. 127).

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä tutkijalla täytyy olla jokin aikaisemman tiedon pohjalta luotu kehys, joka ohjaa aineiston analyysia. Tuo kehys esitetään teoreettisessa viitekehyksessä, jossa ikään kuin hahmotellaan kategoriat, joihin aineistoa sitten suhteutetaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, s. 97–98).

Tutkimuksessani on teoriaosuudessa määritelty tavoitteet, joita perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa ympäristökasvatukselle on asetettu. Ne on saatu eriteltyä koko aineistosta teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla. Aloitin analyysin teon huolellisella

Kuva 11. Kaavio analyysini etenemisestä

tutustumisella aineistoon lukemalla sen ajatuksella läpi. Ensin luin koko aineiston kerran läpi, jotta sain muodostettua siitä itselleni kokonaiskuvan ja tutkimuksen yksityiskohtaisemman jatkotyöstämisessä välttämättömästi tarvittavan esiymmärryksen. Niiden perusteella pystyin sitten tekemään tarvittavat rajaukset. Tämän jälkeen pystyin aloittamaan varsinaisen sisällönanalyysin etsimällä tekstistä ympäristökasvatukseen liittyviä ilmaisuja. Tämän tein ctrl+f etsintätoiminnon avulla. Tutkimuksen kannalta oleellista tietoa sisältävät kohdat pystyin korostamaan eri väreillä, jotta ne löytyisivät helposti jatkossakin. Värikoodauksen tein oppiaineiden mukaan siten, että biologian oli vihreällä, maantieto sinisellä ja ympäristöoppi oranssilla. Myös eri luokka-asteita olisi voinut korostaa eri värein, mutta koska niillä oli merkitystä vain ympäristöopin tapauksessa, jätin sen tekemättä, sillä aineiston hallinta oli helppoa ilmankin ja

halusin välttää siltä osin turhaa työtä. Värikoodatut tekstin pätkät siirsin sitten tekstinkäsittelyohjelmaan tarkempaa analyysia varten.

Kuvassa 11 on esitelty, miten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden analyysini eteni huolellisesta aineistoon tutustumisesta ensin halutun ilmaisun etsimiseen eli teemoitteluun, ja sitten ainekohtaiseen luokitteluun. Lopuksi kokosin löydökset yhteen ja tein niistä johtopäätökset siitä, mitä opetussuunnitelmassa asetetaan ympäristökasvatuksen tavoitteiksi. Ympäristökasvatukseen liittyvien opetustavoitteiden jaottelu oppiaineittain oli kaikista selkein tapa esittää löydetty tulokset. Tätä tuki myös opetussuunnitelman rakenne, jossa oppiainekohtaiset tavoitteet on esitetty oppiaine kerrallaan.

Tutkimusaineiston analysoinnissa on hyvä käyttää sekä teemoittelua että luokittelua, sillä silloin eri analyysitavat tukevat toisiaan (Eskola & Suoranta 1998 s. 162). Juuri näin tein tässä tutkimuksessa. Teemoittelussa tarkoitus on löytää aineistosta oman tutkimusongelman kannalta oleelliset teemat. Luokittelussa asiat jaotellaan tietyin kriteerein haluttuihin luokkiin, jotta aineiston hallinta on helpompaa (Eskola & Suoranta 2008, s. 174–180) Tässä tutkimuksessa luokitteluperusteena ovat oppiaineet.

3.2.1 Kysely

Laajemman lähdeaineiston saamiseksi ja syvällisemmän analyysin pohjaksi tein sisällönanalyysin lisäksi kyselyn Webropolissa partion ympäristökasvatuksesta. Sen tarkoituksena oli kerätä ja täydentää aineistoa siitä, miten ympäristökasvatus näkyy käytännössä partiotoiminnassa. Kyselyn avulla oli tarkoitus myös selvittää, onko näissä asioissa löydettävissä alueellisia eroja. Kysely on nähtävissä tämän raportin liitteissä. Kyselyn tulokset on analysoitu yksityiskohtaisesti tulokset-osiossa.

Kysely on yksi keino kerätä tutkimusaineistoa. Se perustuu siihen, että tiedonantajat täyttävät itse, varta vasten tätä tutkimusta varten tehdyn kyselylomakkeen, joko valvotussa ryhmätilanteessa tai sitten kotonaan (Eskola & Suoranta 1998). Kysely toteutetaan yleensä joko paperisella lomakkeella tai sähköisellä lomakkeella (Tuomi & Sarajärvi 2018). Vastausten laatuun ei vaikuta kyselyn toteutustapa.

Keräsin vastauksia kyselyyn Facebookissa. Siellä on suljettu aktiivipartiolaisille suunnattu Facebook-ryhmä, johon laitoin linkin kyselyyn. Ennen varsinaisen kyselyn lähettämistä lähetin muutamalle

erikseen valitulle henkilölle linkin etukäteen, jotta nämä voisivat vastata kyselyyn ja kommentoida, mikäli siinä on sisällöllisesti tai teknisesti ongelmia tai epäselvyyksiä. Halusin tällä varmistaa kyselyn ja kysymysten toimivuuden sekä selkeyden ennen varsinaisen kyselyn käynnistämistä.

Kyselyjen yhtenä haasteena on se, että niihin saa harvoin kovin paljoa vastauksia suhteessa lähetettyjen kyselyiden määrään. Sen sijaan henkilökohtaisesta haastattelusta harvemmin kieltäydytään. On myös helpompi valita juuri tietyt ja halutut alan asiantuntijat haastateltaviksi kuin vaikuttaa siihen, että juuri he vastaavat kyselyyn. Kyselyissä on usein myös se ongelma, että avoimiin kysymyksiin vastataan varsin niukkasanaisesti. Toisaalta haastattelun litterointiin kuluu paljon aikaa. Suurempien vastausmäärin saaminen lyhyessä ajassa on paljon helpompaa kyselyllä (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Valitsin kyselyn pääasialliseksi aineistonkeruumuodoksi riittävän suuren ja alueellisesti mahdollisimman kattavan tutkimusaineiston saamiseksi lyhyessä ajassa. Mahdollisten niukkasanaisten vastausten vuoksi täydensin kyselyä kohdistetuilla teemahaastatteluilla. Näin pystyin hyödyntämään kummankin aineistonkeruumenetelmän hyödyt tukemaan toisiaan.

3.2.2 Haastattelu

Kyselyn lisäksi haastattelin kahta partio-ohjelman erittäin hyvin tuntevaa henkilöä. Toinen heistä toimii omassa kotilippukunnassani, Saharan Sisseissä, ohjelmajohtajana. Toinen puolestaan on Kaakkois-Helsingin alueellinen ohjelmajohtaja. Ohjelmajohtaja on lippukunnissa tai alueellisella tasolla toimiva vastuhenkilö, jonka tehtävänä on varmistaa, että omalla toiminta-alueella partiotoiminta on partio-ohjelman mukaista (Ohjelmajohtajan pestikuvaus 2020).

Haastattelu on kyselyä henkilökohtaisempi tapa kerätä tutkimusaineistoa. Haastattelussa haastattelija esittää suullisesti kysymykset vastaajalle, ja merkitsee tämän vastaukset muistiin. Kysely ja haastattelu eroavat menetelminä toisistaan siis sen perusteella, miten tiedonantaja toimii tiedonkeruuvaiheessa. Haastattelun etu menetelmänä on sen joustavuus. Sen aikana haastattelijalla on mahdollisuus toistaa kysymys tarvittaessa, oikaista väärinkäsityksiä, selventää valitsemiaan termejä ja sanamuotoja sekä käydä keskustelua vastaajan kanssa. Nämä eivät ole mahdollisia kyselyssä, sillä usein vastaajat ja kyselyn tekijä eivät kohtaa toisiaan vastaustilanteessa.

Haastattelu voidaan toteuttaa tarvittaessa myös sähköpostihaastatteluna, mutta tällöin esimerkiksi mahdollisten väärinkäsityksien korjaaminen on vaivalloisempaa kuin kasvokkain tehdyssä haastattelussa (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Haastattelun etuna on myös se, että kysymykset voidaan muotoilla vastaajan mukaan. Kyselyssä taas jokainen vastauksenantaja saa saman lomakkeen. Haastattelussa on myös se hyvä puoli, että sen aikana tutkija voi esittää haluamansa kysymykset haluamassaan järjestyksessä, palata edellisiin kysymyksiin, keksiä niitä lisää tai jättää osan kysymättä kokonaan. Kyselyssä näin ei voi tehdä. Haastattelukysymykset voi myös lähettää vastaajalle etukäteen, jotta hän voi miettiä mahdollisimman hyvät vastaukset etukäteen. Tutkija saa näin mahdollisimman paljon irti haastattelusta (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Tässä tutkimuksessa on käytetty teemahaastattelua eli puolistrukturoitua haastattelua. Siinä on ideana keskustella etukäteen valituista teemoista haastateltavan kanssa tarkentavia kysymyksiä hyödyntäen (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tässä tapauksessa nämä teemat liittyivät ympäristökasvatuksen käytännön toteutukseen partion viikkotoiminnassa. Tukena haastattelulle toimivat kyselyllä saadut vastaukset aiheesta.

Metodologisesti teemahaastattelussa korostetaan ihmisten omia näkemyksiä aiheesta (Hirsjärvi & Hurme 2007). Teemahaastattelun voi toteuttaa joko avoimena haastatteluna tai strukturoidusti etenevään haastatteluun. Vaikka kyseessä on teemahaastattelu ja haastateltavat ovat entuudestaan tuttuja, ei tieteellisessä haastattelussa voi kysyä ihan mitä tahansa. Täytyy pyrkiä löytämään merkityksellisiä vastauksia, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiin. Haastattelun teema on tiedossa etukäteen ja myös haastateltavat tietävät, mitä asioita käsitellään (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Yhdessä haastateltavien kanssa analysoimme kyselyssä saatuja vastauksia partio-ohjelman näkökulmasta. Niiden tarkoituksena oli kerätä tarkempaa tietoa, miten ympäristökasvatuksen tavoitteet näkyvät partio toiminnassa Saharan Sissit -lippukunnassa sekä Kaakkois-Helsingin partioalueella.

Molemmat haastateltavat ovat hyvin kokeneita partiojohtajia. Haastateltavista toisen tehtävänä on tukea johtajistoa partio-ohjelman toteuttamisessa lippukunnassa. Toisen haastatelluista tehtävänä on antaa tukea Kaakkois-Helsingin alueella toimiville lippukunnille partio-ohjelman toteuttamisessa. Kummallekin vastaajalle esitin samat kysymykset. Erona oli ainoastaan tarkastelutason laajuus, eli oliko kyseessä yksittäinen lippukunta vai partioalue. Haastattelukysymykset on esitetty alla ja saatuja vastauksia analysoin tarkemmin tulokset osiossa. Teemahaastattelussa esitetyt kysymykset:

1. Miten tärkeänä osana Kaakkois-Helsingin alueen ja sen lippukuntien toimintaa koet ympäristökasvatuksen? Miten tärkeänä osana lippukuntasi toimintaa koet ympäristökasvatuksen?
2. Voisiko sen asemaa mielestäsi parantaa? Miten?
3. Koetko Kaakkois-Helsingin alueen ja sen lippukuntien yleisesti sitoutuneen ympäristökasvatuksen arvoihin (esim. lasten positiivisen luontosuhteen kehittäminen, ympäristön arvostaminen, kestävän elämäntavan periaatteet)? Koetko lippukuntasi yleisesti sitoutuneen ympäristökasvatuksen arvoihin (esim. lasten positiivisen luontosuhteen kehittäminen, ympäristön arvostaminen, kestävän elämäntavan periaatteet)?
4. Mitä voisit omissa pestissäsi mielestäsi tehdä asian hyväksi alueella/lippukunnassasi?

Haastattelut osoittautuivat erittäin hyödyllisiksi, sillä niiden avulla pystyin arvioimaan kriittisesti omia kyselyjen perusteella saatuja tuloksia ja johtopäätöksiä. Tämän lisäksi pystyin muodostamaan kokonaiskuvan kyselyn tuloksista ja vertaamaan niitä sisällönanalyysillä saatuihin tuloksiin. Näin pystyin vertaamaan ja tekemään johtopäätöksiä siitä, miten partioharrastuksessa saatu käytännön ympäristökasvatus edistää perusopetuksessa saatavaa ympäristökasvatusta.

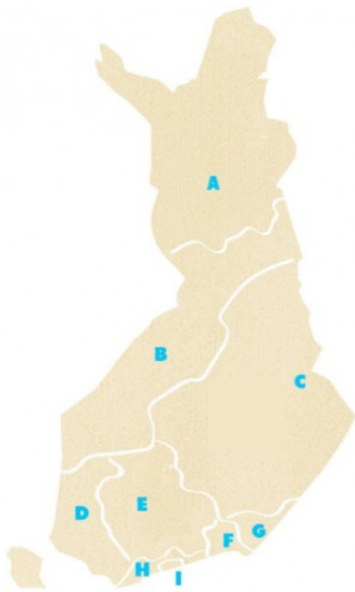
4. Tulokset

4.1 Kyselyn vastauksien alueellinen jakautuminen

Sain kyselyyni 48 vastausta. Tavoitteeni oli saada 50 vastausta, jotta määrä olisi riittävä. Pääsin siis hyvin lähelle tavoitetta vastausmäärässä. Kyselyn ensimmäisessä kysymyksessä selvitettiin vastaajien lippukunnan kotipaikkakuntaa. Kysymyksen tarkoituksena oli saada selville, miten

monelta eri paikkakunnalta ja monestako partiopiiristä sain vastauksia kyselyyni. Mitä useammasta niitä sai, sitä kattavampi ja monipuolisempi aineisto on. Tavoitteena oli saada vastauksia jokaisesta Suomen yhdeksästä partiopiiristä (Kuva 12). Kyselyyn vastattiin 28 eri paikkakunnalta.

Eniten vastauksia tuli suurista kaupungeista, mutta myös pienemmistä kunnista saatiin vastauksia. Partiopiirikohtainen tavoite ei ihan toteutunut, sillä Kymenlaaksosta en saanut yhtään vastausta. Ahvenanmaalta en myöskään saanut yhtään vastausta, mutta Ahvenanmaan lippukunnat kuuluvat ruotsinkieliseen kattojärjestöön eivätkä Suomen Partiolaisiin ja sen partiopiireihin, joten sieltä ei ollut tarkoituskaan saada vastauksia. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia Suomen Partiolaisten partio-ohjelmaa ja ympäristökasvatuksen toteutumista siinä. Kokonaisuudessaan sain varsin kattavan otannan lippukunnista ympäri Suomea (Taulukko 2). Valtaosan vastauksista sain Pääkaupunkiseudulta, Lounais-Suomesta ja Hämeestä. Muista partiopiireistä sain vain muutamia tai yksittäisiä vastauksia. Yhdestä partiopiiristä en saanut yhtään vastausta. Saatujen vastausten määrä ja alueellinen jakauma oli ennako-odotusten mukainen, sillä Suomen Partiolaisten jäsenistä suurin osa kuuluu nimenomaan niihin partiopiireihin, joista tuli eniten vastauksia. Tutkimuksen tulosten kattavuuden kannalta hiukan suurempi alueellinen hajonta olisi ollut parempi.

Kuva 12. Suomen partiopiirit (mukaillen Suomen Partiolaiset 2022)

Taulukko 2. Kyselyn vastauksien jakautuminen partiopiireittäin

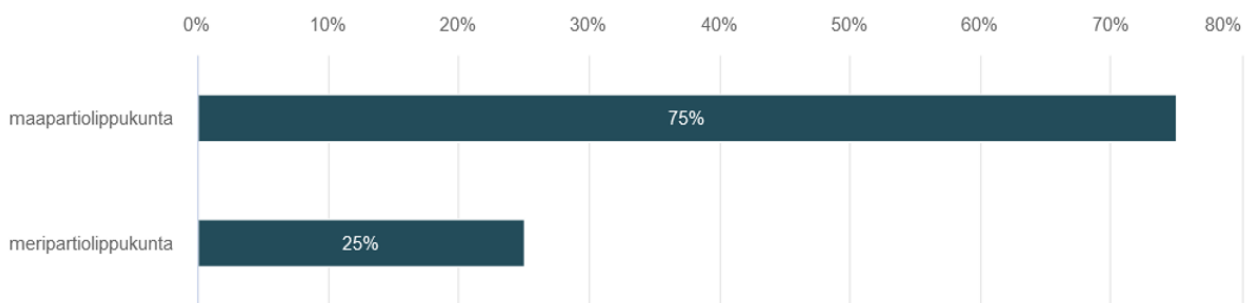
	Partiopiiri	Kyselyyn vastanneiden määrä	Lippukuntien määrä	Piirin jäsenmäärä (noin)
A	Lapin Partiolaiset ry	1	31	1000
B	Pohjanmaan Partiolaiset ry	4	140	4800
C	Järvi-Suomen Partiolaiset ry	6	137	5500
D	Lounais-Suomen Partiopiiri ry	12	144	12 600
E	Hämeen Partiopiiri ry	10	123	10 600
F	Kymenlaakson Partiopiiri ry	0	25	1500
G	Etelä-Karjalan Partiolaiset ry	1	27	1100
H	Uudenmaan Partiopiiri ry	3	62	5000
I	Pääkaupunkiseudun Partiolaiset ry	11	114	12 700

4.2 Taustakysymykset

Kyselyn toisessa kysymyksessä kysyttiin vastaajan tehtävää omassa lippukunnassaan. Kysymyksen tarkoituksena on kartoittaa vastaajien suhdetta partio-ohjelmaan, sillä vastaajan tehtävä saattaa vaikuttaa vastauksiin. Esimerkiksi lippukuntien johtajilla ja ohjelmajohtajilla on oletettavasti parempi kokonaiskuva partio-ohjelman sisällöstä ja luultavasti myös oman lippukuntansa toiminnasta, kuin partiojohtajalla, jonka ainoa tehtävä on viikoittain kokoontuvan ryhmän johtaminen. Luonnollisesti myös taustalla olevan partiouran pituus vaikutti vastauksiin.

Vastaajilla oli hyvin monenlaisia tehtäviä omassa lippukunnassaan sudenpentulaumaa johtavasta akelasta lippukuntiansa johtajiin. Suurin osa vastaajista oli joko lippukunnanjohtajia, ohjelmajohtajia tai ikäkausivastaavia eli juuri heitä, joilla uskoisin olevan paras käsitys partio-ohjelmasta. Muutama vastaaja ei ilmeisesti itse enää ole aktiivijohtajana lippukunnassaan. Vastaajien tehtävien monipuolisen kirjon ansiosta kysely tuotti vastauksia hyvin monesta eri näkökulmasta.

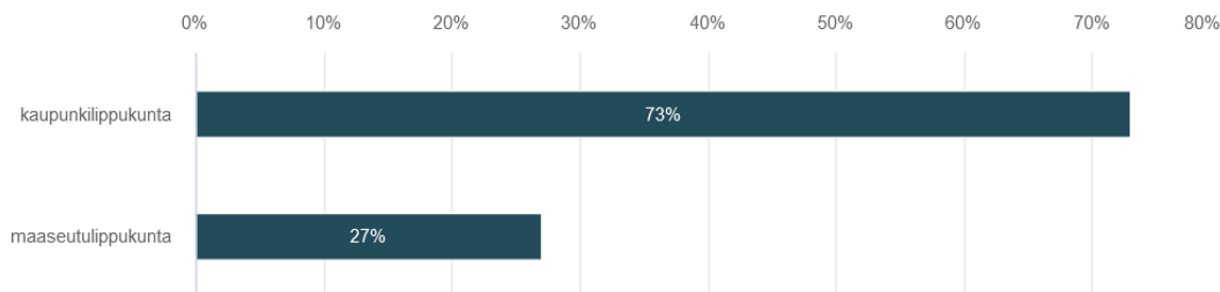
Kolmannessa kysymyksessä selvitettiin, onko vastaajan lippukunta meri- vai maapartiolippukunta (Kuva 13). Meripartion ohjelma poikkeaa etenkin käytännön tasolla jonkin verran maapartiosta, joten tällä on oletettavasti vaikutusta siihen, miten partio-ohjelmaa lippukunnassa toteutetaan. Vastaajia oli yhteensä 48, joista 36 eli 75 prosenttia edusti maapartiolippukuntaa ja 12 eli 25 prosenttia meripartiolippukuntaa. Suurin osa suomalaisista lippukunnista on maapartiolippukuntia, joten oli odotettavissa, että suurin osa vastaajista edustaa niitä. Suomen Partiolaisten 60 000 jäsenestä 9000 on meripartiolaisia (Suomen Partiolaiset 2021).

Kuva 13. Maa- ja meripartiolippukunnista saatujen vastauksien prosenttiosuudet

Neljännessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin määrittelemään, pitävätkö he omia lippukuntiaan kaupunki- vai maaseutulippukuntina (Kuva 14). Tälle ei ole olemassa mitään virallista määritelmää, vaan vastaukset ovat täysin vastaajien omia mielipiteitä ja arvioita siitä, kumpaan luokkaan heidän lippukuntansa kuuluu. Kysymys oli sisällytetty kyselyyn, koska toimintaympäristö saattaa vaikuttaa hyvinkin voimakkaasti siihen, miten lippukunnan luontosuhde rakentuu, ja miten helppoa niissä on toteuttaa ympäristökasvatukselle oleellista toimintaa luonnossa.

Vastaajien määrä: 48

	n	Prosentti
kaupunkilippukunta	35	72,9%
maaseutulippukunta	13	27,1%

Kuva 14. Kaupunki- ja maaseutulippukuntien jakauma

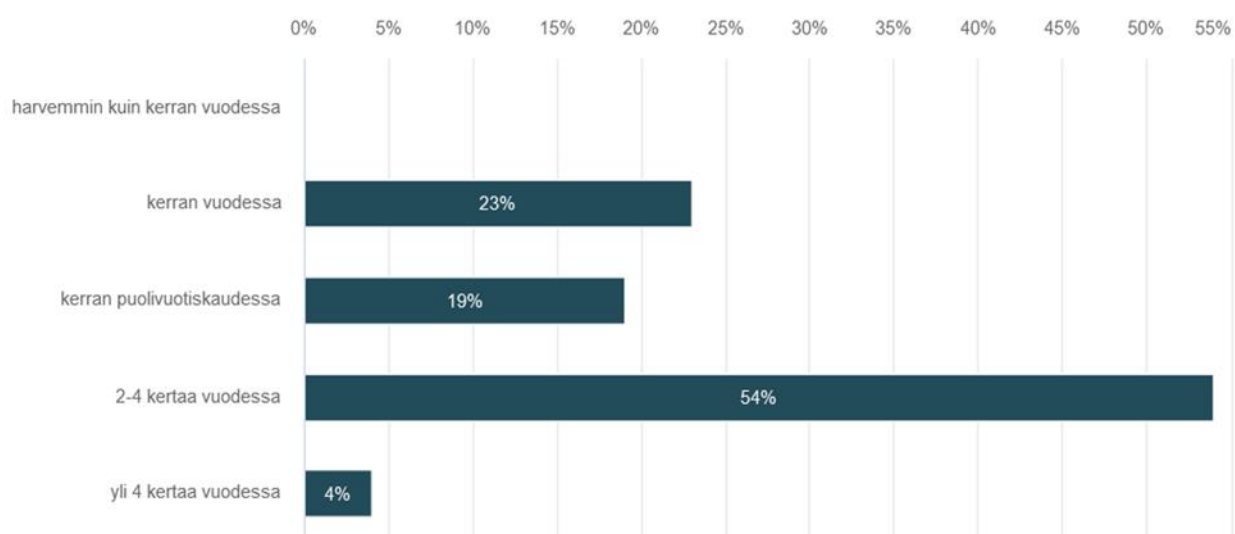
Vastaajista peräti 73 prosenttia koki edustavansa kaupunkilippukuntaa. Toki suurin osa vastauksista oli saatu suurista kaupungeista, joten suuri prosenttiosuus oli siltä osin odotettu. Maaseutulippukuntia edusti siis 27 prosenttia vastaajista.

Kyselyn viides kysymys kuului vielä taustatietoja selvittäviin kysymyksiin. Siinä haluttiin vastaajien kertovan, kuinka monta ryhmää kustakin kolmesta partion nuorimmasta ikäkaudesta hänen lippukunnassaan toimii. Kysymys oli laitettu kyselyyn sen vuoksi, että tutkimukseni koskee vain kolmea nuorinta ikäkautta, siis sudenpentuja, seikkailijoita ja tarpoja. Näin ollen sellaisten vastaajien vastauksia, joiden lippukunnassa ei ole yhtään näiden ikäkausien ryhmää, ei voida ottaa huomioon tässä tutkimuksessa. Onneksi yhtään sellaista sellaisen lippukunnan edustajaa ei tähän kyselyyn vastannut, joten kaikki vastaukset olivat kelvollisia tämän tutkimuksen näkökulmasta. Kysymykseen saatujen vastauksien perusteella lippukunnissa toimii noin kolme ryhmää sudenpentuja ja seikkailijoita. Tarpojavartioita vastanneiden lippukunnissa oli keskimäärin 1,9.

4.3 Varsinaiset kysymykset

Kyselyn kuudennella kysymyksellä pyrittiin selvittämään, kuinka usein lippukunnissa järjestetään koko lippukunnan yhteisiä retkiä, leirejä ja purjehduksia, jotka suuntautuvat luontoon ja ovat kestoltaan yli yhden yön mittaisia (Kuva 15). Positiivisen luontosuhteen muotoutumisen kannalta olisi oleellista, että tällaisia olisi säännöllisesti ja sopivan usein.

Vastaajien määrä: 48

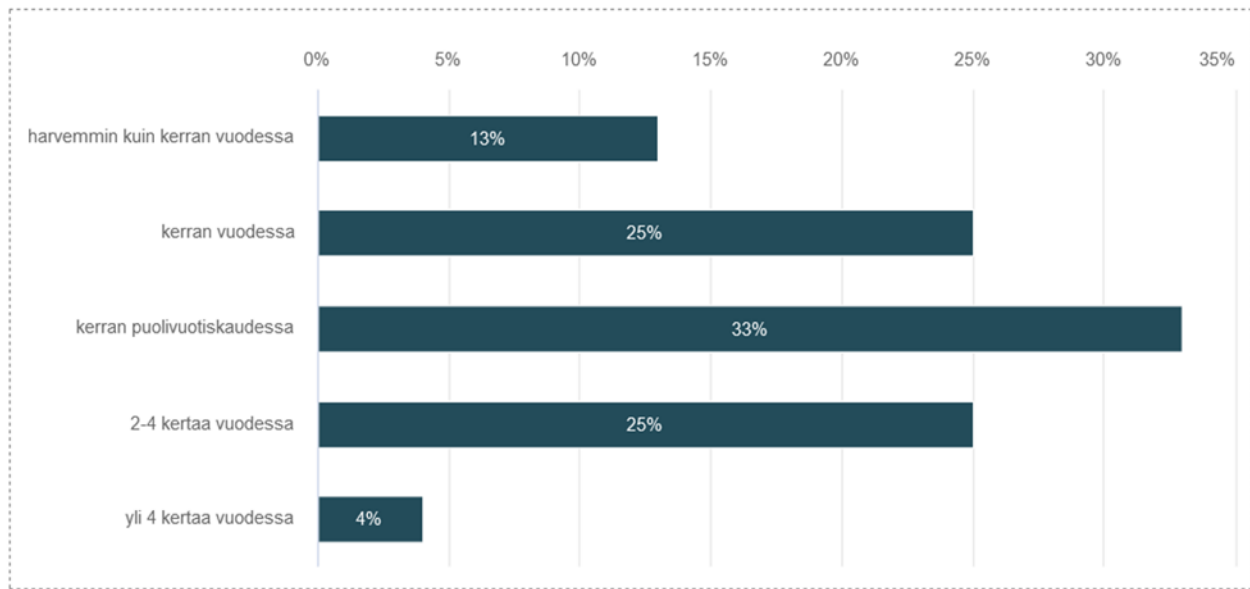

Kuva 15. Luontoon suuntautuvien yönyliretkien järjestämistiheys vastanneiden lippukunnissa

Tuloksena oli, että yhdenkään vastaajan lippukunnassa tällaisia tapahtumia ei järjestetä harvemmin kuin kerran vuodessa. Kerran vuodessa yli yhden yön kestäviä leirejä, retkiä tai purjehduksia järjestetään 23 prosenttia lippukunnista. Kerran puolivuotiskaudessa eli kerran keväällä ja kerran syksyllä, niitä järjestetään 19 prosenttia lippukunnista. Selvä enemmistö eli 54 prosenttia vastaajista kertoi lippukuntansa järjestävän näitä tapahtumia 2–4 kertaa vuoden mittaisen toimintakauden aikana. Useammin kuin neljä kertaa vuodessa niitä järjesti vain 4 prosenttia lippukunnista eli kahden vastaajan lippukunnissa.

Seitsemäs kysymys käsitteli edellisen kysymyksen tavoin yli yhden yön kestäviä ja luontoon suuntautuvia leirejä, retkiä ja purjehduksia. Poiketen edellisestä kysymys oli rajattu koskemaan vain kunkin ikäkauden omia tapahtumia (Kuva 16). Kysymyksellä haluttiin siis selvittää, miten usein lippukunnissa kolme nuorinta ikäkautta käyvät koko ikäkauden yhteisillä leireillä, retkillä tai purjehduksilla.

Vastaajien määrä: 48

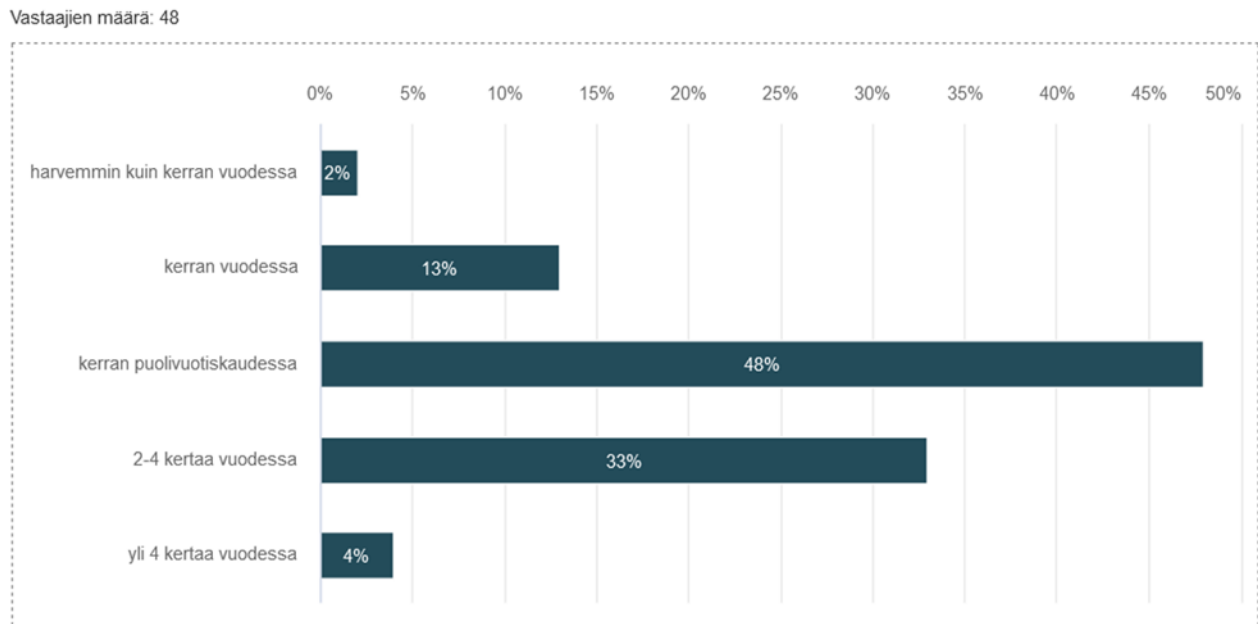

Kuva 16. Kolmen nuorimman ikäkauden yhteisten yönyliretkien järjestämistiheys vastanneiden lippukunnissa

Saadut tulokset poikkesivat yllättävänkin paljon edellisen kysymyksen tuloksista. Kerran vuodessa ikäkaudet retkeilivät 25 prosenttia lippukunnista. Prosenttiosuus oli sama eli 25 prosenttia myös 2–4 kertaa vuodessa retkeilevien suhteen. Valtaosassa lippukuntia, 33 prosenttia, ikäkaudet järjestivät omia leirejä, retkiä ja purjehduksia kerran puolivuotiskaudessa. Määrä on myös partio-ohjelman mukaista, sillä siellä suositellaan ikäkausien yhteisiä tapahtumia. Vain 4 prosenttia lippukunnista retkeilee yli neljä kertaa vuodessa. Tuo prosenttiosuus on sama kuin kysymyksessä 6. Vain 13 prosenttia lippukunnista teki ikäkausien omia retkiä, leirejä tai purjehduksia harvemmin kuin kerran vuodessa. Tämä oli yllättävää, koska partio-ohjelma suosittelee sitä.

Kyselyn kahdeksannessa kysymyksessä haluttiin selvittää, miten usein eri lippukuntien nuorimpien ikäkausien ryhmät leireilevät (Kuva 17). Ympäristökasvatuksen tavoitteiden toteutumiseksi käytännössä olisi tärkeää, että kukin viikoittain kokoontuvista sudenpentulaumoista,

seikkailijajoukkueista ja tarpojavartioista tekisivät myös itsenäisesti retkiä, leirejä ja purjehduksia luontoon. Partio-ohjelmassa tämä kuuluu kaikkien näiden ikäkausien ohjelmaan, ja tätä suositellaan tekemään kerran puolivuotiskaudessa. Toki on mahdollista korvata ryhmän oma retki keväällä tai syksyllä koko ikäkauden yhteisellä tapahtumalla. Monissa lippukunnissa näin tehdäänkin, ja se varmasti näkyy myös vastauksissa.

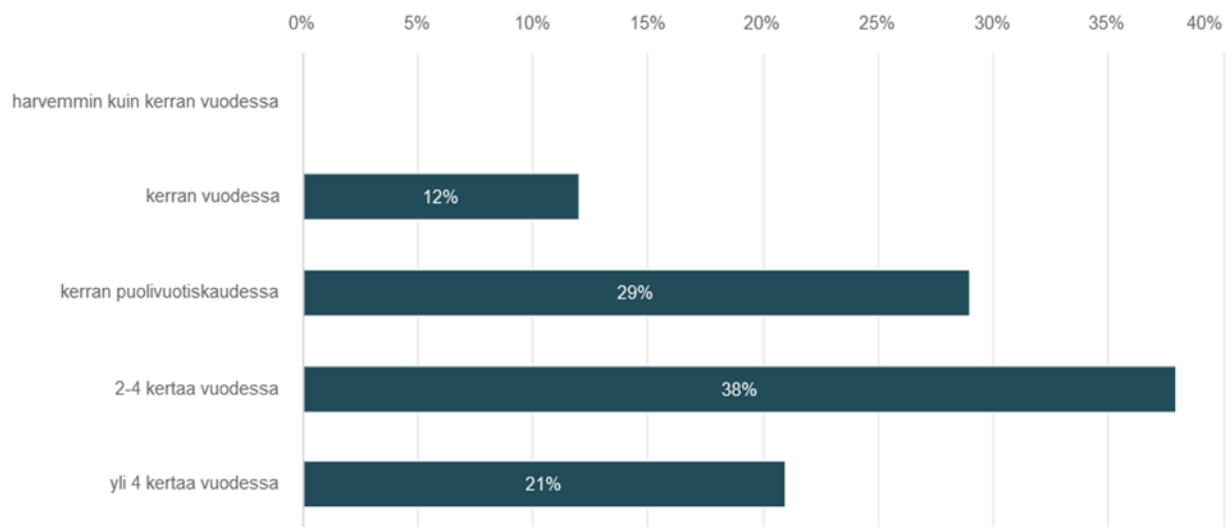
Kuva 17. Kolmeen nuorimpaan ikäkauteen kuuluvien ryhmien omien yönyliretkien järjestämistiheys vastanneiden lippukunnissa

Tähän kysymykseen saadut vastaukset olivat varsin samankaltaisia suhteessa edellisen kysymyksen vastauksiin. Ryhmien omia retkiä tehdään harvemmin kuin kerran vuodessa, eli vain 2 prosentissa lippukunnissa. Tämä oli odotettavissa ja partio-ohjelman mukaista. Vastanneista 13 prosenttia ilmoitti ryhmien leireilevän kerran vuodessa itsekseen. Yleisintä on edellisen kysymyksen tavoin leireily kerran puolivuotiskaudessa. Vastaajien lippukunnista 48 prosenttia toimii näin. Varsin usein, eli 2–4 kertaa vuodessa, ikäkausiryhmät tekevät leirejä, retkiä ja purjehduksia 33 prosentissa lippukunnista. Yli kerran vuodessa leireileviä ryhmiä on 4 prosentissa lippukunnista.

Yhdeksäs kysymys käsitteli edellisen kysymyksen tavoin ikäkausiryhmien retkeilyä (Kuva 18). Toisin kuin kysymyksessä kahdeksan, tällä kysymyksellä haluttiin selvittää, kuinka usein viikoittain kokoontuvat ikäkausiryhmät järjestävät sellaisia retkiä tai purjehduksia, jotka eivät kestä yön yli.

Tällaiset päiväretket ja lyhyet purjehdukset ovat suhteellisen vaivattomia järjestää ja oletta-
 maa olikin, että eri lippukunnissa niitä järjestettäisiin varsin usein. Lyhyestä kestostaan huolimatta
 tällaiset retket ovat kuitenkin tehokkaita ympäristökasvatuksen kannalta, kunhan niiden kohde vain
 liittyy luontoon.

Vastaajien määrä: 48

Kuva 18. Kolmeen nuorimpaan ikäkauteen kuuluvien ryhmien omien päiväretkien tai purjehdusten järjestämistiheys
 vastanneiden lippukunnissa

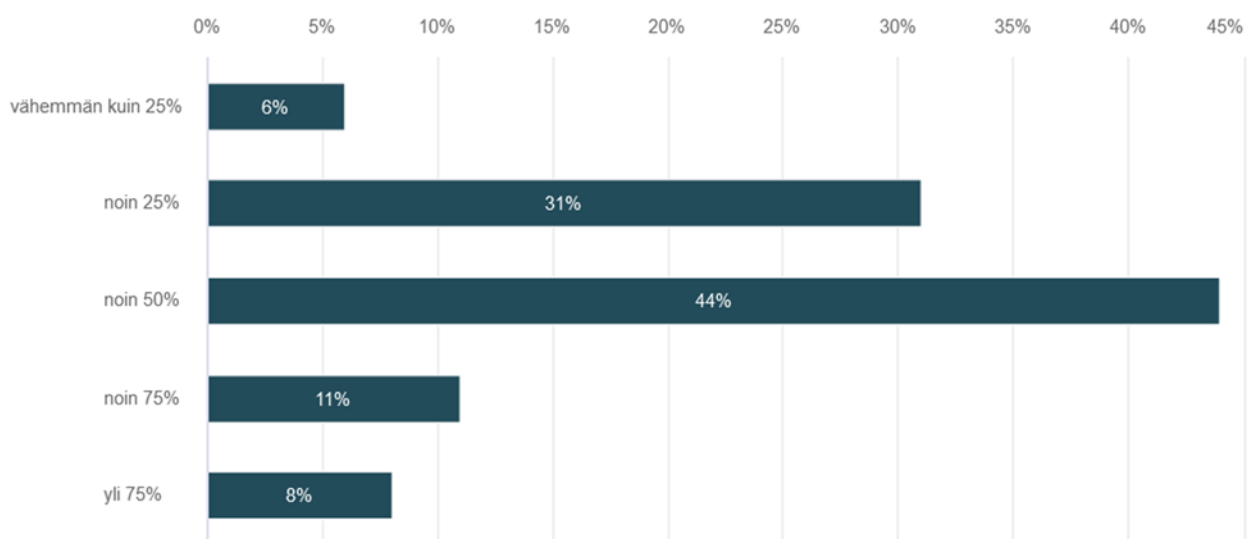
Ennako-odotuksien mukaisesti jokaisessa lippukunnassa järjestettiin ryhmien omia päiväretkiä tai
 -purjehduksia ainakin kerran vuodessa. Ainoastaan 12 prosenttia lippukunnista järjestää niitä vain
 kerran vuodessa. Hiukan vajaassa kolmanneksessa eli 29 prosentissa vastanneista lippukunnista
 päiväretkiä tai purjehduksia järjestetään kerran puolivuotiskaudessa. Iso osa vastaajista, 38
 prosenttia, kertoi lippukuntansa ryhmien päiväretkeillevän 2–4 kertaa vuodessa, ja 21 prosenttia
 sitäkin useammin. Retket ja purjehdukset, joilla ei yövytä, ovat siis suosittu tapa toteuttaa partio-
 ohjelmaa.

Kyselyn kymmenennellä kysymyksellä haluttiin selvittää, miten ison osan viikoittaisista
 partiokokouksistaan kunkin lippukunnan ikäkausiryhmät pitävät ulkona normaalioloissa (Kuva 19).
 Tutkimuksen aikana vallitseva koronapandemia-aika oli tarpeellista rajata pois, sillä poikkeusaika

väärentää tuloksia eikä tätä aikaa siis otettu kysymyksessä huomioon. Partioiirit ovat suositelleet tartuntatilanteesta riippuen joko perumaan kokoukset kokonaan tai pitämään ne aina ulkona.

Kaikki ulkona luonnossa tapahtuva toiminta edistää sekä luontokokemusten kehittymistä että ympäristökasvatusta. Siksi olisi suotavaa, että partiolaiset olisivat mahdollisimman paljon ulkona luonnossa. Partio on ennen kaikkea myös ulkoilmaharrastus, joten sen imagollekin olisi sopivampaa ulkoilla mahdollisimman paljon. Toki kaikkia partio-ohjelman mukaisia aktiviteetteja ei voi suorittaa ulko-olosuhteissa, ainakaan huonolla säällä.

Vastaajien määrä: 48

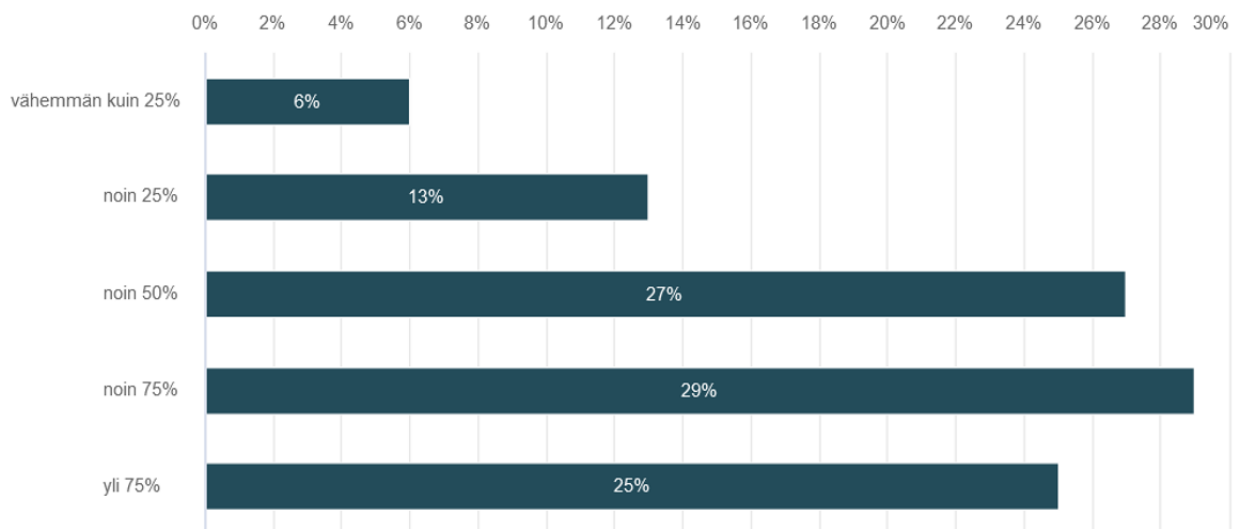
Kuva 19. Normaalioloissa ulkona järjestettävien kokouksien osuus kaikista partiokokouksista vastanneiden lippukunnissa

Kyselystä kävi ilmi, että isossa osassa lippukuntia puolet kokouksista pidetään ulkona. Näin vastasi 44 prosenttia vastaajista. Noin kolmannes eli 31 prosenttia kertoi lippukuntansa ryhmien kokoustavan ulkona 25 prosenttia kokouksista. Tätä harvemmin ulkona oltiin vain 6 prosentissa lippukunnista. Vastanneiden lippukunnista 11 prosenttia piti kolme neljäsosaa ikäkausiryhmien kokouksista ulkona. Tätä useammin ulkokokouksia pidettiin ainoastaan 8 prosentissa lippukunnista.

Kyselyn 11. kysymyksellä haluttiin selvittää, minkälaisissa olosuhteissa lippukunnat yleensä retkeilevät ja leireilevät (Kuva 20). Tässä tapauksessa tällä tarkoitetaan sitä, majoitutaanko leireillä

yleensä kämpässä tai veneessä, vaiko teltassa tai vastaavassa majoitteessa. Partiokämpä metsän keskellä on ympäristökasvatuksen näkökulmasta oikein hyvä leiripaikka. Samoin vene, jos ollaan muualla kuin vierasvenesataman laiturissa. Ympäristökasvatuksen näkökulmasta telta on kuitenkin kaikista paras majoittumismuoto, sillä silloin kaikki toiminta tehdään luonto-olosuhteissa.

Vastaajien määrä: 48

Kuva 20. Normaaliolosuhteissa kämpä- tai veneolosuhteissa järjestettävien leirien osuus kaikista leiristä vastanneiden lippukunnissa

Kyselystä saatujen vastausten perusteella lähes kaikki lippukunnat leireilevät ainakin jonkin verran kämpä- tai veneolosuhteissa. Lippukuntien leireistä alle 25 prosenttia järjestetään kämpällä tai veneessä, ja vain 6 prosentissa lippukunnissa sekä 25 prosenttiakin vain 13 prosentissa lippukunnista. Iso osa lippukunnista siis hyödyntää venettä tai jonkinlaista kämpää varsin usein leirejä järjestäessään. Vastanneista lippukunnista 27 prosenttia pitää puolet leireistään kämpällä tai veneessä. 75 prosenttia järjestää leirinsä noissa olosuhteissa 29 prosenttia lippukunnista. Ennakkoodotuksiin nähden yllättävää tuloksessa oli se, että 25 prosenttia lippukunnista pitää valtaosan leireistään eli yli 75 prosenttia kämpällä tai veneessä.

Kyselyn 12. kysymyksellä haettiin vastausta siihen, millaisena vastaajat partion ympäristökasvatuksen näkevät. Kysymyksessä heitä pyydettiin lyhyesti kertomaan, mitä ympäristökasvatus partiossa käytännössä tarkoittaa ja, mitkä ovat sen tavoitteet. Muutama vastaaja

ei kysymykseen ollut vastannut, mutta sain kuitenkin yllättävän paljon vastauksia eli yhteensä 45 vastausta.

Saatujen vastausten laajuus vaihteli, mutta suurimmassa osassa oli havaittavissa samat teemat. Vastauksissa korostui selkeästi luonnossa toimiminen sekä luonnon ja ympäristön arvostaminen. Myös kestävien elämäntapojen korostaminen esiintyi monessa vastauksessa. Moni vastaaja kertoi paljon siitä, miten ympäristökasvatus näkyy partiotoiminnassa. Sen sijaan partion ympäristökasvatuksen tavoitteista ei osattu kertoa yhtään niin paljoa. Tavoitteissa mainittiin lähinnä partioihanteet sekä partion kasvatustavoitteet. Niissä molemmissa toki mainitaan paljon ympäristökasvatukseen kuuluvia asioita.

Kysymyksessä 13 jatkettiin samalla teemalla. Lomakkeessa pyydettiin vastaajia kertomaan lyhyesti, miten ympäristökasvatus näkyy hänen oman lippukuntansa toiminnassa. Tähän kysymykseen vastasi ainoastaan 39 vastaajaa, joten se oli ilmeisesti osalle varsin hankala kysymys vastattavaksi. Vastaukset noudattelivat edellisestä kysymyksestä tuttua kaavaa. Ympäristökasvatus näkyy vastausten perusteella lippukuntien toiminnassa lähinnä luonnossa toimimisena ja retkeilyinä. Ohjelmassa pyritään noudattamaan partio-ohjelman kasvatustavoitteissa annettuja ympäristöön liittyviä tavoitteita. Monessa vastauksessa mainittiin, kuinka lippukunnassa pyritään siihen, että luonto tulisi lapsille monin tavoin tutuksi, ja he kokisivat olonsa siellä mukavaksi.

Kysymys 14 oli suoraa jatkoa edelliselle kysymykselle. Tällä kertaa tarkastelun kohteena oli lippukuntatason sijaan ryhmien oma toiminta ja se, miten ympäristökasvatus niissä näkyy. Vastausten määrä laski edellisestä kysymyksestä, ja tällä kertaa niitä saatiin vain 31. Yleisesti ottaen vastaukset olivat myös lyhempiä. Epäilen tämän johtuvan siitä, että iso osa vastaajista toimi omassa lippukunnassaan lippukunnanjohtajana. Heillä on tällöin kokonaiskuva koko lippukunnan toiminnasta, mutta ei välttämättä tarkkaa tietoa siitä, miten yksittäiset ryhmät partio-ohjelmaa toteuttavat. Sisällöltään vastaukset eivät tuoneet mitään uutta, vaan niissä korostettiin edellisten vastausten tavoin luonnossa toimimista ja partio-ohjelmassa asetettujen tavoitteiden noudattamista.

Kyselyn 15. kysymyksellä haettiin melko suoraan vastausta tutkimuskysymykseeni siitä, tuoko partioharrastus lisäarvoa ympäristökasvatukseen. Kysymyksessä käytettiin Likert-asteikkoa.

Kokonaisuutena saaduista vastauksista näki selvästi, että partiolaiset kokevat oman harrastuksensa ympäristökasvatuksen näkökulmasta merkittävänä toimijana. Arvoja 1 ja 2 ei ollut valinnut yksikään, joten vastaukset liikkuvat selvästi merkittävän puolella, eli arvojen 3 ja 5 välissä. Saatujen vastausten keskiarvo oli peräti 4,5. Suurin osa vastaajista pitää siis partiota merkittävänä toimijana ympäristökasvatuksen saralla.

16. oli jatkona edelliselle kysymykselle, ja tällä kysymyksellä pyrittiin selvittämään partion suhdetta oleellisimpiin ympäristökasvatuksen teemoihin. Tässä kysymyksessä vastaajien piti arvioida samaisella 1–5 asteikolla oman lippukuntansa luontosuhdetta. 1 arvo tarkoitti, että lippukunnan luontosuhde on erittäin huono ja arvo 5 kertoi, sen olevan erinomainen. Olettamus oli, että valtaosa vastaajista kokee oman lippukuntansa luontosuhteen olevan vähintäänkin kohtuullinen. Saadut vastaukset osoittavat asian olevan juuri näin. Kukaan vastaajista ei tässä kysymyksessä valinnut arvoja 1 tai 2, minimiarvon ollessa 3. Lippukuntien luontosuhteita pidettiin siis valtaosin hyvänä, sillä vastausten keskiarvo oli 4.

Kyselyn 17. kysymyksessä vastaajia pyydettiin kuvailemaan, miten edellisessä kysymyksessä arvioitu lippukunnan luontosuhde näkyy käytännön partiotoiminnassa lippukunnassa. Kysymystä 17 pidettiin hankalana, sillä sitä tultiin kommentoimaan Facebookissa. Siihen myös vastasi vain 25 henkilöä. Vastaukset eivät myöskään olleet kovin syvällisiä. Oman lippukunnan hyväksi arvioidun luontosuhteen sanottiin näkyvän metsässä ja luonnossa liikkumisena ja toimimisena. Myös luonnon yleinen arvostus kuulemma näkyy lippukuntien toiminnassa. Mitään kovin konkreettisia yksityiskohtia ei vastauksissa kuitenkaan kerrottu. Kysymyksen anti tutkimukselle oli lopulta siis varsin vähäinen.

Viimeisessä 18. kysymyksessä kysyttiin vastaajien mielipiteitä siitä, mitä ympäristökasvatukseen liittyviä asioita partiossa ei huomioida tarpeeksi. Vain noin puolet vastasi tähän kysymykseen. Vastauksissa korostui selvästi kaksi teemaa: vastaajat toivoivat partiossa huomioon otettavan entistä paremmin kestävän kehityksen periaatteet muun muassa leiriruuissa ja -kuljetuksissa. Myös luonnon monimuotoisuuden tärkeyttä pitäisi monen mielestä korostaa partiossa enemmän. Etenkin omaa lähiluontoa ja sen arvostusta tulisi lisätä partiotoiminnassa.

4.4 Ympäristökasvatus perusopetuksen opetussuunnitelmassa

Peruskouluilla on hyvin keskeinen rooli ympäristökasvatuksen edistämässä, koska niissä on mahdollisuus tavoittaa koko tietty ikäluokka (Ahvenharju ym. 2013). Ympäristökasvatuksen tavoitteisiin kuuluu pyrkiä noudattamaan ja korostamaan kestävän elämäntavan periaatteita sekä kehittää ihmisen luontosuhdetta aina, kun se on mahdollista. Tämän vuoksi ympäristökasvatus tulisi periaatteessa huomioida perusopetuksen kaikissa oppiaineissa. Kaikkiin aineisiin ympäristökasvatus ei kuitenkaan sovi yhtä hyvin eri oppiaineiden luonteen ja oppisisältöjen vuoksi. Esimerkiksi matematiikan opetukseen on huomattavasti vaikeampaa sisällyttää ympäristökasvatusta kuin vaikkapa ympäristöoppiin (Cantell 2004). Tämän vuoksi tiettyjen oppiaineiden merkitys ympäristökasvatuksen tavoitteiden toteuttajina on korostunut. Peruskoulussa näitä oppiaineita ovat maantieto ja biologia luokilla 7–9 ja ympäristöoppi luokilla 1–6. Seuraavissa kappaleissa on esitelty kyseisten oppiaineiden tehtäviä ja tavoitteita ympäristökasvatuksen näkökulmasta.

4.4.1 Maantieto

Maantieto on ympäristökasvatuksen kannalta tärkeä oppiaine peruskoulussa. Oppiaineena maantiedon tehtävänä on tukea ja edistää oppilaiden maailmankuvan rakentumista. Tähän pyritään kehittämällä oppilaita seuraamaan ajankohtaisia tapahtumia paitsi omassa lähiympäristössään, mutta myös globaalilla tasolla. Oman lähiympäristön tapahtumien seuraaminen parantaa oppilaan ymmärrystä omasta elinympäristöstään ja siihen kuuluvista asioista. Maailman tapahtumia seuraamalla hän puolestaan oppii geomedian tulkintaa ja myös yleismaailmallisia asioita. Maantiedon opetuksen tehtävänä on auttaa oppilasta sijoittamaan uutiset maailman tapahtumista koulussa saamaansa alueelliseen kehikkoon (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 441)

Luonteeltaan maantieto on monitieteinen ja eri tieteenaloja integroiva oppiaine. Siinä tutkitaan maapallon rakennetta sekä sen alueita, ilmiöitä, luontoa, ihmisen toimintaa ja erilaisia kulttuureja. Nämä kaikki ovat ympäristökasvatuksellisesti tärkeitä asioita ymmärtää. Maantiedon opetuksessa huomioidaan muiden luonnontieteiden, humanististen tieteiden ja yhteiskuntatieteiden näkökulmat. Tällaisella integraatiolla saadaan rakennettua oppilaille eheä kokonaiskuva maailmasta

ja sen toiminnasta (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 441). Maantiedon opetuksessa käsitellään sekä ihmisen ja luonnon toiminnan vuorovaikutuksia että niiden yhteyksiä ympäristön tilaan. Tällä pyritään luomaan oppilaille vahvaa perustaa ymmärtää erilaisia alueellisia näkökulmia ja ristiriitoja eri puolilla maapalloa. Maantieteellisten syy- ja seuraussuhteiden, sekä myös ympäristössä tapahtuvien muutosten ja niihin johtaneiden syiden ymmärtäminen, saavat oppilaan toimimaan vastuullisesti omassa arjessaan. Tämä puolestaan on ympäristökasvatuksen keskeinen tavoite (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 441).

Maantiedon opetuksessa on tärkeää myös ottaa huomioon kunkin oppilaan oma maailma, jossa tämä elää. Tällainen opetus mahdollistaa oppilaille toiminnalliset oppimiskokemukset erilaisissa oppimisympäristöissä, joissa oppilaat pääsevät tekemään havaintoja ja tutkimuksia. Opiskelussa tulisi myös hyödyntää monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa. Teknologian hyödyntäminen opetuksessa edistää oppilaiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa oppimisessa, minkä vuoksi se on tärkeä elementti opetuksessa. Maantiedon opetuksella pyritään tehostamaan oppilaiden valmiuksia kestävästä kehitystä edistävään toimintatapaan. Tällöin opetus harjaannuttaa oppilaiden vaikuttamis- ja osallistumistaitoja sekä opettaa heille keinoja toimia aktiivisena kansalaisena, ja rakentaa kestävästä tulevaisuutta (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 441).

Perusopetuksen opetussuunnitelmaan on kirjattu maantiedon opetukseen liittyen kaksi sisältöaluetta, jotka ovat ympäristökasvatuksen näkökulmasta tärkeitä. Toisen niistä tarkoitus on *ohjata oppilasta vaalimaan luontoa, rakennettua ympäristöä ja niiden monimuotoisuutta sekä vahvistaa oppilaan taitoja osallistua ja vaikuttaa* (T11) (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 442) Tämä näkyy maantiedon opetuksessa siten, että oppilaat toteuttavat projekteja, joissa yhdessä muiden kanssa pyritään vaikuttamaan lähiympäristön viihtyisyyteen tai sen monimuotoisuuden säilyttämiseen. Tavoitteena on saada oppilas ymmärtämään oman toimintansa globaali vastuu (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 446).

Toinen ympäristökasvatusta edistävä sisältöalue on (S6) *Kestävä elämäntapa ja luonnonvarojen kestävä käyttö*. Se pyrkii keskittymään luonnonvarojen kestäväan käyttöön sekä biotalouden mahdollisuuksiin Suomessa ja muualla maailmassa. Tarkoituksena on, että oppilaat tutkivat

erilaisten tuotteiden elinkaaria. Sitä kautta saadaan heidät pohtimaan omia kulutusvalintojaan ja innostumaan vastuullisena kansalaisena toimimisesta. Samalla oppilaat perehdytetään erilaisiin ympäristömuutoksiin. Erityisen tärkeinä asioina on huomioida ilmastonmuutos sekä luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen. Maantiedon opetuksessa tulisi näiden lisäksi käsitellä myös ympäristön tilaa ja mahdollisia yhteistyömahdollisuuksia Itämeren alueella. Samalla voidaan pohtia esimerkkien kautta globalisaation vaikutuksia ja alueellisia kehityskysymyksiä (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 443).

4.4.2 Biologia

Biologia on maantiedon lisäksi toinen niistä oppiaineista, jolla on isoin ympäristökasvatuksellinen tehtävä peruskoulun yläluokilla. Biologian perimmäinen tehtävä oppiaineena on saada oppilaat ymmärtämään elämää ja sen kehitystä. Myös luonnontuntemuksen kartuttaminen kuuluu keskeisesti biologian opetuksen tavoitteisiin. Yläkoulussa pyritään näiden lisäksi saamaan oppilaat ymmärtämään ekosysteemien toimintaa, ihmisen elintoimintoja sekä perinnöllisyyden ja evoluution perusteita (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 435).

Biologian opetukseen kuuluu keskeisesti luonnossa työskentely. Sen tavoitteena on pyrkiä ohjaamaan oppilaita biologisen tiedonhankinnan keinoihin ja luonteeseen tutkivan oppimisen avulla. Luonnon tutkimuksessa hyödynnetään sekä maasto- että laboratoriotyömenetelmiä. Tällaisilla työmenetelmillä saadaan aikaan elämyksellistä ja kokemuksellista oppimista, joka puolestaan ruokkii oppimisen iloa sekä herättää oppilaiden kiinnostuksen tarkkailla elinympäristönsä tilaa ja siinä tapahtuvia muutoksia (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 435).

Biologian opiskelussa pyritään mahdollisimman paljon hyödyntämään monipuolisesti tieto- ja viestintäteknologiaa. Teknologian hyödyntäminen on tärkeää, sillä se lisää oppilaiden yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä kehittää heidän teknistä osaamistaan. Opetuksessa pitää kaikin tavoin pyrkiä tukemaan oppilaiden ongelmanratkaisu- ja yhteistyötaitojen sekä

yhteisöllisyyden kehittymistä. Samalla annetaan valmiuksia opiskeluun ja työelämään biologiala hyödyntävillä aloilla (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 435).

Laadukas biologian opetus auttaa oppilaita ymmärtämään keinoja omien biologian tietojensa ja taitojensa soveltamiseksi sekä hyödyntämiseksi omassa elämässään ja eettisissä pohdinnoissaan. Lisäksi biologian opetus antaa oppilaille positiivista mallia ajankohtaisten uutisten seurantaan sekä siihen, kuinka oppilas itse voi pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Biologian opetus myös kehittää oppilaiden ympäristötietoisuutta ja halua suojella luonnon monimuotoisuutta. Samalla he saavat valmiuksia vaikuttamiseen ja osallistumiseen oman lähiympäristönsä kehittämiseksi ja säilyttämiseksi elinvoimaisena. Oppilaita tulee oppitunneilla ohjata kestävän elämäntavan noudattamiseen ja globaalin vastuun ymmärtämiseen (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 435).

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa biologian opetuksen asenne- ja arvotavoitteiksi määritellään seuraavat: Innostaa oppilasta syventämään kiinnostusta luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä vahvistamaan luontosuhdetta ja ympäristötietoisuutta, saada oppilas hahmottamaan luontosuhteen ja ympäristötietoisuuden merkityksen sekä opettaa oppilas perustelemaan esimerkkien avulla, miten luonnossa toimitaan kestäväällä ja luonnon monimuotoisuutta säilyttävällä tavalla (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 440).

Biologian opetuksen tavoitteille on opetussuunnitelmassa annettu tietyt keskeiset sisältöalueet. Nämä sisällöt valitaan siten, että ne mahdollisimman hyvin tukisivat oppiaineelle annettujen tavoitteiden saavuttamista sekä mahdollistaisivat paikallisten mahdollisuuksien hyödyntämistä. Sisältöalueista muodostetaan eri kokonaisuuksia kullekin vuosiluokalle. Sisällöt on liitetty toisiinsa siten, että biologinen tutkimus (S1) sekä tutkimusretkiä luontoon ja lähiympäristöön (S2) olisi tarkoitus sisällyttää muihin biologian sisältöalueisiin (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 s. 437).

Ympäristökasvatuksesta biologian keskeisimpiä sisältöalueita on kolme. *Tutkimusretkiä luontoon ja lähiympäristöön (S2)* painottaa vastuullista luonnossa liikkumista, lajituntemusta sekä erilaisten ekosysteemien tutkimista ja vertailua. Maastotyöskentelyssä oppilaat havainnoivat sekä arvioivat ympäristöä ja siinä tapahtuvia muutoksia sekä ihmisen vaikutusta niihin. *Ekosysteemin*

perusrakenne ja toiminta (S3) sisältöalue painottuu suomalaisen metsäekosysteemin rakenteeseen ja toimintaan. Myös ihmisen toiminnan vaikutus niissä on keskeinen teema. Myös muiden keskeisten suomalaisten ekosysteemien perustiedot sekä ihmisen vaikutus niihin käsitellään. Näitä ekosysteemejä ovat vesi-, suo-, tunturi- ja kaupunkiekosysteemit. Myös lajien ekologiaan ja keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin tutustutaan. Tässä painotetaan monimuotoisena pysyvän ekosysteemin tärkeyttä. Kolmas keskeinen ympäristökasvatukseen liittyvä sisältöalue on *Kohti kestävää tulevaisuutta* (S6). Sen sisällöt ovat lähes suoraan kuin ympäristökasvatuksen tavoitteista otettu. Luonnon monimuotoisuuden säilyttäminen, ilmastonmuutoksen torjunta, lähiympäristössä tapahtuvat muutokset, kestävä ravinnontuotanto, eläinten hyvinvointi sekä luonnonvarojen kestävä käyttö ovat kaikki keskeisesti ympäristökasvatukseen liittyviä teemoja. Edellä mainittuja asioita on tarkoitus käsitellä ekologisten, sosiaalisten, taloudellisten ja eettisten periaatteiden näkökulmasta. Myös biotalouden ja ekosysteemipalveluiden mahdollisuuksia kestäväen tulevaisuuden edistäjinä pohditaan. Luonnonsuojelun erilaiset tavoitteet, keinot ja saavutukset kuuluvat myös tähän sisältöalueeseen (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 s. 437).

4.4.3 Ympäristöoppi

Ympäristöoppi on alakoulussa opetettava integroitu oppiaine, joka koostuu biologiasta, maantiedosta, fysiikasta, kemiasta sekä terveystiedosta. Sen opetukseen sisältyy oleellisesti myös kestäväen kehityksen näkökulma. Ympäristöopissa yhdistyvät niin luonnontieteelliset kuin ihmistieteellisetkin näkökulmat. Oppilaat nähdään ympäristöopissa osana omaa ympäristöään. Oppiaineen lähtökohtana on, että oppilaat oppivat kunnioittamaan luontoa ja arvostamaan ihmisoikeuksien mukaista elämää (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 s. 137).

Ympäristöopin opetuksen tarkoitus on tukea oppilaiden ympäristösuhteen rakentumista, heidän maailmankuvansa kehittymistä sekä kasvuaan ihmisenä. Tavoitteena on ohjata oppilaita tuntemaan luontoa ja ymmärtämään sen ilmiöitä, rakennettua ympäristöä, itseään, muita ihmisiä sekä terveyden ja hyvinvoinnin tärkeyttä. Koska ympäristöopin perusta on monitieteinen, se edellyttää oppilaita hankkimaan, käsittelemään, tuottamaan, arvioimaan, esittämään ja arvottamaan erilaista

tietoa. Tieteellinen tieto on ympäristöopin opetuksen perusta, ja oppilaan kriittisen ajattelun kehittymistä pidetään tärkeänä (Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 §). Keskeistä on kiinnittää huomiota myös kestävän kehityksen eri ulottuvuuksiin. Ekologisen, kulttuurisen, sosiaalisen ja taloudellisen ulottuvuuden tulee kaikkien näkyä jollain tavoin ympäristöopin opetuksessa. Toisin sanoen ympäristöopin keskeisenä tavoitteena on saada oppilaat ymmärtämään ihmisten toimien ja valintojen vaikutuksia elinympäristöille ja eliöille sekä nyt että tulevaisuudessa (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 s. 137).

Ympäristöopissa luodaan perustaa lasten osaamiselle ympäristöopin eri tiedonaloilla. Tavoitteena on, että hän oppisi tunnistamaan näiden tieteenalojen merkityksen ympäristössä, teknologiassa, omassa jokapäiväisessä elämässään sekä ihmisessä ja tämän toiminnassa. Kullakin ympäristöopin tiedonalalla on myös omat tavoitteensa. Ympäristöoppiin kuuluvan biologian näkökulmasta keskeistä on, että oppilas oppii tuntemaan ja ymmärtämään elämän kehittymistä ja sen edellytyksiä maapallolla, erilaisia luonnonympäristöjä, eliöiden välisiä vuorovaikutuksia sekä ihmistä itseään eliönä. Maantiedossa keskeistä on oppia tuntemaan omaa lähiympäristöään sekä ymmärtämään maapallon eri alueilla tapahtuvia ilmiöitä sekä niillä asuvien ihmisten elämää. Fysiikassa pyritään saamaan oppilas ymmärtämään luonnon perusrakenteita ja siellä tapahtuvia ilmiöitä sekä pyrkiä selittämään niitä myös itse tehtyjä tutkimuksia hyödyntäen. Kemiassa pyritään havaitsemaan erilaisia ympärillämme olevia aineita. Niitä pyritään tutkimaan ja kuvailemaan sekä selittämään niiden rakenteita, ominaisuuksia ja niissä tapahtuvia muutoksia. Terveystiedon tarkoituksena on saada oppilas ymmärtämään terveyttä edistäviä ja ylläpitäviä tekijöitä niin omassa toiminnassa kuin ympäristössäkään. Samalla edistetään oppilaan omaa terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 s. 137).

Ympäristöopin opetuksen tarkoituksena on herättää ja syventää oppilaiden omaa kiinnostusta ympäristöopin eri tiedonaloja kohtaan. Opetuksessa pyritään edistämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa tarjoamalla jokaiselle oppilaille mahdollisuudet tutustua kaikkiin ympäristöoppiin kuuluviin tiedonaloihin sekä niihin liittyvään teknologiaan ja koulutuspolkuihin (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 s. 137).

Ympäristöopin opetus on jäsenetty eri tavoin vuosiluokilla 1 ja 2 sekä vuosiluokilla 3–6 (Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 §). Kahdella nuorimmalla vuosiluokalla ympäristöopin opetus pyritään jäsentämään kokonaisuuksiksi, joissa keskitytään tarkastelemaan oppilaiden omaa ympäristöä sekä heidän toimintaansa yhteisön jäsenenä. Tarkoituksena on herättää oppilaissa uteliaisuutta ja kiinnostusta ympäristöä kohtaan leikkiin perustuvien ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien avulla. Tämän lisäksi ympäristön jäsentäminen ja nimeäminen sekä oppilaiden omaan hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyvät asiat ovat keskeisiä ympäristöopin opetuksessa alaluokilla (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 138).

Alakoulun neljällä ylimmällä luokalla ympäristöopin opetus jäsenetään kokonaisuuksiksi, joiden keskeisimmät teemat ovat ympäröivä maailma sekä oppilaat ja heidän oma toimintansa osana yhteisöä. Oppilaita pyritään ohjaamaan tunnistamaan omaa kasvuaan ja kehitystään. Ympäristöopin opetuksessa keskeisessä asemassa ovat erilaiset ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävät, joiden avulla syvennetään kiinnostusta ympäristöä ja sen ilmiöitä kohtaan. Alakoulun viimeisillä luokilla pohditaan myös sitä, millaisia ominaispiirteitä kullakin eri tiedonalalla on (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 265).

Ympäristöopin opetukseen kuuluu kaksi sisältöaluetta, jotka ovat ympäristökasvatuksen näkökulmasta keskeisiä. Ensimmäinen näistä on T15. Sen ajatuksena on ohjata oppilasta tutkimaan luontoa, tunnistamaan erilaisia eliöitä ja niiden elinympäristöjä sekä kehittää ekologista ajattelua. Myös ihmisen rakenteen, elintoimintojen ja kehityksen ymmärtämiseen tulisi panostaa. Toinen ympäristökasvatusta edistävä sisältöalue on T16. Siinä ohjataan oppilaita maantieteelliseen ajatteluun, joka auttaa häntä hahmottamaan omaa ympäristöään ja koko maailmaa. Samalla oppilas harjaannuttaa kartankäyttö- ja geomediataitojaan (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, s. 267).

4.5 Ympäristökasvatus partiossa

4.5.1 Partion ympäristökasvatuksesta yleisesti

Ympäristökasvatuksen tärkeys osana partiotoimintaa näkyy selkeimmin siinä, että suhde ympäristöön kuuluu jokaisen partioikäkauden kasvatustavoitteisiin. Tällä pyritään siihen, että jokainen partiolainen kunnioittaa ja tuntee luontoa sekä haluaa omalta osaltaan huolehtia siitä ja tietää, miten se tehdään (Kestävästi partiossa 2020).

Partio-ohjelmassa ympäristökasvatuksen kuvataan olevan kaikkea oppimista tai muuta kasvatusta, mikä liittyy luontoon tai ympäristöön. Myös sen tavoite on määritelty tarkasti. Partion ympäristökasvatuksen tavoitteena on tukea partiolaisen kasvua aktiiviseksi ja ympäristöstään vastuuta kantavaksi ihmiseksi. Tavoite on käytännössä sama ja yhdenmukainen kuin ne tavoitteet, joita ympäristökasvatukselle on yleismaailmallisesti annettu. Keskeistä tavoitteen saavutettavuuden kannalta on nimenomaan se, että oppimisen tulisi olla elinikäistä ja myös aikuiset oppisivat jatkuvasti lisää ympäristöasioista. Näin ollen ympäristökasvatus ei keskittyisi pelkästään lapsiin. Partiossa ympäristökasvatus halutaan toteuttaa ensisijaisesti vahvistamalla ihmisen luontosuhdetta liikkumalla luonnossa ja oppimalla toimimaan siellä. Tämän lisäksi on hyvin tärkeää päästä harjoittelemaan vastuullista toimintaa luonnon lisäksi omassa arjessa sekä myös vaikuttamalla yhteiskuntaan. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen näkökulmasta huomionarvoista on erityisesti se, että partiossa vaikuttaminen tehdään esimerkin kautta tapahtuvan oppimisen sekä henkilökohtaisen kasvun kautta, ei esimerkiksi mielenosoituksiin osallistumalla. Partiliike on maailmanlaajuisesti yksi tärkeimmistä ympäristökasvatuksen toteuttajista suuren jäsenmääränsä ansiosta (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

Ympäristötiedon opettelu on tärkeä osa partion ympäristökasvatusta. Siksi esimerkiksi lajituntemus kuuluu lähes poikkeuksetta partiokisojen tehtäviin. Partio-ohjelmaan kuuluu paljon ympäristöaiheisia sisältöjä. Viime vuosina niitä on tullut entisestään lisää, kuten Panda-merkki ja #MEIDÄNMERI- kampanja. Näiden kokonaisuuksien tarkoituksena on paitsi vahvistaa lippukunnan ympäristökasvatusta, niin myös tukea globaalia ympäristötoimintaa. Panda-merkin ja #meidänmeri-kampanjan sisältöjä tarkastellaan tarkemmin myöhemmässä vaiheessa tätä tutkimusta (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

Koska ympäristökasvatus on keskeinen osa partion kasvatustoimintaa, niin partiotoimintaa suunniteltaessa on hyvä arvioida myös ympäristökasvatuksen toteutumista. Kuten todettua, suhde

ympäristöön on toinen kahdesta tärkeimmästä partion kasvatustavoitteesta, ja se otetaan huomioon jokaisen ikäkauden ohjelmassa. Lippukunnan tehtävänä on huolehtia, että lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus harjoitella vaikuttamistapoja kestävän kehityksen edistämiseksi. Ryhmien johtajien ja luotsien tulee osata toteuttaa kullekin ikäkaudelle sopivia ympäristöaktiviteetteja. Retkien, leirien ja purjehdusten ohjelmassa tulisi olla ympäristöön ja luontoon liittyvää ohjelmaa, jos ei ihan joka kerta, niin ainakin säännöllisesti. Niillä tulisi myös harjoitella ympäristövastuullisen arjen toimintatapoja, kuten jätteiden lajittelua, tavaroista huolehtimista, julkisen liikenteen käyttöä ja energiansäästöä. Kyseisiä teemoja olisi hyvä käsitellä myös viikkotoiminnassa (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

Partion ympäristökasvatukseen kuuluu itse partiotoiminnan lisäksi muita toimintaa mahdollistavia ja siihen kuuluvia tekijöitä, jotka eivät suoraan kuulu partio-ohjelmaan, mutta joissa on myös hyvä ottaa huomioon ympäristökasvatuksen sekä kestävän kehityksen näkökulmat. Näitä asioita, ja niihin liittyviä tavoitteita, perusteita ja toimintatapoja on esitelty seuraavissa alaluvuissa (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

4.5.2 Ruoka

Ruokaan liittyvät kysymykset ovat hyvin keskeisiä kestävän yhteiskunnan saavuttamisen kannalta. Siksi onkin tärkeää pohtia, mitä partiossa esimerkiksi leireillä syödään. Ruokaohjeistukset kuuluvatkin partion ympäristökasvatukseen. Lippukuntien järjestämässä erilaisissa tapahtumissa, kuten leireillä, kannustetaan suosimaan kasvispainotteista ruokavaliota. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ainakin toinen päivän aterioista olisi kaikille kasvisruokaa. Tavoitteena onkin, että retkillä, leireillä ja purjehduksilla kokkina toimivia kannustettaisiin opettelemaan maukkaan, ravitsevan ja monipuolisen kasvisruuan tekemistä. Siihen on tarjolla myös kursseja (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

Myös ruokahävikkiin halutaan kiinnittää huomiota ja sitä pyritään minimoimaan. Yksi hyvä tapa ruokahävikin vähentämiseen leireillä on säästää ylijäänyt ruoka ja jakaa se sitten leirillä olleiden johtajien kesken leirin jälkeen. Useassa lippukunnassa näin toimitaankin, ja erityisesti ne johtajat, jotka ovat päätoimisia opiskelijoita varmasti arvostavat tätä tapaa. Ruokahävikkiä voi vähentää

myös miettimällä tarkasti valmistettavan ruuan määrää. Toki ensisijainen asia leireillä on, että kaikki saavat riittävästi ruokaa, mutta kovin montaa ylimääräistä annosta ruokailijoiden määrään verrattaessa ei kannata valmistaa, sillä etenkin lapset ovat todistetusti aika pieniruokaisia leireillä. Mikäli lippukunnan varastolla säilytetään kuiva-aineita, kuten mausteita tai jauhoja, olisi suotavaa merkata ne selkeästi, jotta käyttöön otettaessa voisi ensin ottaa vanhimpia tuotteita käyttöön. Näin ollen kuivat tuotteet eivät pääsisi pilaantumaan. Ylipäätään lippukunnan ruokahankinnoissa tulisi suosia lähiruokaa, Luomu-tuotteita sekä reilun kaupan tai muuten sertifioituja tuotteita niissä tuoteryhmissä, joissa niitä on helposti saatavilla ja järkevään hintaan (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

4.5.3 Hankinnat

Lippukunnan tulisi hankintoja tehdessään huomioida kestävät ratkaisut. Tämä tarkoittaa, että ostetaan vähemmän, kestävämpää ja pyritään pitämään lippukunnan tavaroista huolta, jotta niiden käyttöikä olisi pidempi. Näin tekemällä puututaan luonnonvarojen ylikulutukseen. Lippukunnan hankinnoissa tavoitteena on huomioida mahdollisuuksien mukaan ekologisuuden ja vastuullisuuden vaikuttavat tekijät. Näitä ovat esimerkiksi tuotteen kestävyys, valmistuspaikka ja -olosuhteet sekä käytetyt materiaalit sekä niiden tuotanto-olosuhteet. Hankinnoissa olisi tärkeää kiinnittää huomiota myös tuotteen pitkäikäisyyteen ja monikäyttöisyyteen (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

Lippukunnan yhteisistä tavaroista huolehtiminen on jokaisen partiolaisen tehtävä. Ne tulee huoltaa aina käytön jälkeen ja varusteita pitää myös opetella käyttämään oikein. Näistä asioista huolehtiminen on ensisijaisesti johtajien tehtävä, mutta heidän antamallaan esimerkillä ja vastuun jakamisella luodaan perusta ja oikea asenne myös nuorempien partiolaisten kasvatukseen. Myös erilaisiin sertifikaatteihin olisi hyvä tutustua ennen hankintojen tekemistä. Lippukuntien ei kannata välttämättä hankkia itse kaikkia tavaroita, etenkin jos niiden käyttö on epäsäännöllistä tai kertaluonteista. Tällöin kannattaisi yrittää lainata tai vuokrata varusteita, vaikka toiselta lippukunnalta. Etenkin suurleireillä näin tehdäänkin. Mikäli esimerkiksi ryhmän viikkokokoukseen

pitää tulostaa tai painattaa jotain, se tehdään vain ehdottomaan tarpeeseen ja silloinkin tulee tarkasti miettiä tarvittava määrä (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

4.5.4 Kierrätys

Tavoitteena on, että kierrätyksen ja jätteiden lajittelu ovat osa jokapäiväistä toimintaa lippukunnassa, joka toteuttaa ympäristökasvatuksen tavoitteita. Jotta tähän päästään, tulee lippukunnan kololla sekä leireillä olla selkeät ohjeet kierrättämisestä (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

Kierrätys ja jätteiden lajittelu ovat kestävästi toimivassa lippukunnassa arkea. On myös tärkeä varmistaa, että jäsenet tuntevat lippukunnan käyttämät lajitteluohjeet. Toki kierrätyksessä tulee huomioida paikallisen jätehuollon asettamat rajoitukset. Kovin kauas ei tietenkään kannata lähteä jätteitä kuljettamaan, jos jokin tietty kierrätyspiste omalta alueelta puuttuu. Mahdollisuuksien mukaan kaikki leireillä syntyvä jäte tulee kierrättää. Tästä on hyvä myös muistaa aina tiedottaa jäsenistölle tietyin väliajoin, jotta asian tärkeys ei pääse unohtumaan. Ympäristökasvatukseen kuuluu pitkäikäisten kulutustavaroiden suosiminen. Tämän takia olisi tärkeää, jos partiossa käytettäisiin kertakäyttöastioita mahdollisimman vähän. Viime vuosina partiossa on haluttu panostaa siihen, että isompia leirejä varten tehdään jätesuunnitelma, jotta hävikki ja jätteiden määrä saataisiin minimoitua (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

4.5.5 Kolot ja kämpät

Lippukunnan kololla ja partiokämpillä on tärkeää huolehtia siitä, että energia-asiat ja jätevedet hoidetaan asianmukaisesti. Lippukuntien tulisi suosia kolojensa ja kämppiensä sähkösopimuksissa uusiutuvaa energiaa, mikäli se on mahdollista. Myös vesihuollon tulisi olla mahdollisimman ympäristöystävällistä. Tämä on erityisen tärkeää, jos partiokämppä on viemärintijärjestelmien ulkopuolella. Silloin on erityisen tärkeää huomioida, mitä pesuaineita käytetään ja mihin niin sanotut harmaat vedet päätyvät. Partion käyttämissä tiloissa ei myöskään kannata pitää liian korkeaa lämpötilaa, sillä se kuluttaa sähköä ja on turhaa. Partiokokouksen loputtua tulee aina

muistaa sammuttaa kaikki sähkölaitteet, joiden päällä olo ei ole välttämätöntä (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

4.5.6 Liikkuminen

Partio on harrastus, jossa pitää liikkua paljon esimerkiksi kokouksiin tai leireille. Olisikin tärkeää, jos näissä liikkumisissa huomioitaisiin liikenteen ympäristövaikutukset. Niitä voi pienentää suosimalla kevyttä liikennettä, julkista liikennettä sekä yhteiskuljetuksia. Liikkumisesta aiheutuvia päästöjä voi myös kompensoida monella tavalla. Mahdollisuuksien mukaan etenkin päiväretkille ja ryhmien omille viikonloppuretkille olisi hyvä etsiä sellaisia retkikohteita kolon läheisyydestä, joihin pääsee pyöräillen tai julkisilla kulkuvälineillä. Isommille leireille kulkemiseen suositellaan julkisia liikennevälineitä, kimpakyytejä tai yhteiskuljetuksia. Partion ympäristökasvatustavoitteisiin on kirjattu, että jokainen lippukunta tekisi partiokauden aikana ainakin yhden sellaisen retken, jonne saapuminen tapahtuu ilman moottoroituja ajoneuvoja. Koronapandemian takia johtajiston kokoukset on pidetty etänä. Myös jatkossa voisi harkita etäosallistumismahdollisuutta kokouksiin, etenkin jos johtajisto asuu hajallaan pitkien välimatkojen päässä toisistaan. Muutenkin johtajiston olisi hyvä hyödyntää toisiaan kulkemisessa partiotapahtumiin, joko kyytinä tai matkaseurana julkisissa. Tällöin minimoidaan yksin kulkeminen autolla. Sellaisilla leireillä, jonne on olosuhteiden pakosta pakko kulkea autoilla, tulisi tehdä tekoja, joilla pyritään kompensoimaan kuljetuksista aiheutunutta hiilikuormaa (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

4.5.7 Partiomatkailu

Partio on harrastus, jossa harvemmin matkustetaan kaukomaille. Vaelluksia ulkomaille tai kansallispuistoihin kauempana kotimaassa toki tehdään monissa lippukunnissa. Myös maailman jamboree järjestetään aina neljän vuoden välein järjestäjämaan vaihtuessa. Tällaisiin tapahtumiin on lähes pakko mennä jollain epäekologisella matkustusmuodolla. Olisikin suotavaa, että tällaisia reissuja ei tehtäisi partiossa kovin usein, ja matkoja tehtäessä pyrittäisiin noudattamaan mahdollisimman hyvin kestävän matkailun periaatteita. Tällainen kauemmas suuntautuva partiomatka voidaan osaksi myös nähdä paikallisen yhteisön hyväksi tehtävänä palvelutehtävänä.

Matkan aikana tehtävillä muilla valinnoilla voi sitten yrittää kompensoida liikkumisesta aiheutuneita hiilipäästöjä esimerkiksi syömällä kasvisruokaa (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

4.5.8 Esteiden madaltaminen

Sosiaalinen kestävyys kuuluu myös yhtenä osa-alueena kestävään kehitykseen ja on tämän vuoksi hyvä huomioida myös osana partion ympäristökasvatusta. Partio halutaan pitää harrastuksena, johon kaikilla on mukava ja helppo tulla. Yhtenä tärkeänä partiotoiminnan periaatteena on taata kaikille jäsenille mahdollisuus osallistua toimintaan perheen varallisuudesta riippumatta. Esimerkiksi joillakin lapsista voi olla hankalaa saada kotoaan tarvittavia leirivarusteita. Monilla lippukunnilla onkin tästä syystä lainavarusteita, joita voi sitten lainata niin ettei kenenkään tarvitse jäädä pois leiriltä perusvarusteiden puuttumisen vuoksi. Tämä on myös ekologisesti kestävä, mikäli lippukunnan jäsenet antavat käytöstä poistuneet tai ylimääräiset leirivarusteensa lainavarusteiksi lippukunnalle. Tarvittaessa tulisi myös olla mahdollisuus saada vapautus leiri- ja retkimaksuista. Näistä asioista tulee myös tiedottaa lippukuntien jäseniä. Jokaisessa lippukunnassa täytyy olla nimetty turva-aikuisen, johon voi ottaa yhteyttä, jos on kokenut partiossa esimerkiksi seksuaalista häirintää. Tämän turva-aikuisen on oltava kaikkien lippukuntalaisten tiedossa, ja hänellä tulee olla suoritettuna Suomen Partiolaisten turvallisesti yhdessä -koulutus. Kaikissa Suomen partiolippukunnissa on kiusaamisen suhteen nollatoleranssi ja siihen puututaan aina havaittaessa (Kestävästi partiossa -kriteerit 2020).

4.6 Ympäristökasvatuksen teorioiden näkyminen perusopetuksen ja partion ympäristökasvatuksessa

4.6.1 Ympäristökasvatuksen teoriat perusopetuksen opetussuunnitelmassa

Hungerfordin ja Volkin ympäristövastuullisuuden mallin keskeisin ajatus on saada lapsista kasvatettua ympäristövastuullisesti käyttäytyviä kansalaisia. Malliin kuuluu viisi muuttujaa, jotka muodostavat perustan ympäristövastuullisuuden omaksumiseen. Perusopetuksen maantiedon, biologian ja ympäristöopin opetussuunnitelmissa nämä muuttujat on selkeästi huomioitu. Maantiedon opetuksen tehtävänä on tukea oppilaan maailmankuvan rakentumista ja auttaa tätä

ymmärtämään maailmaa ympärillään. Maantiedon opetuksessa käydään läpi asioita, joiden omaksuminen muodostaa ympäristövastuullisuuden mallin alatasen muuttajat. Niiden kautta pystytään vähitellen omaksumaan myös ylätasen muuttujiin kuuluvia asioita. Loppujen lopuksi saadaan luotua ympäristövastuullista kansalaiskäyttäytymistä.

Biologian opetuksen perimmäisenä tarkoituksena on saada oppilaat ymmärtämään ympärillään olevaa elämää ja arvostamaan sitä kaikissa muodoissaan. Tämä puolestaan luo taas pohjan ensin ympäristövastuullisuuden alatasen muuttujien sisäistämiseen. Ne taas edelleen mahdollistavat ylätasen muuttujien teemat. Yhdessä ne kaikki saavat toivottavasti aikaan ympäristövastuullista kansalaiskäyttäytymistä. Ympäristöoppi on oppiaineena yhdistelmä kaikista peruskoulussa opetettavista luonnontieteistä, myös maantiedosta ja biologiasta, joten siinä yhdistyvät näiden kahden oppiaineen tavoitteet ja sisällöt. Näin ollen myös niissä näkyvät ympäristövastuullisuuden mallin muuttujiin kuuluvat asiat.

Käpylän sipulimallilla halutaan luoda lapsille hyvä luonto- ja ympäristökokemus. Tämä on tärkeää ympäristökasvatuksen kannalta, sillä hyvä luontosuhde on tärkeimpiä asioita, mikä saa ihmisen toimimaan luonnon kannalta kestävästi. Ihminen, joka välittää luonnosta, haluaa vaalia ja pitää siitä huolta. Luonnosta vieraantunut ihminen ei todennäköisesti toimi näin. Mallin mukaan luontosuhteen muodostumisessa tärkeintä on inhimillinen kokemus. Kouluopetuksessa pitäisikin tarjota kaikille oppilaille mahdollisuus luontokokemuksiin. Maantiedon, biologian ja ympäristöopin opetuksella on iso rooli tässä ja sitä kautta myös oppilaiden luontosuhteen muodostumisessa.

Maantiedossa opetus antaa oppilaille välineitä tarkastella ja ymmärtää maailmaa sekä sen ilmiöitä. Tutuista asioista on helpompi välittää, joten luontosuhteen muodostumisen kannalta on tärkeää, että luonto koetaan tutuksi ja läheiseksi. Maantiedon opetus mahdollistaa myös sen, että oman lähiympäristön lisäksi oppilaat tuntevat ympäristöjä myös maapallon muilla alueilla.

Biologiassa tutkitaan eliöitä. Oppiaineena se innostaa oppilaita syventämään omaa kiinnostustaan luontoa, sen asukkeja ja ilmiöitä kohtaan. Tämä taas vahvistaa luontosuhdetta ja ympäristötietoisuutta. Biologian opetus mahdollistaa luonnon konkretisoinnin oppilaille ja näin tekee siitä heille tutumman.

Ympäristöopissa on yhdistetty maantiedon ja biologian teemoja. Tässä oppiaineessa oppilaat nähdään ensisijaisesti osana omaa ympäristöään ja opetuksessa keskitytään lähinnä siellä esiintyviin ilmiöihin ja eliöihin. Ympäristöopin lähtökohtana on, että oppilaat oppivat kunnioittamaan luontoa sekä arvostamaan ihmisoikeuksien mukaista elämää. Nämä tavoitteet sopivat täysin Käpylän sipulimallissa esitettyihin teemoihin.

Palmerin puumallin keskeisimpänä ajatuksena on, että ihmisen ympäristökäyttäytyminen pohjautuu hänen omiin elämäkokemuksiinsa. Myös ihmisen asenteet ympäristökasvatusta kohtaan muokkautuvat sen mukaan, miten paljon on päässyt kokemaan erilaisissa ympäristöissä toteutettua ympäristökasvatusta. Näin ollen olisikin tärkeää tarjota kouluopetuksessa mahdollisuuksia saada erilaisia ympäristökasvatuksen kokemuksia monipuolisissa ympäristöissä.

Maantiedon opetuksessa pyritään ottamaan huomioon jokaisen oppilaan oma elämysmaailma. Tällainen opetus mahdollistaa oppilaille monipuoliset ja toiminnalliset oppimiskokemukset erilaisissa oppimisympäristöissä. Havaintojen ja tutkimusten tekeminen erilaisissa ympäristöissä kuuluu keskeisesti sekä Palmerin puumallissa esitettyihin periaatteisiin että maantiedon opetussuunnitelman tavoitteisiin.

Biologian opetuksen luonteeseen kuuluu mennä mahdollisuuksien mukaan itse kokemaan opetettavaa aihetta, siis luontoa. Luonnossa työskentelyn avulla pystytään ohjaamaan oppilaita tutkivaan oppimiseen sekä biologisen tiedonhankinnan keinoin ja luonteeseen. Kouluissa tulisi hyödyntää biologian opetuksessa sekä maasto- että laboratoriotyömenetelmiä. Samalla oppilaat saavat itselleen monipuolisia oppimiskokemuksia eri ympäristöissä.

Ympäristöopissa ei pystytä hyödyntämään yhtä monipuolisesti erilaisia oppimisympäristöjä verrattuna yläkoulun maantiedon ja biologian opetukseen, sillä alakouluissa ei usein ole yhtä hyviä tilasiteetteja esimerkiksi laboratoriotyöskentelyyn. Tässäkin oppiaineessa tulisi kuitenkin mahdollisuuksien mukaan antaa opetusta myös luokkahuoneen ulkopuolella. Näiden opetusympäristöjen tulee kuitenkin olla tarkoitukseen sopivia, jotta oppilaat pääsevät tekemään havaintoja ja tutkimuksia sekä saamaan itselleen positiivisia luontokokemuksia.

Jerosen & Kaikkosen talomallin keskeisin ajatus on, että ympäristökasvatuksen mahdollisuudet ja lähtökohdat sen sisältöjen omaksumiseen muuttuvat ja paranevat ihmisen iän karttuessa. Lapsille ei ole kertynyt yhtä paljon tietoja ja elämäkokemuksia kuin aikuisille, joten heillä on erilaiset lähtökohdat omaksua ympäristökasvatuksen sisältöjä. Opetuksessa tulisikin ottaa huomioon eri-ikäisten lasten kyky oppia asioita, jotta oppiminen olisi mahdollisimman tehokasta.

Maantiedossa, biologiassa ja ympäristöopissa kaikissa näkyy Jerosen & Kaikkosen talomallin perusajatukset samalla tavalla. Kaikissa näissä oppiaineissa on opetussuunnitelmaan merkattu vuosiluokkakohtaiset teemat ja aiheet, joita oppitunneilla käydään läpi. Opetussuunnitelmaa tehdessä on huomioitu kunkin ikäryhmän edellytykset omaksua uusia asioita. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden lisäksi on olemassa alueellisia opetussuunnitelmia, joita noudatetaan tietyllä alueella. Esimerkiksi Helsingissä ja Forssan seudulla (Forssa, Jokioinen, Humppila, Tammela ja Ypäjä) noudatetaan omia alueellisia opetussuunnitelmiaan, jotka sisällöllisesti eroavat hiukan toisistaan, mutta perustuvat kuitenkin kansalliseen opetussuunnitelman perusteisiin. Alueellisissa opetussuunnitelmissa on huomioitu aineiden painotuksia eri luokka-asteille eri tavoin. Helsingissä esimerkiksi biologiaa ja maantietoa on yläkoulussa yksi kurssi jokaisella luokka-asteella. Forssan seudulla sen sijaan maantieto painottuu seitsemännelle ja kahdeksannelle luokalle, joiden aikana käydään kaikki kolme kurssia. Biologiaa on muusta maasta poiketen yläkoulussa neljä kurssia, joista yksi seitsemännellä, yksi kahdeksannella ja kaksi yhdeksännellä luokalla. Tämän järjestelyn perusteena ovat nimenomaan eri-ikäisten oppilaiden valmiudet uuden oppimiseen.

Cantellin kontekstuaalisen ympäristökasvatuksen malli tarjoaa ympäristökasvattajalle lukuisia ideoita ja aihesisältöjä, joiden avulla hän voi toteuttaa ympäristökasvatusta mahdollisimman tehokkaasti. Keskeisin ajatus on, että oppilailta löytyisi kuhunkin opeteltavaan asiaan jokin konteksti heidän omasta elämästään. Tämä tekisi oppimisesta heille merkityksellisempää ja siten tehokkaampaa. Ympäristökasvatuksen aiheita opetettaessa tulisi käyttää humanistisia, kriittisiä ja konstruktivistisia toimintoja riippumatta siitä, mikä oppiaine on kyseessä. Yhdessä kaikkia noita toimintoja käyttämällä saadaan oppilaissa aikaan voimaantumista sekä arvojen ja asenteiden

muuttumista. Kontekstuaalisella ympäristökasvatuksella halutaan luoda oppilaista ympäristöasioissa aktiivisia ja osallistuvia kansalaisia.

Näitä kontekstuaalisen ympäristökasvatuksen ajatuksia on huomioitu maantiedon, biologian ja ympäristöopin opetussuunnitelmissa kaikissa samalla tavalla. Niissä kaikissa pyritään opetuksessa hyödyntämään kaikkia kolmea toimintoa, humanistista, kriittistä ja konstruktivistista, tasapuolisesti. Opetus on myös pyrittävä sovittamaan kullekin vuosiluokalle sopivaksi, sillä eri-ikäisten lasten valmiudet ja mahdollisuudet ympäristöasioissa aktiiviseen toimintaan vaihtelevat suuresti. Kaikenikäisiä oppilaita tulisi kuitenkin rohkaista opetuksella siihen.

Kestävä kehitys on ympäristökasvatuksen keskeisimpiä sisältöjä. Siksi se on myös oleellinen osa maantiedon, biologian ja ympäristökasvatuksen opetusta. Kaikissa näissä oppiaineissa pyritään kertomaan oppilaille kestävästä kehityksestä ja kestävästä elämäntavan tärkeydestä. Luokka-asteesta riippumatta oppilaiden tulisi ymmärtää, että vain kestävä elämäntapa noudattamalla mahdollistetaan tuleville sukupolville yhtäläiset mahdollisuudet ihmisarvoiseen elämään ja turvataan luonnon monimuotoisuus.

Maantiedon opetuksella pyritään tehostamaan oppilaiden valmiuksia noudattaa elämässään kestävä kehitystä edistäviä toimintatapoja. Opetuksessa tulisi huomioida lähialueen lisäksi myös globaali näkökulma kestävässä kehityksessä. Tällöin maantiedon opetus harjaannuttaa oppilaiden vaikuttamisen ja osallistumisen taitoja. Sen lisäksi he oppivat erilaisia keinoja toimia aktiivisina kansalaisina, jotka pyrkivät rakentamaan kestävä tulevaisuutta.

Biologian opetuksessa kestävä kehitys tarkkaillaan enemmän luonnon ja ympäristön näkökulmasta. Oppilaita tulisi ohjata noudattamaan kestävä elämäntapa sekä saada heidät ymmärtämään globaalin vastuunsa. Ympäristön tila ei ole maailmanlaajuisesti hyvä, ja tämä asia tulee kertoa oppilaille. Pitää kuitenkin ottaa huomioon oppilaiden kyky ymmärtää ja ottaa vastaan tietoa asiasta, joka voi tuntua pelottavalta, ahdistavalta ja surulliselta. Totuutta ei kuitenkaan saa kaunistella.

Ympäristöoppi on alakoulun oppiaine, joten kestävä kehityksen opettamisessa huomioidaan oppilaiden nuori ikä. Siinä pyritäänkin huomioimaan kestävä kehityksen eri ulottuvuuksia sopivan

yksinkertaisella tavalla. Tärkeintä on, että ekologinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja taloudellinen ulottuvuus näkyvät kaikki jollain tavalla ympäristöopin opetuksessa luokka-asteesta riippumatta.

Ilmastokasvatuksen polkupyörämalli on kehitetty nimenomaan työkaluksi, jonka avulla pystytään opettamaan hankalia ilmastoasioita nuorille lapsille. Se on tehty perusopetuksen opetussuunnitelmaa huomioiden, joten malli soveltuu oikein hyvin käytettäväksi maantiedon, biologian ja ympäristöopin opetuksessa. Mallin avulla pyritään konkretisoimaan ilmastonmuutos ja siihen liittyvät riskit lapsille ymmärrettävällä tavalla. Näin se helpottaa asiaan liittyvää kasvatusta ja toivottavasti myös lapsien keskuudessa kasvavaa ilmastoahdistusta.

Maantiedon, biologian ja ympäristöopin opetuksessa tulisi huomioida ilmastonmuutos ja sen vakavuus mahdollisimman suuresti. Ilmastonmuutoksen haitoista tulee puhua oppilaille todenmukaisesti, mutta ei liikaa dramatisoiden. Erityisen tärkeää olisi oppiaineesta riippumatta korostaa niitä keinoja, joilla muuttuvaa ilmastoa voidaan hidastaa. Kaikissa asiakokonaisuuksissa, esimerkiksi ihmisen anatomiassa, näin ei voida tehdä, mutta asiasta pitäisi puhua aina kun se on mahdollista ja järkevää.

4.6.2 Ympäristökasvatuksen teoriat partio-ohjelmassa

Ympäristökasvatuksen eri teorioissa esitellyt asiat näkyvät partio-ohjelmassa ja sitä kautta partiotoiminnassa hyvin selkeästi. Ainoastaan Cantellin kontekstuaalisen ympäristökasvatuksen mallin ideat eivät näy suoraan partion ympäristökasvatuksessa. Mallissa esitetyjä ideoita on havaittavissa, mutta hieman muunneltuina. Partio-ohjelmaa tehdessä ei ole erityisesti tutustuttu noihin teorioihin eikä niiden sisältöihin. Ympäristökasvatuksen eri teorioissa on kuitenkin monia hyviä ja yleisesti tunnistettuja ajatuksia ja teemoja ympäristökasvatuksen toteuttamisesta, jotka ovat yhteneviä partio-ohjelman keskeisten ympäristökasvatusteemojen kanssa. Partiossa ympäristökasvatus on tärkeä sisältöalue, joten ei ole sattumaa, että ympäristökasvatuksen teorioissa esitetyjä asioita näkyy partio-ohjelmassa ja ympäristökasvatusta toteutetaan partiossa hyvin monilta osin. Tässä alaluvussa esitellään, miten kukin tässä tutkimuksessa esittelyistä ympäristökasvatuksen teorioista näkyy partio-ohjelmassa.

Hungerfordin & Volkin ympäristövastuullisuuden mallissa korostetaan ympäristövastuullisesti käyttäytyvän kansalaisen kasvattamista. Jo partion yleismaailmallinen tavoite kasvattaa lapsista ja nuorista vastuuntuntoisia kansalaisia, on kuin suoraan Hungerfordin & Volkin mallista otettu. Tämä partioliikkeen perimmäinen tavoite näkyy kaikessa partiotoiminnassa. Ikäkaudesta ja partioitehtävästä riippumatta partiossa kannustetaan ja myös ohjataan vastuunottoon sekä ymmärtämään tekojensa seuraukset. Näistä taidoista on hyötyä partion lisäksi myös normaalissa elämässä. Partiossa ympäristöä ja sen hyvin vointia pidetään tärkeänä teemana. Suomen Partiolaisilla on laadittuna omat ympäristökasvatuksen tavoitteensa. Niiden avulla pyritään tekemään jäsenistöstä aktiivisia ja ympäristöstään vastuun kantavia ihmisiä, ihan niin kuin ympäristövastuullisuuden mallissa pyritään.

Käpylä korostaa sipulimallissaan hyvän luonto- ja ympäristökokemuksen luomisen tärkeyttä osana ympäristökasvatusta. Ajatusmalli on tuttu myös partio-ohjelmasta. Toinen partioliikkeen kahdesta keskeisimmästä kasvatustavoitteesta on hyvän suhteen luominen ympäristöön. Partion käytössä olevissa viidestä ikäkaudesta jokaisen ohjelmassa otetaan tuo kasvatustavoite huomioon. Jo nuorimman ikäkauden eli sudenpentujen partiolupauksessa luvataan rakastaa luontoa. Sama lupaus

toistuu myös muiden ikäkausien partiolupauksissa. Kaikkien ikäkausien ohjelmassa pyritään luomaan lapsille ja nuorille mahdollisimman positiivisia luontokokemuksia, ihan niin kuin sipulimallissa kehoitetaan tekemään.

Palmerin puumallin keskeisin ajatus on, että ympäristökäyttäytyminen pohjautuu ihmisen omiin elämäkokemuksiin ja siihen liittyvät asenteet muokkautuvat eri ympäristöissä toteutetun ympäristökasvatuksen myötä. Partiossa lapset oppivat toimimaan luonnossa jo partiotaipaleensa alussa. Pyrkimys on, että luonto olisi elämyksellinen toiminta- ja oppimisympäristö, jossa lapsi viihtyy ja tuntee olonsa mukavaksi ja luontevaksi. Monet lippukunnat toimivat urbaanissa ympäristössä, mutta myös niissä pyritään säännöllisesti käymään retkillä ja leireillä luonnossa, oppimassa siellä toimimista ja kehittämässä lasten luontosuhdetta. Partiossa ympäristökasvatus pyritään toteuttamaan ensisijaisesti vahvistamalla ihmisen omaa luontosuhdetta. Tämä tehdään liikkumalla luonnossa mahdollisimman paljon ja toimimalla siellä. Toiminnan luonnossa ei tarvitse aina olla erätaitoihin ja leirytyymiseen liittyvää, vaan luontosuhdetta voi vahvistaa menemällä metsään, vaikka leikkimään tai askartelemaan. Ympäristökasvatuksen näkökulmasta ei ole väliä mitä tehdään, kunhan se tehdään luonnossa ja pyrkimys on saada osallistujat viihtymään.

Jerosen & Kaikkosen talomallilla halutaan osoittaa, miten ympäristökasvatuksen mahdollisuudet ja lähtökohdat muuttuvat sekä kasvavat sitä mukaa kun lapsi kasvaa ja kehittyy. Tietylle ikäryhmälle pitäisi siis antaa ympäristökasvatusta, jonka teemat ja menetelmät ovat optimaaliset juuri tietyn ikäisille. Partio on malliesimerkki kasvatuksellisesta toimijasta, jossa kaikessa tekemisessä on pyritty ottamaan huomioon lapsen ja nuoren kulloisenkin kehitysvaiheen tarpeet ja kyvyt. Partiossa käytössä oleva ikäkausijärjestelmä on kehitetty tätä tarkoitusta varten. Sen avulla kukin ikäkausi pääsee tekemään ohjelmaa, joka juuri sen ikäisille suunnattua. Iästä riippumatta kaikki yksilöt saavat partiiossa eteensä sopivasti vastuuta ja haasteellisia tehtäviä, jotta kehittymistä pääsisi tapahtumaan. Partio-ohjelman tarjoamat haasteet lisääntyvät lapsen kasvaessa ja siirtyessä ikäkaudesta toiseen. Se siis auttaa lasta kasvamaan ja kehittymään ihmisenä. Partio tarjoaa aina uusia haasteita ja tehtäviä, sillä siellä oppiminen on elinikäistä. Talomallissa korostettua ikään suhteutettua ympäristökasvatusta tapahtuu partiiossa siis jatkuvasti.

Cantellin kontekstuaalinen ympäristökasvatus on malli, joka tarjoaa ideoita ja teemoja ympäristökasvatuksen toteutukseen. Tämän ympäristökasvatuksen mallin periaatteet eivät suoraan näy partiotoiminnassa. Sen periaatteiden ja partion ympäristökasvatuksen välillä on kuitenkin paljon samankaltaisuuksia. Cantellin malli korostaa sitä, että ympäristökasvatukseen kuuluviin asioihin tulisi löytyä jokin konteksti oppilaiden omasta elämästä. Mallilla pyritään myös arvojen ja asenteiden muuttumiseen. Partiossa pyritään samaan. Partiotoiminnasta tulee entistä mielekkäämpää, jos siitä saa hyödyllisiä oppeja myös muuhun elämään. Partiossa pyritään myös arvokasvatuksen kautta luomaan vastuuntuntoisia kansalaisia. Kahdeksasta palasta muodostuva partiomenetelmä -työkalu antaa välineet partiotoiminnan toteuttamiseen. Samalla se tarjoaa monia mahdollisuuksia toteuttaa ympäristökasvatusta partiossa. Myös Cantellin kontekstuaalisen ympäristökasvatuksen malli muodostuu useammasta palasta, joten rakenteeltaan se on samankaltainen partiomenetelmä -työkalun kanssa.

Kestävä kehitys kuuluu aina yhtenä osana ympäristökasvatukseen. Siksi kaikki ympäristökasvatusta tekevät tahot ovat sisällyttäneet kestävän kehityksen periaatteet osaksi toimintaansa. Näin on myös partiossa. Sielläkin pyritään kertomaan jäsenistölle kestävän elämäntavan tärkeydestä ja muista kestävän kehityksen periaatteista. Nämä näkyvät esimerkiksi siinä, että partiossa harjoitellaan ympäristövastuullisia ja kestävään elämäntapaan ohjaavia arjen toimintatapoja sekä viikkotoiminnassa että leireillä ja retkillä. Lapset osaavat sitten noudattaa partiossa opittuja toimintatapoja myös partion ulkopuolella. Partiossa johtajat johtavat ennen kaikkea omalla esimerkillään myös ympäristöasioissa. Esimerkin voima ja yhteisöllisyys saavat lapset omaksuma kestävän kehityksen periaatteet ja myös haluavat noudattaa niitä.

Ilmastokasvatuksen polkupyörämalli on kehitetty ensisijaisesti opetustyökaluksi alakouluihin ja päiväkoteihin. Sitä ei partiossa käytetäkään sellaisenaan. Monia polkupyörämalliin kuuluvia periaatteita siellä kuitenkin noudatetaan. Suomen Partiolaiset on viime vuosina entisestään pyrkinyt korostamaan ilmastotoimien ja -kasvatuksen merkitystä. Tämä tehdään kullekin ikäkaudelle sopivalla tavalla, jotta ilmastonmuutos saataisiin konkretisoitua riskeineen lapsille ymmärrettävällä, mutta ei liian pelottavalla tavalla. Johtajien esimerkki on tärkeä myös ilmastoasioissa. Käytännön partiotoiminnassa tulisikin nykyään huomioida ja tehdä mahdollisuuksien mukaan

ilmastonmuutosta hillitseviä valintoja esimerkiksi ruokien ja liikkumisen suhteen. Leireille tulisi mahdollisuuksien mukaan mennä yhteiskyydeillä ja suosia siellä kotimaista ja kasvisperäistä ruokaa. Partio on harrastus, jossa ilmastonmuutosta hillitseviä tekoja on varsin helppo tehdä ja niistä on vaivatonta tehdä lapsille konkreettisia.

Ympäristökasvatuksen eri teorioissa esitetyt ajatukset näkyvät ympäristökasvatusta käsittelevien oppiaineiden opetuksessa. Myös suomalaisessa partio-ohjelmassa on selkeästi nähtävillä noista teorioista poimittuja toimintamalleja. Alla olevassa taulukossa on esitelty lyhyesti kunkin tässä tutkimuksessa käsitellyn ympäristökasvatuksen teorian keskeisimmät ajatukset (Taulukko 3). Taulukossa esitetään myös millä tavoin perusopetuksen opetussuunnitelmassa ja partio-ohjelman sisällöissä toteutetaan kunkin ympäristökasvatuksen teorian sisältöjä. Taulukkoon lisätty myös kestävä kehityksen periaatteiden näkyminen perusopetuksen opetussuunnitelmassa sekä partio-ohjelmassa, vaikka kestävä kehitys ei ympäristökasvatuksen teorioihin kuulukaan. Se on kuitenkin hyvin keskeinen osa ympäristökasvatusta, joten se on syytä huomioida.

Taulukko 3. Ympäristökasvatuksen teorat sekä miten ne näkyvät opetussuunnitelmassa ja partio-ohjelmassa.

Ympäristökasvatuksen teoria	Teorian keskeinen ajatus	Perusopetuksen opetussuunnitelma	Partio-ohjelma
Hungerfordin & Volkin ympäristövastuullisuuden malli	Luoda ympäristövastuullisesti käyttäytyvä kansalainen. Tähän päästään viiden eri muuttujan avulla.	Maantieto: tukee oppiaineena oppilaan maailmankuvan rakentumista. Biologia: saa oppilaat ymmärtämään elämää ympärillään Ympäristöoppi: yhdistelmä kahdesta edellisestä. Tarkoitus saada oppilas arvostamaan luontoa ja ihmisoikeuksien mukaista elämää.	Partion yleismaailmallinen tavoite on kasvattaa lapsista ja nuorista vastuuntuntoisia kansalaisia ja tukea partiolaisen kasvua aktiiviseksi ja ympäristöstään vastuuta kantavaksi ihmiseksi.
Käpylän sipulimalli	Hyvän luonto- ja ympäristökokemuksen luominen.	Maantieto: antaa välineitä oppilaille tarkastella ja	Suhde ympäristöön on toinen kahdesta tärkeimmästä partion

		<p>ymmärtää heitä ympäröivää maailmaa ja sen ilmiöitä.</p> <p>Biologia: Innostaa oppilasta syventämään kiinnostusta luontoa ja sen ilmiöitä kohtaan sekä vahvistamaan luontosuhdetta ja ympäristötietoisuutta</p> <p>Ympäristöoppi: Oppilaat nähdään ympäristöopissa osana omaa ympäristöään ja, että he oppivat kunnioittamaan luontoa ja arvostamaan ihmisoikeuksien mukaista elämää</p>	<p>kasvatustavoitteesta ja se otetaan huomioon jokaisen ikäkauden ohjelmassa. Partiossa halutaan luoda lapsille positiivisia luontokokemuksia.</p>
Palmerin puumalli	<p>Ympäristökäyttäytyminen pohjautuu ihmisen elämäkokemuksiin. Asenteet muokkautuvat eri ympäristöissä toteutetun ympäristökasvatuksen myötä.</p>	<p>Maantieto: Maantiedon opetuksessa on tärkeää myös ottaa huomioon kunkin oppilaan oma elämissaailma.</p> <p>Biologia: Biologian opetukseen kuuluu keskeisesti luonnossa työskentely.</p> <p>Ympäristöoppi: opetusta pyritään mahdollisuuksien mukaan antamaan myös luokkahuoneen ulkopuolella tarkoitukseen soveltuvassa ympäristössä.</p>	<p>Partiossa lapsi ja nuori toimivat luonnossa. Luonto on elämyksellinen toiminta- ja oppimisympäristö.</p>

Jerosen & Kaikkosen talomalli	Ympäristökasvatuksen mahdollisuudet ja lähtökohdat muuttuvat sekä kasvavat iän myötä.	Maantieto, biologia, ympäristöoppi: vuosiluokkakohtaiset teemat ja aiheet opetuksessa. Alueellisten opetussuunnitelmien erot.	Jokainen yksilö saa partiossa sopivan haasteellisia tehtäviä. Ikkäuteen sopiva ohjelma auttaa kasvamaan. Partiossa oppiminen on elinikäistä ja kaikki oppivat jatkuvasti lisää ympäristöasioista.
Cantellin kontekstuaalinen ympäristökasvatus	Tarjoaa lukuisia ideoita ja teemoja, joiden avulla ympäristökasvatusta voidaan toteuttaa.	Maantieto, biologia, ympäristöoppi: kontekstuaalisen ympäristökasvatuksen toiminnot on huomioitu opetuksessa, sekä sovitettu kullekin vuosiluokalle sopivaksi.	Kahdeksasta palasta muodostuva partiomenetelmätyökalu tarjoaa monia mahdollisuuksia toteuttaa ympäristökasvatusta.
Kestävä kehitys	Kertoa kestävästä kehityksestä ja kestävästä elämäntavan tärkeydestä, jotta tuleville sukupolville jää myös yhtäläiset elinmahdollisuudet.	Maantieto: opetuksella pyritään tehostamaan oppilaiden valmiuksia kestävästä kehityksestä edistävään toimintatapaan. Biologia: oppilaita tulee oppitunneilla ohjata kestävästä elämäntavan noudattamiseen ja globaalin vastuun ymmärtämiseen. Ympäristöoppi: Keskeistä on kiinnittää huomiota myös kestävästä kehityksestä eri ulottuvuuksiin.	Partiossa harjoitellaan ympäristövastuullisia ja kestävästä elämäntapaan ohjaavia arjen toimintatapoja, joita lapset osaavat siten noudattaa myös partion ulkopuolella.
Ilmastokasvatuksen polkupyörämalli	Konkretisoida ilmastonmuutos ja siihen liittyvät riskit lapsille sekä	Maantieto, biologia, ympäristöoppi: opetuksessa	Käytännön partiotoiminnassa tulisi mahdollisuuksien

	helpottaa asiaan liittyvää kasvatusta.	huomioidaan ilmastonmuutos, sen haitat sekä mahdollisuudet sen hidastamiseksi niissä asiakokonaisuuksissa, joissa se on mahdollista.	mukaan huomioida ja tehdä ilmastonmuutoksen hillitsemistä edistäviä valintoja esimerkiksi ruuan ja liikkumisen suhteen.
--	--	--	---

4.7 Haastatteluissa esille tulleet asiat partion ympäristökasvatuksesta

Tekemissäni teemahaastatteluissa pohdittiin vastauksia tutkimuskysymyksiini, ja sivuttiin myös kyselyssä saatuja vastauksia. Seuraavissa kappaleissa on esitelty haastatteluissa esille nousseet asiat.

Ensimmäisenä haastattelin Kaakkois-Helsingin partioalueen ohjelmavalmentajaa. Hän on nykyisen tehtävänsä ja aiemman pitkäaikaisen partiokokemuksensa kautta asiantuntija kyseisen partioalueen ja sen lippukuntien ympäristökasvatuksen tilasta. Haastattelu oli teemahaastattelu, ja se toteutettiin koronapandemiasta johtuen etänä puhelimesta. Haastateltava ei halunnut nimeään kerrottavan haastattelun tuloksia esiteltäessä.

Haastattelun ensimmäisessä kysymyksessä halusin selvittää, miten tärkeänä hän alueellisena ohjelmavalmentajana kokee ympäristökasvatuksen osana Kaakkois-Helsingin alueen ja sen lippukuntien toimintaa. Hänen mukaansa, ottaen huomioon partion arvot ja ihanteet, joissa molemmissa ympäristön suojelu ja siitä huolehtiminen nousevat esiin, niin ympäristökasvatuksen tulisi olla tärkeä osa alueen ja lippukuntien toimintaa. Tällä hetkellä ympäristökasvatus kulkee toiminnan mukana taustalla ja näkyy käytännössä selkeästi tiettyjen aktiviteettien ja taitomerkkien sekä sudenpentujen jälkien yhteydessä. Tällaisia aktiviteetteja ovat esimerkiksi kierrätys- ja roskien siivousaktiviteetit. Haastattelussa nousi kuitenkin esille epäily siitä, ettei monikaan lippukunta Kaakkois-Helsingin alueella toteuta ympäristökasvatusta järjestelmällisesti, vaan suunnitelmallinen ympäristökasvatus on enemmän yksittäisten johtajien vastuulla.

Haastattelun toisella kysymyksellä halusin selvittää, miten ympäristökasvatuksen asemaa voisi parantaa Kaakkois-Helsingin lippukunnissa. Selvisi, että keskusorganisaatiolta on juuri tullut

lippukuntien ympäristötunnus, joka auttaa arvioimaan lippukunnan toiminnan vastuullisuutta ympäristön kannalta. Tunnusta voi hakea, kun tietty osa sen kriteereistä täyttyy. Tämä on hyvä keino lippukuntien yleisen toiminnan arviointiin, mutta ei ole itsessään kovin tehokas ja näkyvä ympäristökasvatuksen muoto tavallisille partiolaisille. Vastaajan mielestä partio-ohjelmaan tulisi lisätä uusia merkkejä ja vanhemmille ikäkausille tarpoja ja aktiviteetteja, joissa taustoitettaisiin teemaa tarkemmin ja annettaisiin konkreettisia vinkkejä esimerkiksi ilmastokriisistä keskusteluun ja keinoista vaikuttaa siihen. Partiomediassa ja suur tapahtumien yhteydessä keskustelua toiminnan ympäristövaikutuksista käydään jo, joten toivottavasti keskustelu siirtyisi myös lippukunta- ja ryhmätasolle, jotta toiminnasta tulisi suunnitelmallisempaa ja tavoitteellisempaa.

Haastattelun kolmannen kysymyksen avulla halusin selvittää, miten hyvin ohjelmavalmentaja kokee alueen ja sen lippukuntien sitoutuneen ympäristökasvatuksen arvoihin. Vastaaja kertoi kokevansa, että alue ja lippukunnat ovat sitoutuneet ympäristökasvatuksen arvoihin, mutta toiminta ei ole kovin näkyvää eikä ympäristökasvatus nouse erikseen keskusteluissa esiin esimerkiksi yhteisiä tapahtumia järjestettäessä. Suunta on kyllä oikea, koska moni yhteinen tapahtuma pyritään järjestämään lähialueella tai ainakin sellaisessa paikassa, että tapahtumaan on helppo tulla julkisilla kulkuvälineillä.

Viimeisenä kysymyksenä halusin kysyä, miten haastateltava koki itse voivansa omissa tehtävässään parantaa ympäristökasvatuksen asemaa Kaakkois-Helsingin alueella. Hän koki alueen ohjelmavalmentajana, että rooli voisi olla vielä isompi keskustelussa ympäristökasvatuksesta. Hän nimesi tämän asian itselleen kehityskohteena aluetoiminnassa. Hänen mielestään myös piiriin voisi olla yhteydessä ympäristökasvatuksen arvojen tuomiseksi konkreettisemmaksi ja selkeämmäksi osaksi kokonaisuutta.

Toisena haastattelin oman lippukuntani ohjelmajohtajaa. Hänen tehtäviinsä kuuluu tukea lippukunnan eri-ikäkausiryhmiä partio-ohjelman toteuttamisessa. Hän on siis myös tavallaan vastuussa siitä, miten partio-ohjelmassa asetetut ympäristökasvatuksen tavoitteet toteutuvat. Toinenkin haastattelu oli temahaastattelu, ja se toteutettiin koronapandemiasta sekä aikataulukiiireistä johtuen etänä puhelimesta. Haastateltava ei halunnut nimeään kerrottavan

raportissa. Hän myös toivoi, ettei hänen sanomisiaan suoraan lainattaisi tekstissä, joten keskeisimmistä esille tulleista asioista on tehty kooste seuraaviin kappaleisiin.

Vastaaja piti ympäristökasvatusta erittäin tärkeänä osana lippukunnan toimintaa. Lapset kuulemma viettävät vapaa-ajastaan ihan liian ison osan ruutujen ääressä, joten on tärkeää päästä edes partiossa hetkeksi luontoon. Partio on luonto- ja ulkoilmaharrastus, joten toiminnassa tulisi olla mahdollisimman paljon ulkona ja luonnossa. Ainakin omassa lippukunnassa tähän pyritään ja ympäristökasvatukseen panostetaan. Kaikkialla tilanne ei kuulemma ehkä ole ihan yhtä hyvä.

Hänen mukaansa ympäristökasvatuksen asemaa lippukunnassa voisi kuitenkin edelleen parantaa. Osalla johtajistosta on hieman negatiivinen asenne ulkokokouksiin, etenkin sään ollessa huono. Lippukunnan luontosuhteen vastaaja sanoi olevan ihan hyvä, mutta koki, että luonnossa toimimista ja etenkin erätaitoja voisi yleisesti opetella enemmän. Nyt tuntuu, että nämä taidot ovat melko lailla muutamien vanhempien partiojohtajien varassa.

Lasten positiivista luontosuhdetta voisi myös vielä lippukunnassa kehittää. Yleisesti ottaen vastaaja näki sen olevan hyvällä tasolla, mutta lapset voisivat tuntea vielä paremmin olonsa kotoiseksi leiriolosuhteissa luonnon keskellä. Kestävään elämäntapaan on kiinnitetty entistä enemmän huomiota lippukunnassamme. Retkillä ja leireillä tarjotaan yhä useammin kasvisruokaa. Yhteiskuljetukset ovat jo vuosia kuuluneet normaaleihin toimintatapoihin. Lisäksi toiminta-alueemme tarjoaa retkeilyllä niin hyvät puitteet, että telttaleirille metsään voi mennä, vaikka partiokololta kävellen. Tätä mahdollisuutta lippukunnassamme käytetäänkin ahkerasti. Kestävän partio toiminnan puolelle selkeä parannuskohde on johtajiston autoilu leireille. Monet haluavat aikataulusyistä tulla tapahtumiin omalla autolla. Tätä pitäisi jatkossa yrittää jotenkin vähentää.

Neljännessä kysymyksessä kysyin vastaajan omista mahdollisuuksista vaikuttaa ympäristökasvatukseen lippukunnassaan. Siihen vastaaja ei osannut tai halunnut sanoa oikein mitään. Hän aikoo ainakin hoitaa nykyisen partio tehtävänsä mahdollisimman hyvin ja sitä kautta edistää ympäristökasvatusta lippukunnassa. Omasta mielestään hän voisi myös yrittää saada autoilevat johtajat tulemaan tapahtumiin julkisilla tai kimppekyydeillä ja pyrkiä lisäämään kasvisruuan tarjoamista lippukunnan tapahtumissa entisestään.

5. Pohdinta

Tässä osiossa pohdin saatujen tulosten merkitystä tutkimuskysymysteni näkökulmasta. Pyrin siis keräämäni aineiston avulla vastaamaan tutkimuskysymyksiini. Lisäksi pohdin kyselyllä saatujen vastauksien tieteellistä merkitsevyyttä, sillä kaikilta osin Webropol-kyselyni ei tuottanut tieteellisesti riittävän kattavaa aineistoa. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, miten hyvin perusopetuksen opetussuunnitelman ja partio-ohjelmassa esitetyt ympäristökasvatuksen tavoitteet konkretisoituvat käytännön partiotoiminnassa. Kysely ja sen tulokset tuottivat oleellista lisäarvoa ja syvyyttä siihen, miten ympäristökasvatuksen tavoitteet käytännön partiotoiminnassa ja, minkä osalta partio-ohjelman ympäristökasvatuksen tavoitteet jäävät vaillinaisiksi.

Ahvenharju toteaa tutkimuksessaan, että perusopetuksen tehtävänä on tukea oppilaiden kasvua eettisesti hyväksi ja sivistyneiksi ihmisiksi (Ahvenharju ym. 2013). Kyselyni tulokset osoittavat, että käytännön partiotoiminta näyttää tukevan Ahvenharjun esittämää näkemystä.

Chawlan mukaan ympäristökasvatuksen onnistumisen kannalta olisi todella tärkeää ylläpitää oppilaiden positiivista luontosuhdetta, sillä se konkretisoi ympäristön suojelemisen merkityksen lapsen omaa elämää koskevaksi (Chawla 2007). Kyselyni tulokset osoittavat, että partio-ohjelma ja sen käytännön toteutus eri lippukunnissa rakentavat positiivista luontosuhdetta ja konkretisoivat henkilökohtaisella tasolla myös ympäristön suojelemisen merkitystä.

5.1 Partion tuottama lisäarvo ympäristökasvatuksessa

Ensimmäinen tutkimuskysymys on, mitkä ovat perusopetuksen opetussuunnitelmassa maantiedon, biologian ja ympäristöopin opetukselle asetettujen ympäristökasvatuksen tavoitteiden ja partio-ohjelman ympäristökasvatuksen erot ja yhtäläisyydet. Tähän tutkimuskysymykseen sain vastaukset tutkimalla perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita ympäristökasvatuksen ja tutkittavien oppiaineiden suhteen ja vertasin niitä Suomen Partiolaisten partio-ohjelmassa asetettuihin ympäristökasvatuksen tavoitteisiin.

Yhtäläisyyksiä löytyi paljon. Molemmissa korostettiin ympäristökasvatuksen merkitystä vallitsevassa tilanteessa. Erityisesti lähiympäristöä ja sen merkitystä haluttiin korostaa. Opetussuunnitelmassa tuotiin lisäksi enemmän esiin globaaleja näkökulmia kuin partio-ohjelmassa, vaikka niistä mainittiin sielläkin. Tutkimani aineistot antoivat selvät vastaukset tähän tutkimuskysymykseen. Niistä oli myös vaivatonta löytää haluttu informaatio, sillä ympäristökasvatukselliset teemat olivat joko selkeästi eroteltu omiksi kokonaisuuksikseen tai muuten selkeästi löydettävissä aineistoista.

Toinen tutkimuskysymykseni on, millaista on partion ympäristökasvatuksen sisältö ja käytännön toteutus. Vastaus tähän tutkimuskysymykseen löytyi tutkimalla Suomen Partiolaisten partio-ohjelmaa, sekä selvittämällä, miten eri lippukunnissa ympäristökasvatus toteutetaan. Tämä tehtiin lippukunta-aktiiveille lähetetyllä kyselyllä. Etenkin tähän tutkimuskysymykseen vastaamiseen tekemäni kysely toi paljon lisäarvoa, sillä en olisi millään muulla keinolla saanut selvitettyä, millä tavoin partion ympäristökasvatusta toteutetaan lippukunnissa eri puolilla Suomea.

Partio-ohjelmassa kaikki toiminta on suunniteltu siten, että se voidaan toteuttaa kullekin ikäryhmälle optimaalisella tavalla. Myös opetussuunnitelmassa huomioidaan eri-ikäisten oppilaiden erilaiset kyvyt ja valmiudet omaksua asioita.

Partiossa toimitaan pääasiallisesti luonnossa. Siellä siis ympäristökasvatuksen keskeinen teema luonnossa toimimisesta näkyy lähes kaikessa toiminnassa. Kouluissa opiskellaan pääasiallisesti luokkahuoneissa. Opetussuunnitelmassa kuitenkin kehoitetaan järjestämään opetusta mahdollisuuksien mukaan myös muissa tiloissa, kuten ulkona luonnossa. Sekä partiossa että koulussa halutaan tarjota lapsille positiivisia luontokokemuksia, jotta heidän luontosuhteensa paranisi. Tämä on ympäristökasvatuksen tavoitteiden kannalta tärkeää.

Kolmas ja viimeinen tutkimuskysymykseni on, tuoko partion ympäristökasvatus lisäarvoa peruskoulussa annettavaan lasten ympäristökasvatukseen. Tähän tutkimuskysymykseen vastatakseen, täytyi perehtyä partio-ohjelmaan ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin sekä verrata niiden sisältöjä. Kun saatuja vertailutuloksia sitten peilaa kyselyllä saatuihin vastauksiin partion ympäristökasvatuksen käytännön toteutuksesta, saatiin vastaus kysymykseen. Teoriatason erot kävivät ilmi jo aineistoista, ja kysely toi esille käytännön erot. Ilman tekemääni kyselyä, en olisi

saanut vastattua tähän tutkimuskysymykseen. Olisi ollut mahdotonta kiertää eri puolilla Suomea tutkimassa, miten ympäristökasvatus näkyy eri lippukuntien toiminnassa. Koronapandemian takia tämä olisi muutenkin ollut mahdotonta tai ainakin terveyden ja sosiaalisten kontaktien välttämisen takia kyseenalaista.

Viime vuosina kestävästä kehityksestä ja erityisesti kestävä elämän tavan tärkeydestä on tullut yhä keskeisempi osa opetusta. Teemaa on otettu enemmän esille myös partio-ohjelmassa. Nykyään kaikessa partio-toiminnassa, etenkin leireillä, pyritään mahdollisimman hyvin ottamaan huomioon kestävyteen liittyvät asiat etenkin ruuan ja liikumisen suhteen.

Partio-ohjelma ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet ovat molemmat kansallisen tason dokumentteja, eli niitä noudatetaan koko Suomessa. Suuria alueellisia eroja ympäristökasvatuksen tavoitteissa ei siis pitäisi olla eri kouluissa tai partiolippukunnissa. Jonkinlaista alueellista vaihtelua toki on, mutta pääosin kaikkialla pyritään toimimaan samalla tavalla. Tämän takia voidaankin todeta, että partion ja opetussuunnitelman ympäristökasvatuksen tavoitteet ovat hyvin samansuuntaisia kaikkialla Suomessa.

Partioliike on maailmanlaajuisesti tunnustettu tärkeä ympäristökasvatuksen toteuttaja.

Ympäristökasvatus onkin luonteva ja keskeinen osa kaikkea partio-toimintaa. Partiossa suurin osa toiminnasta tehdään luonnossa. Myös lasten luontosuhteen kehittämistä pidetään hyvin tärkeänä asiana. Hyvä suhde omaan ympäristöön kuuluu kaikkien partion ikäkausien kasvatustavoitteisiin ja ihanteisiin.

Partion ympäristökasvatuksen tavoitteena on, että jokainen partiolainen kunnioittaa ja tuntee luontoa sekä myös omalta osaltaan huolehtii sen hyvinvoinnista. Myös partiolippukuntien toiminnassa pyritään mahdollisimman hyvin ottamaan huomioon ympäristökasvatuksen periaatteet. Partiossa ympäristökasvatus on kaikkea sitä kasvatusta ja uuden oppimista, mikä jollain tavalla liittyy luontoon ja ympäristöön. Tavoitteena on tukea partiolaisen kasvua aktiiviseksi ja omasta ympäristöstään vastuuta kantavaksi yhteiskunnan jäseneksi.

Partio-ohjelmassa asetetut ympäristökasvatuksen tavoitteet tuntuivat vastauksien perusteella toteutuvan varsin hyvin lippukunnissa eri puolella Suomea. Vaihtelua toki oli, esimerkiksi urbaani toimintaympäristö asettaa joillekin lippukunnille hankaluuksia päästä luontoon viikkokokouksissa. Niissäkin pyritään kuitenkin olemaan luonnossa mahdollisimman paljon. Käytännön tekemisen merkitys partion ympäristökasvatuksen toteutuksessa korostui monessa vastauksessa. Partioliikettä pidettiin keskeisenä ympäristökasvatuksellisenä toimijana. Toki parannettavaakin kuulemma vielä on. Parannuskohteista selkeimmin nousi esille oman toiminta-alueen lähiluonnon huomioiminen sekä sen merkityksen korostaminen ja arvostaminen.

Partiossa oppiminen on aina elinikäistä, eli myös aikuiset oppivat jatkuvasti uutta ympäristöasioista. Tämä toteutetaan liikkumalla luonnossa ja tarkkailemalla sitä. Samalla pystyy harjoittelemaan vastuullista toimintaa luonnossa. Myös ympäristötiedon opettelu on tärkeä osa partion ympäristökasvatusta. Kokouksissa opetellaan muun muassa tuntemaan kasveja, sieniä ja eläimiä.

Kuten kyselyn vastauksista käy ilmi, niin partiolippukunnissa ympäri Suomea tehdään säännöllisesti retkiä ja pidempiä leirejä sekä lähiluonnossa että kauempana esimerkiksi kansallispuistoissa. Näitä retkiä ja leirejä järjestetään niin koko lippukunnan kuin viikoittain kokoontuvien ikäkausiryhmien toimesta. Tämä osoittaa sen, että partiossa halutaan oikeasti luoda hyviä luontokokemuksia ja halutaan parantaa lasten luontosuhdetta käytännössä, eikä vain suunnitelmien tasolla.

Kyselyn vastauksien perusteella pystytään myös toteamaan, että luontokokemuksia tarjotaan partiossa kaikenikäisille ihmisille monipuolisesti. Myös ryhmien viikkokokouksista suurin osa pidetään ulkona ja niissä opetellaan taitoja luonnossa toimimiseen. Käytäntö on vahvasti läsnä myös viikkokokouksissa tapahtuvassa ympäristökasvatuksessa.

Kestävän kehityksen periaatteet on viime aikoina otettu yhä enemmän huomioon kaikessa partiotoiminnassa. Tämä käy ilmi myös kyselyssä. Lähes kaikki vastaajat pitivät kestävästä kehityksestä ja muista ympäristökasvatuksen teemoista keskeisenä osana partiotoimintaa. Niitä korostettiin ja

pyrittiin huomioimaan enenevässä määrin myös vastaajien omissa lippukunnissa. Partio nähdään luontoharrastuksena, jolla on myös keskeinen kasvattajan rooli. Vastaajien mielestä olikin luontevaa, että partiotoiminnassa pyritään toimimaan mahdollisimman paljon luonnossa, kestävän kehityksen periaatteita noudattaen.

Johtopäätöksenä voidaan kyselyn vastauksien perusteella todeta, että partio on ainakin oman jäsenistönsä mielestä harrastus, jossa keskeisiä arvoja ovat luonnossa toimiminen sekä luonnon ja ympäristön arvostaminen. Partiossa näihin asioihin panostetaan ennen kaikkea käytännön toiminnan kautta. Luonto on paikka, jonne mennään viihtymään ja oppimaan uutta. Samalla saadaan parannettua omaa luontosuhdetta sekä opitaan toimimaan luonnossa kestäväällä tavalla.

Toinen tutkimuksen tärkeä johtopäätös on, että peruskoulun mahdollisuuksiin verrattuna partiotoiminta tarjoaa huomattavasti paremmat ja monipuolisemmat puitteet ja mahdollisuudet ympäristökasvatuksen toteuttamiseen. Vaikka perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa painotetaankin biologian, maantiedon ja ympäristöopin opetuksessa käytännön opetuksen ja tekemisen merkitystä, niin monestikaan oppilaat eivät pääse konkreettisesti luontoon tekemään mitään, kuin ehkä pari kertaa lukukaudessa. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että opetusvälineet, -materiaalit, -resurssit sekä opetettavat aiheet eivät yleensä mahdollista mielekästä opetusta lähiluonnossa.

Ympäristökasvatuksen näkökulmasta olisi tehokkaampaa, mikäli oppilaat pääsisivät aina opiskelemaan käsiteltävää opetusaihetta paikkaan, jossa aihe konkretisoituisi. Esimerkiksi oppitunnilla, jossa käsitellään suota, pitäisi lähteä oikeasti suolle. Tällainen järjestely ei ole mahdollista läheskään kaikissa kouluissa eikä etenäkään kaikkien opetusaiheiden kohdalla. Täytyy siis vain tyytyä teoriapainotteiseen opetukseen luokissa.

Poiketen peruskoulun tarjoamista mahdollisuuksista, niin partiota harrastavat lapset pääsevät syventämään koulussa oppimiaan ympäristökasvatuksellisia taitoja käytännössä harrastuksensa parissa. He pääsevät säännöllisesti ainakin lähiluontoon, mutta usein partio tarjoaa leirien ja vaelluksien muodossa mahdollisuuksia tutustua myös kauempana oleviin luontokohteisiin ja toimia

niissä. Etenkin telttailu ja leirielämä ovat sellaista ympäristökasvatusta, jota koulu ei pysty tarjoamaan. Tällainen toiminta parantaa lapsen luontosuhdetta, kasvattaa hänen ympäristötietoisuuttaan ja avartaa käsitystään maailmasta käytännön tekemisen kautta. Samanlaisia mahdollisuuksia eivät muut harrastukset tarjoa.

Näin ollen voikin todeta partion olevan harrastus, joka tuo lisäarvoa peruskoulujen ympäristökasvatuksen sisältöihin ja opetukseen, etenkin käytännön näkökulmasta. Partiolaiset ainakin itse kokevat oman harrastuksensa ja järjestönsä olevan merkittävä ympäristökasvatuksellinen toimija yhteiskunnassa.

5.2 Jatkotutkimusmahdollisuuksia

Kyselyyni tulleissa vastauksissa oli selvästi havaittavissa yksi iso tutkimuksellinen ongelma, joka ilmenee hyvin usein tutkimuksissa, joissa käytetään tämän kaltaisia kyselyitä aineiston keräämisessä. Se liittyi siihen, mihin kysymyksiin vastaajat ovat vastanneet. Monivalintakysymyksiin sain hyvin vastauksia, mutta avoimiin kysymyksiin en. Pahimmillaan lähes puolet vastaajista jätti avoimet kysymykset tyhjiksi. On totta, että avoimilla kysymyksillä saa kattavampia ja monipuolisempia vastauksia, mutta tämä edellyttää sitä, että vastaajilla on aikaa ja motivaatiota paneutua vastaamiseen. Muussa tapauksessa avoimiin kysymyksiin vastataan hyvin pintapuolisesti tai jätetään kokonaan vastaamatta. Tämänkin kyselyn avoimiin kysymyksiin saaduissa vastauksissa oli selvästi nähtävissä toistoa, kun vastaaja ainoastaan muuttaa vastauksensa sanamuotoa, mutta kertoo samat asiat kuin aiemmassa kohdassa. Aina ei jakseta muuttaa edes sanamuotoa. Näin jälkeempäin tutkijana voi pohtia sitä, olisiko kysymyksiä pitänyt muokata siten, ettei niin olisi voinut tehdä. Erilainen kysymysten asettelu ei kuitenkaan välttämättä olisi muuttanut sitä asiaa, ettei avoimiin kysymyksiin jakseta vastata kunnolla. Pääsääntöisesti sain kuitenkin kyselylläni riittävästi hyviä ja tutkimukseni kannalta hyödyllisiä vastauksia. Se oli tuloksien näkökulmasta oikea menetelmä tähän tutkimukseen.

Yksi kyselyni tavoitteista oli saada sen avulla tietoa partion ympäristökasvatuksen toteutumisesta lippukunnissa eri puolilla Suomea. Tältä osin saamani aineisto ei ole tieteellisesti riittävän kattava sillä, vastaajat olivat hyvin suurelta osin kotoisin Etelä- tai Länsi-Suomesta. Esimerkiksi Lapin ja Etelä-Karjalan partiopiireistä sain kyselyyni ainoastaan yhden vastauksen kummastakin. Myös Järvi-Suomesta, Uudeltamaalta ja Pohjanmaalta sain vähän vastauksia. Näiden partiopiirien osalta aineisto ei ole riittävän kattava, jolloin tutkimustuloksia ei voi täysin yleistää valtakunnallisesti.

Sen sijaan Etelä-Suomen lippukuntien välillä vertailua voi jo tehdä. Valtaosa Suomen partiolaisista asuu kuitenkin Etelä-Suomen alueella, ja saatuja vastauksia oli kuitenkin sen verran paljon, joten jonkinlainen kokonaiskuva koko maan tilanteesta on mahdollista muodostaa edellä esitetyt puutteet huomioon ottaen. Myös maaseutu- ja kaupunkilippukuntien välillä on mahdollista tehdä vertailua, sillä vastaajia oli sopivassa suhteessa kummistakin. Myös vertailua maa- ja meripartion välillä voi tehdä tieteellisesti riittävän kattavasta aineistosta, sillä kyselyyn vastanneiden joukossa oli meripartiolaisia prosentuaalisesti suunnilleen sama määrä kuin heitä on Suomessa. Näiltä osin kysely oli siis onnistunut.

Partion ympäristökasvatusta ei ole aikaisemmin tutkittu Suomessa, joten siltä osin saamani tulokset ovat merkittäviä. Aikaisempien tutkimusten puuttuminen estää myös tuloksieni peilaamisen aikaisemmin tutkittuun aineistoon. Kussakin maassa partion keskusjärjestö tekee oman partio-ohjelmansa, joka on siis valtiokohtainen. Samoin perusopetuksen opetussuunnitelmat tehdään kussakin valtiossa omanlaisikseen. Tämän vuoksi ei ole mielekästä verrata suomalaista partio-ohjelmaa ja opetussuunnitelmaa sisältöineen muiden maiden vastaaviin tai niistä tehtyihin tutkimuksiin. Tästä aiheesta riittää vielä Suomessa tutkittavaa, joten mielenkiintoisia jatkotutkimusmahdollisuuksia löytyy kyllä. Tutkimusta voisi laajentaa myös koskemaan ulkomaisia partio-ohjelmia ja opetussuunnitelmia. Etenkin muissa Pohjoismaissa ne ovat samankaltaisia kuin Suomessa.

6. Johtopäätökset

Ympäristökasvatus on ilmastonmuutoksen kiihtyessä ja ympäristöongelmien yleistyessä yhä tärkeämpi teema kaikilla elämän osa-alueilla. Tästä syystä se on yhä keskeisempi osa myös perusopetuksen opetussuunnitelmaa. Etenkin maantiedossa, biologiassa ja ympäristöopissa sen merkitys yhtenä keskeisenä teemana on viime vuosina kasvanut. Hyvä näin, sillä teema on todella tärkeä, ja kyseiset oppiaineet ovat juuri niitä, joiden sisältöihin ympäristökasvatus sopii parhaiten.

Sekä perusopetuksen opetussuunnitelmassa että partio-ohjelmassa ympäristökasvatus on yksi keskeisimmistä sisältöalueista, minkä kuuluisi näkyä oikeastaan kaikessa toiminnassa. Kummassakin korostetaan lasten positiivisen luontosuhteen tärkeyttä ympäristökasvatuksessa. Lasten tulisi ikätasonsa mukaisella tavalla ymmärtää itsensä osana ympäristöä. Sekä perusopetuksen opetussuunnitelmassa että partio-ohjelmassa mainitaan, kuinka lasten pitäisi päästä luontoon tekemään konkreettisia asioita saadakseen positiivisia kokemuksia luonnosta. Erona on kuitenkin se, että partio-ohjelmassa tarjotaan paljon enemmän ideoita erilaiseen konkreettiseen tekemiseen luonnossa. Opetussuunnitelma ei tarjoa samoissa määrin vastaavia mahdollisuuksia, puhumattakaan koulujen resurssien asettamista rajoitteista.

Ympäristökasvatus on luonteva, keskeinen ja monimuotoinen osa partiotoimintaa. Partiolaisen suhde ympäristöön kuuluu kaikkien ikäkausien kasvatustavoitteisiin. Luontosuhteen kehittämiseen panostetaan partiossa jo pienestä pitäen. Partiossa suurin osa kaikesta tekemisestä tapahtuu luonnossa tekemällä oppimisen periaatteita noudattaen. Kaikella tällä pyritään siihen, että partiolainen kunnioittaa ja tuntee luontoa, kokee olevansa osa sitä, haluaa huolehtia siitä parhaansa mukaan ja osaa myös hoitaa siellä erilaisia askareita.

Partioharrastus tuo hyvän lisän koulussa saatavaan ympäristökasvatukseen, etenkin käytännön tekemisen ja kokemisen näkökulmasta. Siinä missä ympäristökasvatus on kouluissa parhaimmillaankin varsin teorialähtöistä ja keskittyy luokahuoneissa tapahtuvaan toimintaan, on partion ympäristökasvatuksen painopiste luonnossa tapahtuvassa tekemällä oppimisessa ja jatkuvassa itsensä kehittämisessä. Suomalainen perusopetuksen opetussuunnitelma on sisällöltään monipuolinen, mutta partioharrastus tuo siihen käytännönläheistä lisäarvoa ja tukee näin lasten oppimista. Partiossa heille tarjoutuu mahdollisuus päästä soveltamaan ja näkemään koulussa oppimiaan asioita käytännössä luonnonympäristössä.

Suomessa lapsilla ja nuorilla tulisi olla lainmukainen oikeusosallistua itseään koskeviin päätöksiin (Koskinen 2010). Opetussuunnitelmat tehdään kuitenkin virastoissa, joiden tekemiin päätöksiin lapset eivät juurikaan voi vaikuttaa. Vähäiset resurssit estävät myös monissa kouluissa oppilaiden kovin aktiivisen osallistumisen koulukohtaisten opetussuunnitelmien tekoon. Partiossa ohjelma tehdään täysin lasten ja nuorten ehdoilla. Normaali käytäntö on, että partiokauden ensimmäisissä tapaamisissa johtajat päättävät yhdessä lasten kanssa mitä merkkejä ja suorituksia kokouksissa tehdään. Lapset pääsevät siis itse tekemään oman partioryhmänsä toimintasuunnitelman. Ympäristökasvatuksen tavoitteiden toteutumisen näkökulmasta tämä on erinomainen asia. Toimintamallina tämä on myös sellainen, jota ei ainakaan ympäristökasvatuksen osalta ole tarjolla missään muualla kuin partiotoiminnassa. Lisäarvo koulujen tarjoamaan ympäristökasvatukseen on siis selkeä.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet tarjoaa tietyt perustiedot ympäristöstä. Obitun syventäminen ja käytännön soveltaminen, kokemuksista puhumattakaan, tapahtuvat kuitenkin koulun ulkopuolella erilaisissa vapaa-ajan aktiviteeteista. Harvassa niissä toimitaan yhtä paljon luonnossa kuin partiossa. Partiolla on lisäksi hyvin selkeät tavoitteet sekä kasvatuksen että ympäristötietoisuuden suhteen. Kun nämä pyritään vielä toteuttamaan mahdollisimman paljon lasten ehdoilla ja tekemällä oppimalla, niin lisäarvo koulujen tarjoamiin puitteisiin on huomattava. Myös muunlaiset luontoharrastukset antavat lapsille kokemuksia luonnosta ja siellä toimimisesta. Partio on kuitenkin monipuolisuudessaan omaa luokkaansa, sillä siellä metsässä voi tehdä oikeastaan mitä tahansa ja vieläpä ekologisesti kestävästi.

Selkeä kehityskohde partio-ohjelman ja opetussuunnitelman välillä on se, miten nämä kaksi dokumenttia sekä ne laatineet tahot, saisi tekemään läheisempää yhteistyötä. Niillä olisi toisilleen paljon annettavaa ja hyötyjinä olisivat paitsi lapset, jotka oppisivat enemmän, niin myös koulujen ja partiolippukuntien henkilöstö, joiden työ helpottuisi. Koulut voisivat tarjota lippukunnille tiloja ja välineitä ympäristökasvatukseen. Partio puolestaan antaisi käytännön tekemistä ja kokemusta luonnosta, jota koulujen resursseilla ei pystytäkään tarjoamaan. Yhteistyö parantaisi sekä suomalaista kouluopetusta että partio-ohjelmaa. Saavutettava lisäarvo kummallekin taholle olisi huomattava.

Lähteet

Ahvenharju, S., Bröckl, M., Pathan, A. & T. Raivio (2013). *Kansallisten kestäväää kehitystä edistävien*

kasvatuksen ja koulutuksen strategioiden toimeenpanon arviointi. Gaia Consulting Oy:n loppuraportti. 17.5.2021

<<http://www.ym.fi/download/noname/%7B7A0AC771-670C-48B8-B7F8-8FB0B173236F%7D/78365>>

Ajankohtaista partiossa. (2018). Suomen Partiolaiset. 23.4.2021.

<<https://www.partio.fi/ajankohtaista/partiolaiset-ovat-luonnon-monimuotoisuuden-puolella-onko-suomi/>>

Alasuutari, P. (2011). *Laadullinen tutkimus 2.0*. Vastapaino. Tampere

Antikainen, A. (1998). *Kasvatus, sosialisatio ja elämäntilanne*. Porvoo: WSOY. Porvoo. 101 s.

Arbol, K. & H. Rikkinen (2002). ”Koulukasvatus ja oppilaiden mielikuvat tulevaisuudesta.”

Teoksessa: *Tulevaisuuskasvatus*, (toim. Anu Haapala). PS Kustannus. Juva. s. 50–63.

Arendt, H. (1958). *Vita Activa- Ihmisenä olemisen ehdot*. Vastapaino. Tampere.

Baden-Powell, R. (1908). *Scouting for Boys*. Horace Cox. Lontoo.

Cantell, H. (2004) *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. PS-Kustannus. Jyväskylä. 230 s.

Chawla, L. (2007). *Childhood experiences associated with care for the natural world: A theoretical*

framework for empirical results. *Children, Youth and Environments*. 17. painos. Children & Nature Network 2021. s.144–170. 18.6.2021.

<<https://research.childrenandnature.org/research/direct-experience-and-mentoring-are-key-elements/>>

Climate Action. (2009). *ScienceDaily*. 18.4.2021.

https://think.f1000research.com/climate-action/?utm_source=google&utm_medium=sem&utm_campaign=JPG15698&gclid=EAlalQobChMIsKGyg-IGU8AIV2QWiAx2B_AJCEAAYASAAEgLVAvD_BwE

Degerman, L. 2016. Elever och klimatförändringen: En enkätundersökning bland finlandssvenska och svenska niondeklassare. Åbo: Åbo Akademis förlag.

Eskola, J. & J. Suoranta (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere

Haapala, A. (2002). "Mitä on tulevaisuuskasvatus?" Teoksessa *Tulevaisuuskasvatus*
Bookwell Oy. Juva. s. 125–140

Haring, M. (2000). "Opettaja tulevaisuuteen kasvattajana." Teoksessa:

Tulevaisuuskasvatus. (toim.) Anu Haapala. WS Bookwell Oy. Juva s. 82

Heinonen, T. & A. Luomi. (2008) *Rakkaalla lapsella on monta nimeä – Ympäristökasvatuksen käsitteiden määritelmäluonnos*. Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus oy. Helsinki.
20.4.2021

http://www.kierratyskeskus.fi/files/97/kasiteraportti_tiivis.pdf

Helsingin yliopisto, Soveltavan kasvatustieteen laitos. 8.7.2021

<http://blogs.helsinki.fi/ymparistokasvatus/>

Hirsjärvi, S. & H. Hurme. (2007) *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*.

Yliopistopaino. Helsinki

Jeronen, E. (1995). "Ympäristökasvatus eettisenä kasvatuksena koulussa ja

opettajankoulutuksessa." Teoksessa *Opettaja ympäristökasvattajana*, Ojanen S. & H. Rikkinen (toim.) WSOY. Juva. s. 85–93

Kansanvalistusseura (1993). *Ympäristökasvatus*. 2. painos. Kajanto, A. (toim.)

Gummerrus Kirjapaino Oy. Helsinki

Kennedy, J. & N. Koch. (2004) “*Viewing and managing natural resources as human-ecosystem relationships.*” *Forest Policy & Economics*. 6. painos. s. 497 – 504. 22.7.2021

<<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1389934104000164>>

Kestävästi partiossa- kriteerit. (2020). Suomen Partiolaiset. 25.4.2021.

<<https://www.partio.fi/nyt/kestavasti-partiossa/kriteerit/>>

Kestävästi partiossa- tunnus. (2021). Suomen Partiolaiset. 23.4.2021

<<https://www.partio.fi/nyt/kestavasti-partiossa/>>

Koskinen, S. (2010). Lapset ja nuoret ympäristökansalaisina: Ympäristökasvatuksen näkökulma osallistumiseen. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 98. Nuorisotutkimusseura. 18.5.2021

<<https://helda.helsinki.fi/handle/10138/22170>>

Käpylä, M. (1995).”Ympäristökasvatus koulun oppimis- ja tiedonkäsitteiden muuttamisen välineenä.” Teoksessa: *Opettaja ympäristökasvattajana*. Ojanen, S & H. Rikkinen(toim.) Juva: WSOY. Juva. s.24–39

Laininen, E., Manninen, L. & R. Tenhunen. (2006). *Näkökulmia kestävään kehitykseen oppilaitoksissa*. Okka-säätiö. 37 sivua. 26.7.2021

<https://koulujaymparisto.fi/wp-content/uploads/nakokulmia_kekeen.pdf>

MEIDÄNMERI. (2020). Partio-ohjelma. 21.4.2021

<<https://partio-ohjelma.fi/ohjelmamateriaalia/meidanmeri/>>

Ohjelmajohtajan pestikuvaus. (2020). Suomen Partiolaiset. 25.5.2021

https://www.partio.fi/wp-content/uploads/2020/05/johtokolmikron_pestikortti_ohjelma.pdf

Opetussuunnitelman ydinasiat. (2014). Opetushallitus. 26.5.2021

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perusopetuksen-opetussuunnitelman-ydinasiat>

Panda-merkki. (2020). Partio-ohjelma. 22.4.2021

<https://partio-ohjelma.fi/ohjelmamateriaalia/panda-merkki/>

Partioihanteet. (2018). Suomen Partiolaiset. 5.4.2021.

<https://fi.scoutwiki.org/Partioihanteet>

Partio lukuina. (2020). Suomen Partiolaiset. 17.5.2021

<https://www.partio.fi/suomen-partiolaiset/partiofaktat/partio-lukuina/>

Partiomenetelmä. (2010). Suomen Partiolaiset. 27.4.2021

<https://partio-ohjelma.fi/partiokasvatus/partiomenetelma/>

Partion organisaatio. (2007). Suomen Partiolaiset. 27.4.2021

<https://www.partio.fi/?Deptid=403>

Partio-ohjelma. (2010). Suomen Partiolaiset. 27.4.2021

<https://www.partio.fi/lippukunnille/partio-ohjelma/>

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. (2014). Opetushallitus. 549 s.

Opetushallitus. Helsinki.

Perusopetuslaki. (1998). Finlex. §14. 24.5.2021

<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

- Poikela, E. & S. Poikela. (2007). "Samalta viivalta." Teoksessa *Samalta viivalta*, Hillilä, M. & P. Räihä (toim). WS Bookwell Oy. Juva. s. 62-63.
- Rynning, M-R. (1993). "Asenteiden muuttumisen edellytykset ja lainalaisuudet." Teoksessa *Ympäristökasvatus*, A Kajanto. Gummerruksen kirjapaino. Jyväskylä. s. 69-77
- Suomen opetushallitus (1985). *Vuoden 1985 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus. Helsinki
- Suomen opetushallitus (1994). *Vuoden 1994 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus. Helsinki
- Tolppanen, S., Aarnio-Linnanvuori, E., Cantell, H. & A. Lehtonen. 2017. "Pirullisen ongelman äärellä – kokonaisvaltaisen ilmastokasvatuksen malli." *Kasvatus* 48 (5), 456–468.
- Tuomi, J. & A. Sarajärvi (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Uudistettu laitos*. 205 s. Kustannusyhtiö Tammi. Helsinki
- Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 §. Perusopetuslaki. Finlex. 25.5.2021
<<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422>>
- Venäläinen, M. (1993). "Mitä on ympäristökasvatus." Teoksessa: Kansanvalistusseura, Aikuiskasvatuksen tutkimusseura & A. Kajanto. *Ympäristökasvatus*. s. 13–32. Gummerus kirjapaino Oy. Helsinki
- Wahlström, R. (1994). "Kokemuksellinen oppiminen ympäristökasvatuksessa." Teoksessa: *Ympäristökasvatuksen menetelmäopas*. (toim.) Käpylä, M. & R. Wahlström. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä. s. 20-29
- Wolff, L.-A. (2004). *Ympäristökasvatus ja kestävä kehitys: 1960-luvulta nykypäivään*. Teoksessa: Cantell, H. (toim.) *Ympäristökasvatuksen käsikirja*. PS-kustannus. Jyväskylä. s.18–29

Woolfolk, A. (2007). *Educational Psychology*. Pearson. Boston.

#MEIDÄNMERI. (2020). Suomen Partiolaiset. 21.4.2021

<<https://oursea.fi/fi>>

Liitteet

Ympäristökasvatus partiossa (gradukysely)

 Pakolliset kentät on merkitty asteriskilla (*), ja ne pitää täyttää lomakkeen lähettämiseksi.

Tämän kyselyn tarkoituksena on selvittää millaista partion ympäristökasvatus on eri lippukunnissa. Saatuja vastauksia käytetään gradututkielmassa, jossa tutkitaan partion antamaa lisäarvoa peruskoulun ympäristökasvatukselle. Kysely on nimetön ja siihen vastaamiseen menee noin 20 minuuttia. Kaikkiin kysymyksiin ei ole pakko vastata, mutta toivottavasti vastaat mahdollisimman moneen.

Tässä kyselyssä tarkastellaan partion ympäristökasvatusta kolmen nuorimman ikäkauden (sudenpennut, seikkailijat, tarpojat) osalta.

Alla on gradussa käyttämäni lyhyt määritelmä ympäristökasvatukselle, jotta varmistetaan että kukin vastaaja ymmärtää termin samalla tavalla.

Ympäristökasvatus on kasvatukseen pyrkivää toimintaa, jonka tarkoituksena on tukea ihmisen elinikäistä oppimisprosessia siten, että hän yksilönä ja vähitellen myös yhteisöt omaksuisivat kestävästä kehityksen mukaiset arvot, tiedot, taidot ja toimintatavat. Sen tarkoituksena on myös antaa yleiskuva siitä, miksi kannattaa noudattaa kestävästä kehityksen periaatteita ja tehdä elämässään ympäristötietoisia valintoja. Ympäristökasvatukselle on keskeistä, myös ylläpitää lasten luontosuhdetta ja pitää se läheisenä. Pyrkimyksenä on siis estää ihmisten vieraantuminen luonnosta.

1. Lippukuntasi kotipaikkakunta *

2. Tämänhetkinen pestisi lippukunnassa

3. Onko lippukuntasi? *

maapartiolippukunta

meripartiolippukunta

4. Kumpi kuvaa lippukuntaasi paremmin? *

kaupunkilippukunta

maaseutulippukunta

5. Lippukunnassasi toimii (kpl) *

sudenpentulaumaa

seikkailijajoukkuetta

tarpojavartiota

6. Miten usein lippukunnassasi järjestetään luontoon suuntautuvia koko lippukunnan yhteisiä yön yli kestäviä leirejä/retkiä/purjehduksia? *

- harvemmin kuin kerran vuodessa
- kerran vuodessa
- kerran puolivuotiskaudessa
- 2-4 kertaa vuodessa
- yli 4 kertaa vuodessa

7. Miten usein lippukunnassasi järjestetään koko kunkin ikäkauden (sudenpennut, seikkailijat, tarpojat) yhteisiä yön yli kestäviä leirejä/retkiä/purjehduksia? *

- harvemmin kuin kerran vuodessa
- kerran vuodessa
- kerran puolivuotiskaudessa
- 2-4 kertaa vuodessa
- yli 4 kertaa vuodessa

8. Kuinka usein kukin ikäkausiryhmistä (sudenpennut, seikkailijat, tarpojat) tekee yön yli kestäviä retkiä/leirejä/purjehduksia (arvio)? *

- harvemmin kuin kerran vuodessa
- kerran vuodessa
- kerran puolivuotiskaudessa
- 2-4 kertaa vuodessa
- yli 4 kertaa vuodessa

9. Kuinka usein kukin ikäkausiryhmistä (sudenpennut, seikkailijat, tarpojat) tekee päiväretkiä tai alle vuorokauden mittaisia purjehduksia? *

- harvemmin kuin kerran vuodessa
- kerran vuodessa
- kerran puolivuotiskaudessa
- 2-4 kertaa vuodessa
- yli 4 kertaa vuodessa

10. Miten ison osan kokouksista lippukuntasi ryhmät viettävät ulkona kololta normaaliaikana (ei korona-aikana)? *

- vähemmän kuin 25%
- noin 25%
- noin 50%
- noin 75%
- yli 75%

11. Miten iso osa lippukuntasi retkistä/leireistä järjestetään kämppä/veneolosuhteissa? *

- vähemmän kuin 25%
- noin 25%
- noin 50%
- noin 75%
- yli 75%

12. Kerro parilla virkkeellä, mitä ympäristökasvatus partiossa mielestäsi tarkoittaa ja mitkä ovat sen tavoitteet? *

13. Kerro lyhyesti, miten ympäristökasvatus näkyy oman lippukuntasi ohjelmassa ja toiminnassa?

14. Entä ryhmien ohjelmassa ja toiminnassa?

15. Onko partio mielestäsi merkittävä ympäristökasvatuksellinen toimija? 1 ei ollenkaan merkittävä 5 hyvin merkittävä *

16. Kuinka hyväksi kuvailisit lippukuntasi luontosuhdetta? 1 erittäin huono 5 todella hyvä *

17. Kerro muutamalla sanalla miten edellä kuvattu luontosuhde näkyy lippukuntasi toiminnassa?

18. Mitä ympäristökasvatukseen liittyviä asioita partiossa ei tällä hetkellä oteta mielestäsi tarpeeksi huomioon? *